

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OBADA JUBRAEİL

CUHA EL-ARABİ VE FIKRALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS

Obada JUBRAEİL

GAZİANTEP
KASIM 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

CUHA EL-ARABİ VE FIKRALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS

Obada JUBRAEIL

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Mehmet EROL

GAZİANTEP
KASIM 2019

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

CUHA EL-ARABİ VE FIKRALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tez Savunma Tarihi: 06.11.2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN-EROL

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

(Unvanı, Adı ve SOYADI)
İkinci Tez Danışmanı (varsa)

Prof. Dr. Mehmet EROL
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof. Dr. Mehmet EROL

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALPTEKİN

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet AVCI

İmzası

CUHA EL-ARABİ VE FIKRALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

JUBRAEIL, Obada
Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D.
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet EROL
Kasım 2019, 100 sayfa

ÖZET

Çalışmamızda Arap kültürünün en tanınmış fıkra tipi olan Cuha El Arabi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda konuya giriş maksadıyla ilk olarak fıkra türü ve tipleri üzerine bilgi verilmiş, daha sonra konu ile ilgili kaynaklardan faydalanılarak Cuha El Arabi'nin hayatı, tarihi kişiliği ve fıkraları aktarılmıştır. Pek çok fıkranın kahramanı olan Cuha El Arabi'nin tanınırlığı sadece Arap coğrafyası ile sınırlı kalmamış ünü diğer ülkelere de yayılmıştır. Bu durum Cuha'nın tarihsel bir kişilik olmaktan ziyade sözlü kültür tiplemesi olarak değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır. Cuha karakterinin Arap ülkelerinde mühim ve Arap halk edebiyatında etkili olması dolayısıyla yaşamış olduğu siyasi, sosyal ve tarihi çevrede fıkralarıyla dönemin siyasi gerçeğini nasıl yansıttığını ve fıkraları halkın siyasi taleplerini eleştirel ve alayıcı bir üslupla ifade etmek için kullanmasına nazaran fıkralarının tesir etmiş olduğu sosyal ve siyasi yönleri değerlendirilmiştir. Fıkralarında toplumsal reform amacıyla o zamanda yaygın olan olumsuz toplumsal özellikleri dile getirmesi Cuha fıkralarının en önemli yönlerinden biridir. Nitekim Cuha kişiliği, Arap toplumları üzerinde etki yaratmış, onların çile ve sıkıntılarını insani bir nitelikle mizaha çevirmeye çalışmıştır.

Çalışmanın sonunda Cuha'nın fıkraları folklorun dört işlevi bakımından değerlendirilmeye çalışılmış ve fıkralar Arapçadan Türkçeye aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cuha el-Arabi, Nasreddin Hoca, Fıkra, Nadire

A STUDY ON JUHA EL ARABY AND HIS JOKES

JUBRAEIL, Obada

Master's degree, Turkish language and literature B.S.D.

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Mehmet EROL

November 2019, 100 page

ABSTRACT

In our study, the most well known joyful and joke figure in arabic literature was focused on Juha El Araby. In this context, and as an introduction we started by listing on to all kind of jokes their types and branches. Then by using the relevant resources, his life, his historical personality and jokes of Juha El Araby were explained. The recognition of Juha El Araby, the protagonist of many jokes, is not only limited to Arab geography, but his fame spread to other countries. This allows Juha to be considered as a verbal culture typing rather than a historical personality. We evaluated how Juha's character reflects the political reality of the period with his ideas in the political, social and historical environment in which he lived due to his influence in arab countries and arab folk literature, with social and political aspects influenced by his ideas to express the political demands of the people in a critical and derogatory manner. Reform is one of the most important aspects of the joke clauses. As a matter of fact, the personality of Juha had an impact on the arap societies and tried to turn their ordeals and problems into humor with a humanitarian quality.

At the end of the study, the jokes of Juha were evaluated in terms of four function of folklore and the jokes and humor were translated from Arabic to Turkish.

Key words: Juha El-Arabi, Nasreddin Hoca, Jokes

ÖNSÖZ

Arap Cuha'sı; psikolojik, sosyal ve siyasi zorluklara karşı beden gücüne ve aşırı zekaya dayanarak mukavemet eden tarihi realitesi olan gerçek bir karakterdir. Bu şekilde kahraman olan Cuha'yı uzun zaman evvel vefat etmesine rağmen insanlar kendine has dili ile hatırlayıp yaşatmışlardır.

İnsanların, daha iyi bir hayat için ümidi olup toplumun görüşünü ifade eden ve halk edebiyatı yaratıcılığında eğlenceli hikâye ile farklı bir üslup alan bu karakterden büyük derecede etkilenmiş olmasından dolayı bu şahsiyet sanatsal, sembolik ve milli bir model haline gelmiştir. Şüphesiz ki bu fıkralar gönüllerin teskin edilmesinde ve insanlara yasaların şiddeti ve hükümdarların zulmü nedeniyle dar gelen hayat kasvetlerinin giderilmesinde bir eğlence vesilesi olmuştur.

Cuha, kendi felsefisini ve fıkralarını ifade etmekte fıkralardan başlamak suretiyle paradokslar, karikatürler, bulmacalar, eğlenceli halk atasözleri vb. halk ironisi tabirinin tüm yöntemlerini kapsamış olan eğlenceli hikâye üslubuna istinat etmiştir.

Cuha'nın karakteri insanlarda zekâ ve ahmaklık arasında karışmıştır, bazen nasihat ve doğru hükümler veren bir şahsiyet olan Cuha doğru ama hatalı üslupla yersiz söylemlerde bulunan bir aptal ve ahmak gibi gözükmektedir. Ancak Cuha ile ilgili yayınlanan eserlerin çoğu ahmaklık üzerine yüklenmesi onun ender ve çok zeki bir şahıs olduğunu gösterir.

Yukarıda belirttiğimiz noktalar Cuha El Arabi'nin topluma tanıtılmasını bir zorunluluk haline getirmiştir.

Halep Üniversitesi ve Gaziantep Üniversitesi'ndeki öğrenimim süresince her zaman yardımcım olan ve çalışmam boyunca benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Mehmet EROL'a teşekkür ederim. Bu süreçte nazımı çeken eşim Reham VEYSEL'e ve desteklerini esirgemeyen bölüm arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 FIKRA TÜRÜ	1
1.2. FIKRA TİPİLERİ	2
1.3. ARAP KÜLTÜRÜNDE FIKRA VE FIKRA TİPLERİ	3
1.4. ARAP EDEBİYATINDA MİZAH TÜRLERİ	8
1.5. TEZİN AMACI VE KAPSAMI	9
2. KAYNAK ÖZETLERİ	10
2.1. KİTAPLAR	10
2.2. MAKALELER	12
2.3. TEZLER	13
3. MATERYAL VE YÖNTEM	14
3.1. MATERYAL	14
3.2. YÖNTEM	14
4. BULGULAR VE YORUM	15
4.1. CUHA EL ARABİ'NİN HAYATI	20
4.2. BİR FIKRA TİPİ OLARAK CUHA EL ARABİ VE DİĞER ARAP FIKRA TİPLERİ	21

4.3. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ YAYILMA COĞRAFYASI	22
4.3.1. Cuha El Arabi Tipini Coğrafi ve Kültürel Olarak Okumak	22
4.3.2. Cuha Fıkralarında Yayılma Sahasında Sözlü Kültür Etkisi	23
4.4. CUHA EL ARABİ FIKRALARI	25
4.4.1. Cuha ve Sosyal-Toplumsal Eleştiri	25
4.4.1.1. Cuha ve Eşi	30
4.4.1.2. Cuha ve Çocukları	32
4.4.1.3. Cuha ve Eşeği	32
4.4.2. Cuha ve Siyasal Eleştiri (Sultan, Yargı ve Güvenlik)	34
4.4.2.1. Cuha ve Sultan	35
4.4.2.2. Cuha ve Yargı	40
4.4.2.3. Kadı olarak Cuha	43
4.4.2.4. Cuha ve İç Güvenlik	45
4.4.2.5. Hırsız Olarak Cuha	47
4.5. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ METİNLERİNİN İŞLEVSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	48
4.5.1. Hoşça Vakit Geçirme Eğlenme Eğlendirme İşlevi	48
4.5.2. Değerlere Toplumsal Kurumlara ve Törenlere Destek Verme İşlevi..	49
4.5.3. Eğitimin ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi	49
4.5.4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi	50
4.6. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ TASNİFİ	50
4.7. CUHA EL ARABİ'NİN FIKRALARI VE ATASÖZLERİ	53
4.7.1. Cuha ve Halk Bilmeceleri	57
4.8. CUHA EL ARABİ VE NASREDDİN HOCA FIKRALARININ KARIŞTIRILMASI PROBLEMİ	58

4.9. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ YAYILMA ALANLARI VE	
DÖNÜŞÜMÜ	59
4.9.1. Cuha El Arabi Fıkralarının Yayılma Alanları	60
4.9.2. Geleneksel ve Modern Fıkralarda Cuha El Arabi	61
SONUÇ	63
4.10. METİNLER	64
4.11. ATASÖZLERİ	95
KAYNAKLAR	97
ÖZGEÇMİŞ (VITAE)	100

KISALTMALAR

C.	Cilt.
çev.	Çeviren.
h.	Hicri.
öl.	Ölüm.
S	Sayı.
s.	Sayfa, sayfalar
TDİD	Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi.
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi.
v.s.	Vesaire.
Yay.	Yayını, yayınları.
y.y	Yüzyıl.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. FIKRA TÜRÜ

İnsanları güldürmek ve eğlendirmek; bazen de düşündürmek ve ders vermek amacıyla anlatılan, genellikle gerçek hadiselerle dayanan, kısa nesir şeklindeki halk anlatılarına fıkra denilmektedir (Sakaoğlu, 2013: 70).

Fıkra; unsurları dile dayanan sözlü türler arasında şekil ve konu bakımından kendisine özgü bazı özelliklere sahiptir. Fıkra Türk edebiyatında gerek terim olarak gerekse bir tür adı olarak oldukça geniş kullanım alanına sahip olan türlerden biridir (Yıldırım, 1998: 1).

Kısa ve yoğun bir anlatma olan fıkralar bitişte veciz sözlü yaratmalardandır. Metin Ekici, bu tür hakkında, “belli bir konuda edinilmiş tecrübeyi bir anlatı mantığı içinde aktarmayı, bu aktarım sırasında örneklemeyi, örneklenen olayı belli bir zaman ve mekân düzlemine oturtup, anlatı kahramanı olarak seçilen kişi üzerinden bir durum veya olayın aktarımını gerçekleştirir” diyerek türün özelliklerine üzerinde durmuştur (Aktaran: Solmaz, 2019: 93).

Fıkra çeşitli Türk topluluklarında farklı isimlerle anılan bir tür adı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırım'da, Kazan'da, Türkmenistan'da, Özbekistan'da ve Uygurlar arasında "latife" sözcüğü yaygındır. Kazaklar'da "ertegi", "aniz", Türkmenler'de "yomak", "değişme" ve "sorta söz" gibi deyimlere rastlanır. Fıkra kelimesi, Türk edebiyatında kullanılan eski bir kelime değildir. Tanzimat'tan sonra Batı etkisiyle ortaya çıkan fıkra kelimesi, tiyatro eserlerinde perdenin ayrıldığı bölümlerden biri ve Edebiyât-ı Cedîde devrinde "küçük hikâye", "kronik" anlamlarında kullanılmıştır. Fıkra kelimesine yakın anlamları bulunan birçok kelime kullanılmıştır. Bu kelimeler, bazen “şaka, eğlence, ilgi çekici olay, nâdir olan şey, kelime oyunu, gülünçlük, komiklik, anekdot nükte, nükteli hikâye” gibi anlamlarda kullanılmışlardır. Bunlardan “fükâhe”, “turfe”, “mulha”, “nükte”, “mizâh-muzâh” gibi kavramları sayabiliriz. Yine eski kaynaklarda bu anlamda “latîfe” kelimesine de rastlamaktayız (Avadallah ve Uylaş, 2010: 152).

Daha önceleri de fıkra kelimesine yakın anlamları bulunan birçok kelime kullanılmıştır. Bazı zamanlar “fıkra” ile eş anlamlı kullanılan bu kelimeler, bazen de “şaka, eğlence, ilgi çekici olay, nâdir olan şey, kelime oyunu, gülünçlük, komiklik, anekdot nükte, nükteli hikâye” gibi anlamlarda kullanılmışlardır. Nitekim bunlar arasında “fükâhe”, “turfe”, “mulha”, “nükte”, “mizâh-muzâh” gibi kavramları sayabiliriz. Yine eski kaynaklarda bu anlamda “latîfe” kelimesine de rastlamaktayız (Avadallah ve Uylaş, 2010: 152).

Fıkralar, kısa anlatılardır. Günlük hayatta yaşanan bazı hadiselerin anlaşılmasını kolaylaştırmak, bazen hoşça vakit geçirmek için anlatılırlar.

Fıkralar, milletlerin düşünceleri, âdetleri, gelenekleri, ahlâkları, sosyokültürel yapıları ve tarihleri gibi pek çok konuda fikir sahibi olmak ve bilgi elde etmek mümkündür (Avadallah ve Uylaş, 2010: 147.148).

Fıkralar söylenmek istenenin seçilen bir tip üzerinden verildiği, zaman-mekân düzleminin içeriğe uygun olarak seçilen kısa ve yoğun anlatılardır. Fıkraların temel işlevi eğlendirmektir. Ancak bu işlevin yanında eğitmek, ders vermek de fıkraların en belirgin özellikleri arasındadır (Solmaz, 2019: 89).

1.2. FIKRA TİPLERİ

Fıkra türünde anlatılmak istenen öğreti tip üzerinden verilmektedir. Bu tipler, ortaya çıktığı toplumun temel özelliklerini barındırırlar. Fıkra tipleri çeşitli araştırmacılar tarafından tasnif edilmiştir. Bu tasnifler arasında en çok kabul gören Dursun Yıldırım'ın yapmış olduğu tasniftir. Yıldırım'ın tasnifi şu şekildedir; “Ortak Şahsiyeti Temsil Yeteneği Kazanmış Ferdî Tipler, Bölge ve Yöre Tipleri, Zümre Tipleri, Azınlık Tipleri, Yabancı Tipler, ve Moda Tipler (Aktaran: Solmaz, 2019: 93).

Türk Halk edebiyatında fıkra tipleri bakımından oldukça zengindir. Bu fıkra tipleri şunlardır:

- a) Nasreddin Hoca
- b) İncili Çavuş
- c) Bekri Mustafa
- d) Bektaşî Tipi

a) Nasreddin Hoca Fıkraları

Türklerin yarattığı en ünlü fıkra tipidir. Hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Nasreddin Hoca halkın ortak yaratıcılığını, zekasını, aklını ve sağduyusunu temsil etmektedir.

b) İncili Çavuş Fıkralar

İncil Çavuş fıkralarında genellikle saray ve saray çevresindeki insanlar ile bu insanların toplum hayatındaki davranışları anlatılır. Halk İncili Çavuşlu saray ve çevresini eleştirmek, alaya almak ve gülünçleştirmek için temsili olarak benimsemiş, saray ve çevresiyle ilgili düşüncelerini onun dilinden ifade etmeyi uygun görmüştür. (Yıldırım, 1998: 24)

c) Bektaşî Tipi

Bektaşî fıkralarında, İslamiyet'in kabulü ve bu inanç sistemiyle gelişen tasavvuf düşüncesinin izleri ile hoşgürlü Tanrı-İnsan ilişkileri görülür. Türk edebiyatında din,

mezhep, tarikat zümrelerini konu edinen fıkraların en yaygını Bektaşiler üzerine anlatılanlardır. Bektaşi, fıkra tipi olarak, rakı, şarap gibi sarhoş edici içkilere karşı İslam dininin ‘haram’ yargısını hiçe saymak bakımından, Bekri Mustafa ile birçok macerayı ortaklaşa paylaşır, ama Bektaşi hikayelerinde geliştirilmiş olan konular, ünlü ayyaş halkın da anlatılanlara bakarak çok zengindir. Türkiye sahasında önemli bir tiplene olan Bektaşilik, Türk dinî hayatına geleneksel Sünni İslam anlayışından farklı bir yorum getiren bu tarikat ve temsilcileri toplumumuzda geniş kitleler tarafından sahiplenilmiştir (Solmaz, 2019: 94).

“Bektaşi” tipi, temsilcisi olduğu Bektaşilik tarikatının dini-dünyevi olaylara karşı davranışlarını fıkralarda ortaya koymaktadır. Bu tip, olayları güldürü unsuru katarak ele alması, halkı eğlendirmeyi değil, güldürürken öğretmeyi ve eğitmeyi esas almıştır. Bektaşi'nin sözlerindeki inceliği anlamayanlar O'nu çoğu zaman zındıklıkla suçlamışlardır. Oysa Bektaşi için Tanrı korkulacak bir varlık olmayıp âşık-maşuk ilişkisi içerisinde serzenişlerin yankı bulacağı, sığınılacak bir varlıktır (Solmaz, 2019: 94).

d) Bekri Mustafa

Bekri Mustafa, IV. Murat döneminde yaşamış ünlü bir ayyaşdır. Bekri Mustafa içki yasağına karşı çıkan bir tiptir. Bunun sebebi çkiye olan zaafıdır. Yaşadığı dönemde içki yasağının olmasından dolayı başı her zaman derde girer. Halkın aşırı şiddete yönelik tutum ve davranışlarını ifade etmekte yararlandığı Bekri Mustafa, Osmanlı toplumunda meydana gelen sosyal olayları bütün çıplaklığıyla ortaya koyan fıkra tipidir. Bekri Mustafa fıkralarının içki yasağına karşı olma sebebiyle bazen Bektaşi fıkralarıyla karıştığı da olmuştur (Yıldırım, 1998: 24-25).

1.3. ARAP KÜLTÜRÜNDE FIKRA VE FIKRA TİPLERİ

Arap halk kültürü fıkra tipleri bakımından oldukça zengindir. Bu bölümde bunlardan en çok bilinen beş tanesinin genel özellikleri tanıtılacaktır. Bu fıkra tipleri şunlardır:

- a) Ebu Nuvvas
- b) Ebu Dülama
- c) Hebeneka
- d) Aşaab
- e) Cuha

a) Ebu Nuvvas

Adı el- Hasan İbnü Sabit'tir. Araştırmacılar taşımış olduğu lakaptan dolayı adı hususunda fikir birliğine varamamışlardır. Bu hususta iki ayrı görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre bu isim kendisine çocukken omuzlarına sallanan iki saç beliginden dolayı takılmıştır. İkinci görüşe göreyse Ebu Nuvvas bu lakabı Himyarlı Nuvvas'ın adından iyimserlik bekleyerek kendi kendine takmıştır. Basra'da ilim ile ayyaşlık suyundan almış ve bunlarla ün kazanmıştır. Zira şiiri bu iki özelliği taşımış ve ayrıca fıkralarla da meşhur olmuştur ve mizah ruhunu yansıtan hazır cevaplılığıyla bilinmiştir (Matar, 1996: 14).

b) Ebu Dülama

Adı Zend bin el-Cun olarak bilinmektedir. Abbasi döneminin meşhur ve ünlü şairlerindedir. Babasının Habeşistanlı olmasından ötürü siyah tenli olduğu için bu lakapla adlandırılmıştır. Abbasiler döneminde Küfe şehrinde yaşamış olan cana yakın sevimli bir kişidir. Ebu Dülama hazır cevaplığı ile birçok kritik durumdam kendini kurtarabilen biridir. Çok güldürücü, içkiye düşkün ve meclisi sevilen bir kişidir. Birgün el-Mehdi ve el-Mehdi'nin veziri Ali bin Süleyman ile birlikte ava çıkar, bir sürü ceylana rast gelirler, köpekler salıverilir atlar koşturulur. Mehdi bir ok atarak bir ceylan avlar, Ali bin Süleyman da bir ok fırlatır ancak ok bir köpeğe saplanır (Matar, 1996: 46).

Ebu Dülama bunun üzerine halifeyi memnun etme adına şu şiiri söyler:

Mehdi bir ceylan avladı

Oku kalbine sapladı

Ali bin Süleyman ise

Bir köpek avladı

Her ikisine de afiyet olsun

Herkes kendi avaladığı azıktan yesin.

Bunun üzerine halife el-Mehdi bayağı güldü hatta attan düşecek oldu ve Ebu Dülama doğru söyler diyerek onun ödüllendirilmesini emretti (Nur, 2017 :3).

c) Hebenneka

Arap mirasında ahmaklığı ile ün kazanmış ve *Darb-ı Mesel* olmuş tarihi karakterlerden biridir. Hebenneka karakterine de Cuha ve Aşaab ve diğerleri gibi birçok ekleme ve uydurma hikayeler yerleştirilmiştir (Matar, 1996: 56).

Adı Yezid İbni Servan el-Kaysi'dir. Kays İbnü Selabe boyundan Zü-l Vezeat lakabı ile tanınan ahmaklıkla meşhur bir karakterdir (Belik, 2018: 4).

Arap atasözlerinde bir kişiye Hebenneka'dan daha ahmak denir. Yani mantıksal idrak sınırlarını aşan ve çaresini bulmaya çalışanı hasta eden ahmaklık onu bürümüş olan kişidir (Belik, 2018: 5).

Hebenneka kesin olmamakla birlikte cahiliye döneminde yaşamıştır. Bazı rivayetler de onun Abbasi döneminde yaşadığını söyler. Ancak hayat tarzına bakıldığında cahiliye dönemi adetlerinden kalan sedef kolyeler takmış olması onun İslamiyet öncesi dönemde yaşadığını göstermektedir. Fakat aynı zamanda uzun minare hikayesi gibi bazı hikayeler onun İslam döneminde yaşamış olduğunu kanıtlar. Bu hikayeye göre, bu minareyi yapan kişi ne kadar da uzunmuş? der. Ona ne kadar geri zakalısın? Yerde yapıp kaldırdılar derler. Ayrıca onun karakterine eklenen uydurmalar hangi dönemde yaşadığı ile ilgili kesin bir sonuca varmayı zorlaştırmaktadır (Matar, 1996: 57).

Zü-l Vezeat lakabı ona boynuna taktığı sedef taşında yapılmış kolyeden dolayı takılmış olabilir. Bu kolyeyi takma sebebi de kendisinden rivayet edildiğine göre dalalete düşme korkusundan kaynaklıdır (Belik, 2018: 9).

Bu tür karakterlerin çoğunda toplum olumlu görüntüyü olumsuzla değiştirmeye yönelmektedir. Bu konuda siyasi otoritenin kişinin hakimlere karşı bir tavır tuttuğu için bu algıyı desteklemede büyük payı vardır. Bu da Hebenneka karakteriyle bağdaşmış ciddi ve hakiki yaşam insanların rızasını kazandırabilir demektir. Zira bu ahmak hükmüne rıza gösterilen bir hakime dönüşebilir (Belik, 2018: 9).

Hebenneka'nın farklı farklı hikayeleri, otlakta bakımlı koyunları seçip zayıfları bir kenara bıraktığı ve Allah'ın bozmuş olduğunu ben onaramam dediği hikayedeki gibi gizemli hikmet ve nükteler içermektedir. Ancak bu görüntüden hayvanları değil de toplumlarını ayrımcılık üzerine kurmuş insan oğlunu kastetmiştir. Hikmeti ve hayat tecrübesini taşıyan bu hikayelerin karşısında ise ahmaklığını ve geri zekalığını ortaya çıkaran birçok hikâye bulunmaktadır (Belik, 2018: 10).

d) Aşaab

Bu karakter insanların zihininde aç gözlülük ve yemeğe düşkünlükle bağlanmaktadır. Nitekim anormal şekilde yemek yiyen kişi Aşaab gibi nitelendirilir (Matar, 1996: 29).

Aşaab yemeğe düşkün, pisboğaz ve davetsiz misafir olan kişiliği ile ün kazanmıştır. Nerede bir gelin zıvaf edildiğinde onun Aşaab'a gönderileceğini düşünürdüm ve nerede bir yemek ziyafeti verildiğinde illa çağırılacağımı sanırdım diyecek kadar yemek ziyafetlerinin haberlerini izler ve davetlere hazır olup büyük bir aç gözlülükle yedi. Edebiyat kitapları Aşaab'ın tamahkarlığını, aç gözlülüğünü ve hırsını gösteren onunla ilgili birçok fıkra nakletmiştir (Nur, 2017: 5).

Şakacı, zarif ve şarkıcı olan Aşaab'ın etrafına bir gün şehrin bazı gençleri ve gulamları toplanır, onunla dalga geçerler, delikanlılar onu biraz sıkıştırmış olmalı ki: "Felan oğullarının evinde bir düğün var haydi varın gidin sizin için daha faydalıdır", der. Gençler onu bırakıp yola revan oldular. Onlar gidince kendi kendine belki de bu konuda hakikatı söyledim diyerek peşlerine düşer ancak bir şey göremeyince gençler ona eziyet verirler (Nur, 2017: 6).

Mısırlı rahmetli edebiyatçı Tefik el-Hekim Arap mirası kitaplarındaki davetsiz misafir Aşaab'ın tüm haberlerini toplayarak "Aşaab" adında rivayet türünde basit bir üslupla okuyucuyu olayların aynı sırayla yaşandığını hissettiren bir edebi eser yazmıştı. Bazı rivayetler onun Hicretten 9 yıl sonra doğduğunu ve Osman bin Affan Hazretlerinin mavalilerinden olduğunu ve üçüncü Abbasi halife el-Mehdi'nin hilafeti dönemine kadar (158-169) yaşadığını gösterir (Matar, 1996: 31).

Doğumu hakkında öne sürülen bu rivayet doğru ise Aşaab'ın en az 150 yıl yaşadığı görülür. Ancak bu rivayette bir mübalağa olduğundan onun doğum tarihi belki de bundan daha geç olabilir (Nur, 2017: 10).

Asırlarca Arap halkı hafızasında yaşayan birçok karakter gibi ve gerçek bir kişi olmasına rağmen onun hakkında bazı uydurmalar gerçekleşmiştir. Bu nedenle de onun karakteri gerçek kişiden ziyade efsaneye daha yakın görünmektedir (Nur, 2017: 11).

Aşaab'ın masalları ve hikayeleri genel olarak Abbasiler döneminde sosyal hayata bağlı olup temahkarları eleştirmek, aç gözlülükten bahsetmek ve bunlarla dalga geçmekle nitelendirilmektedir (Nur, 2017: 12).

Rivayet edildiğine göre Osman bin Affan hazretlerinden din bilimlerini öğrenmiş ancak alaycı ve mizahçı olduğu nedeniyle insanlar din ve hadisle ilgili ona kulak asmaktan vazgeçmişlerdir (Nur, 2017: 15).

Rivayetler onun meclisi tatlı, aşırı zeki ve okumayı yazmayı bilen bir kişi olduğunu söylerler. fıkralarından hayli gerçekle karıştırdı. Miras kitaplarındaki genel görüntüye göre nükte sahibi ve tutumlu bir kişi olmasına rağmen nedireleri tahrife maruz kalmıştır (Matar, 1996: 35).

Ayrıca Aşaab şarkı söyleyebilen ve ondan kazanç sağlayan güzel sesi ile bilinir, espirilerine muganni ruhunu katardı. Aşırı aç gözlü ve yemek düşkünü olduğundan işgüzarlığa meyil etmiş tamahlıkta *Darb-ı Mesel* olmuştu. el-Meydani'nin *Emsalü-l Arap* kitabında Aşaab'dan daha tamahkar ifadesi zikredilmiştir (Matar, 1996: 36).

Bazı hikayeler tarihçilerin onu bir saray soytarısı saydığı Aşaab ile Ebu Cafer el-Mensur arasında bir bağ olduğunu söyler. Zira bunun gibi karakterler hükümdarı eğlendirir ve meclisine neşe ve behçe katarlar (Matar, 1996: 36).

1.4. ARAP EDEBİYATINDA MİZAH TÜRLERİ

Arap edebiyatından bir çok mizah türü vardır. Bu bölümde mizah türü ve genel özellikleri üzerinde durulacaktır. Böylelikle Cuha fıkralarının daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

En-Nevadir: Çoğulu en-nevadir olan nadire, kelimesi sözlükte az kullanılan ve anlamı herkes tarafından bilinmeyen olarak tanımlanmıştır. En- nevadir terim olarak, gülünç haber, söz ve fıkralar anlamına gelmektedir (Kuzayha, 2003: 55).

Latife: Nevadir anlamını ifade etmektedir. Mecazi olarak ince, hoş olan her şeye latif denmektedir. Nazik, kibar ve imalı sözler söylenerek anlatılan hoş fıkralara latife dendiği anlaşılmaktadır (Kuzayha, 2003: 56).

Fukahe: Arap edebiyatında öteden beri mizah anlamında kullanılan terim fukahe'dir. Riyad Kuzayha, Fukahe terimini güldürü ve rahatlatmak amacıyla sözlü olarak insana söylenen hoş, latif söz olarak betimlemiştir (Kuzayha, 2003: 56).

Duabe: Fukahe'nin eş anlamlılarından birisi de duabe'dir. Araplar bir kişi bir başkasının hoşuna giden nükteli söz söylediğinde deibe- yedabu iki veya daha fazla kişi birbirleriyle şakalaştığında teda-abe ve bir kişi hoş ve nükteli söz söylediğinde edabe fiilini kullanmaktadır (Kuzayha, 2003: 57).

Hezl: Sözlükte şaka, mizah yapmak, eğlenmek ve dalga geçmek anlamlarına gelmektedir. Arap edebiyatında öteden beri kullanılan ve mizah üsluplarından birisi olduğu gibi belagat sanatı olmuş ve ciddiyet amaçlı söylenen ve şaka ihtiva eden söz olarak tarifleri yapılmıştır. Hezl'den ilk defa el-Cahiz eserlerinden bahsetmiştir. O *kitabul- hayevan* Daciddiyet ve şakayı mezcettiğini şöyle ifade eder. 'Muzicel hezel bil cidd' (Kuzayha, 2003: 57).

İstihza: İstihza insanın zayıf noktalarını ortaya çıkaran ve ondan bir gülme konusu çıkaran bir mizah türüdür. İstihza genel olarak insanları gülmeye iten ahmaklığı ele almaktadır (Kuzayha, 2003: 58)

Alay: Alay çoğu zaman sert sözler içerdiği için istihzadan daha sert bir mizah türüdür (Kuzayha, 2003: 58).

Alay ve İstihzalı Simulasyon: Komik sonuçlar yaratmak amacıyla karakterin sözlerini değiştirip manasının aksine kullanmak (Kuzayha, 2003: 58).

Simulasyon: Komik bir sonuç yaratmak için başka bir kişinin davranışlarını, hareketlerini ve sözlerini taklit etmek anlamına gelir (Kuzayha, 2003: 58).

Zarf: Bu tür mizah, tavırlar arasında ihtilaf yönlerine dayanmasından ziyade günlük hayatta deneyim birikimine dayandığı için diğer birçok mizah türlerinden farklıdır. Mizahın çoğu gülümsemeye neden olurken zarf insanı ani bir gülme ortamına sokmaktadır (Kuzayha, 2003: 59).

Mizah, her toplumun kültür, örf ve adetlerine uygun olarak yapılmaktadır. Arap edebiyatında genel olarak ve Cuha mizahı türleri *fukahe* terimi ile ifade edilmektedir. Bundan başka *nevadir*, *latife*, *duabe*, *hezl*, *alay*, gibi muhteva itibariyle sınırları kesin belli olmayan türler de kullanılmıştır.

1.5. TEZİN AMACI VE KAPSAMI

Tez, özellikle Arap coğrafyasında ünlü bir fıkra tipi olarak karşımıza çıkan Cuha El Arabi'yi tanıtmaya amacı gütmektedir. Bu bağlamda öncelikle fıkra türü üzerinde durulmuş daha sonra Arap coğrafyasında tanınan fıkra tipleri hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Cuha El Arabi üzerinde durulmuş fıkralarındaki sosyal ve kültürel unsurlar tespit edilmiştir. Araştırmada doküman analizi metodu kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAYNAK ÖZETLERİ

2.1. KİTAPLAR:

Abaas Mahmut EL AKKAD. (2016). Cuha el-Dâhik el-Mudhik. Hindâvî Eğitim ve Kültür Kurumu Yayınları, Kahire.

Kitap genel olarak mizah ve Arap mizahından, halkların kahkaha kavramı ile Doğu ve Batı mizahı türlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca fıkra tipi ve tasnifi yer almıştır.

Abdussettar Ahmed FERRÂC. (2000). Ahbar Cuha. Mısır Yay, Kahire.

Kitap, Cuha'nın yaşamı, tarihi ve eleştiri fıkra ile bu fıkraların aslından söz etmektedir. Kitapta yaklaşık 40 fıkradan bahsedilmekte olup Cuha ve Sultan Timurlenk dönemindeki Türk sembolüne atfedilmiş ve Türk terimlerine dayanan fıkralardan bahsedilmektedir.

Abdulhamid YUNUS. (1968). Difâ'un ani'l-Fulklur. Dar el-Kavmiye Yay, Mısır.

Arap mizahının önemli kitaplarından biridir. Aynı zamanda da (bilmece, bilgelik gibi) neşeli Arap hikâyeleri ve bazı popüler yaratıcılık biçimlerinden bahsetmektedir.

Ahmet TEYMUR. (1956). el-Emsal el-Şabiye (Halk Atasözleri): ikinci basım. Dar el-Kutub el-Arabi Yay, Mısır.

Kitapta alfabeğe göre sıralanmış olan atasözleri bulunmaktadır. Çalışma Mısır'da yayınlanmıştır. Kitapta 3800 atazözüne yer verilmiştir.

Dursun YILDIRIM. (1998). Fıkra Türü, Türk Bitiği Araştırma ve İnceleme Yazıları, Akçağ Yay, Ankara.

Edebiyatımızda fıkra türünü ve fıkra tiplerini ele alıp incelemektedir. Fıkra tiplerinin, türün ve metinlerin işlev, biçim, yapı ve içerik özellikleri üzerinde durulmuş ve fıkra tipleri ile ilgili bir sınıflama denemesi yapılmıştır. Fıkra türü metinler ile öteki türlere ait metinler arası ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır.

Akrem MATAR. (1996). Nevadirul ve Taraiful Arap. Dar el-kikap el-Arabi Yay, Mısır.

Bu kitap, önemli Arap fıkra tipleri olan Ebu Dülama, Ebu Nuvvas, Aşaab Hebeneka tiplerini, ile hayatlar, tarihileri bahsetmektedir.

Hikmet Şerih ELTARABÜLSİ çev. (2005). Nevadir Cuha Elkübre, Dar İbn-ü Hazım Yay, Beyrut.

Bu kitapta yaklaşık 388 adet fıkra bulunmaktadır. Bu fıkralar günlük yaşantıları, toplumun durumunu, aile içi ilişkileri, siyasi durum ve iktidarı konu almaktadır. Cuha'nın hayatı ve sultan münakaşalarından bahsedilmektedir. Bu kitap sair kitaplardan daha fazla fıkra barındırmaktadır.

Muhammet Recap EL NECCAR. (1978). Cuha el-Arabî, Alem el-Marife Yayınları , S. 10, Kültür Sanat ve Edebiyat Milli Kongresi, Kuveyt.

Eserde genel olarak Arap mizahı ve Cuha fıkra tipi hakkında bilgi verilmiştir. Bu kitapta Cuha'nın kişiliğinden ve bu kişiliğin Arap halk edebiyatı üzerine olan etkisinden bahsedilmiştir. 50 fıkra bulunmaktadır.

Muhammet Fehmi ABDULLATİF. (1965). Muzakkarat Cuha, Dar el-Kaumiye Yay, Mısır.

Bu kitap Cuha'nın kişiliğinden ve bu kişiliğin Arap halk edebiyatı üzerine olan etkisinden bahsedilmektedir. Cuha'nın yaşamı, tarihi ve eleştiri fıkra ile bu fıkraların aslından söz etmektedir.

2.2. MAKALELER

Erhan SOLMAZ. (2019). Özbek Mizahında Bektaşî Meşreb Bir Tip: Meşreb. Uluslararası Folklor Akademi Dergisi, C:2. S 89-102.

Özbek sözlü geleneğinde “Latife” adıyla anılan fıkra türünün Efendi’den (Nasreddin Hoca) sonraki diğer bir önemli fıkra tipi olan “Meşreb” tipi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra da bu tip ile Türkiye sahasındaki “Bektaşî” tipi mukayese edilmiştir. Söz konusu iki tip arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespitinin ardından Meşreb tipine bağlı olarak anlatılan fıkraları şekil, yapı ve işlev bakımından mukayese edilmiştir.

Fikret TÜRKMEN, (1996). Anadolu Mizahında Bazı İnan ve Arap Kökenli Mizah Tipleri: TDİD, S I, İzmir.

Anadolu halk kültüründe hem Arap hem İnan kökenli fıkra tipleri bazen kendi isimleriyle bazen de Anadolu tiplerine mal edilerek burada yaşadıkları belirtilmiştir.

Metin AKKUŞ, (2003) Doğu Kültüründe Nasreddin Hoca Tipinin Benzerleri: Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S 7, Bişkek.

Bu makalede, Cuha ve Behlül tiplerini ile Hoca tipine yakınlık, benzeşme ve yenileşme konularındaki bulgulardan söz edilmiştir.

Saim SAKAOĞLU, (2013). Geleneksel Fıkra – Modern Fıkra: Milli Folklor, S 79.

Sakaoğlu, geçmişten günümüze kadar gelen fıkra türünü geleneksel fıkra ve modern fıkra olarak değerlendirip ele almıştır. Çeşitli kaynaklardan alınan fıkraların Nasreddin Hoca’ya ait olup olmadığı araştırılmış, onunsu fıkradaki olayın çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemlerinin hangisinde meydana geldiği üzerinde durulmuştur. Bir fıkrası örnek olarak verilerek, fıkraları üzerinde çalışanların hiçbir araştırmaya girmeden, Hoca’nın adının geçtiği fıkraları bilerek veya bilmeyerek ona bağlamaları şiddetle eleştirilmiştir.

Sait UYLAŞ ve Abdulaziz M. AVADALLAH. (2010). Fıkra Türünün Arap ve Türk Edebiyatındaki Yeri, TAED 42, ERZURUM.

Arap ve Türk Fıkra tiplerini karşılaştırılarak Arapların Cuhası ile ilgili geniş bilgi vermişlerdir. Fıkra türü hakkında verilen bilgilerden sonra, Nasreddin hoca fıkraları üzerinde yapılan çalışmalardan söz edilmiştir. Daha sonra onun yaşamı, fıkralarından örneklerle anlatılmıştır.

2.3. TEZLER:

Muhammed CİBAVİ. (2019). Türk ve Arap Toplumlarında Siyasi, Edebi ve Kültürel Bir Figür Olarak Nasreddin Hoca Yüksek lisan Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Türk ve Arap mizahının önemli iki karakteri olan Nasreddin Hoca ve Cuha Karşılaştırmalı Halk Edebiyatı açısından değerlendirmiştir.

Nigar Dilşat KANAT. (2017). Mizah Teorileri Bağlamında Bektaşî Fıkraları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yüksek lisans tez çalışmasında üstünlük, uyumsuzluk, rahatlama ve kavrama olarak sınıflandırılan dört ana mizah teorisi ışığında Bektaşî fıkraları incelenmiştir. Fıkralar uygun teorilere göre değerlendirilip yorumlanarak mizah ve gülme kavramları ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYAL

Araştırma, literatür taraması ile Cuha hakkında yapılan ulusal ve evrensel kitap ve makale türü çalışmalara ulaşılmıştır. Cuha El-Arabi'nin fıkralarının bulunduğu kaynaklar taranarak, bu fıkra metinlerinin Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Daha sonra hipotez testine teşkil eden Cuha fıkralarının yayımlandığı kaynaklar toplanmıştır.

Araştırma problemi belirlenirken, öncelikle alanla ilgili kuram ve uygulamalar ile daha önce bu konuda yapılan tez çalışmaları eleştirel gözle incelenmiş ve konuyla ilgili bulgular tartışılarak konunun olgunlaşması sağlanmıştır.

3.2. YÖNTEM

Araştırma, kaynak taramaya dayalı olarak, genel tarama tekniği ve içerik çözümlemesi ile elde edilen bilgilerin yorumlanmasıyla yürütülmüştür. Böylece, araştırmanın biyografik monografik kaynak taraması ve içerik çözümlemesi niteliğinde olduğu söylenebilir.

Araştırma, Cuha ile ilgili kaynakların incelenmesine ve Cuha fıkralarının içeriklerinin çözümlemesine dayanmaktadır. Bu nedenle öncelikle konuyla ilgili kaynak taraması yapılmış, belirlenen kaynaklardan elde edilen bilgiler değerlendirilerek, bu bilgiler doğrultusunda fıkralar eğitsel açıdan yorumlanmaya çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Cuha'nın sanatsal ve tarihsel gerçekliği olan bir şahsiyet olduğu kesindir. Arap folkloru ve edebiyatı araştırmacılarının da hakkında yazdığı Arap Cuha'nın sanatsal nitelikli üslubu ile temeyyüz etmiş olup halk edebiyatı yaratıcılığında ve kültür miras kitaplarında neşeli ve keyifli hikaye üslubu olan bir milli sembol haline dönüşmüştür. Bu gerçek şahsiyetin tarihi üzerinde durmak, milli Arap sanatının gelişimi ve Arap kültür mirası ve halk atasözlerinin asaletinin örneğini teşkil etmektedir (Neccar, 1978: 15-16).

Cuha'nın tarihi kişiliği hakkındaki bilgiler farklılık göstermektedir. Fıkralara dikkatli ve derin bir inceleme ile bakan biri fıkralarda Cuha ve Muhaddis olan Cuha'nın aynı kişiler olduğu yönündeki düşüncüyü destekleyecektir. Zira Cuha ve Muhaddis olan Cuha'nın hem künyesi hem lakabı hem de vefat yılı aynıdır (Neccar, 1978: 17). Bu bölümde Cuha'nın tarihi kişiliği ile ilgili farklı görüşlere yer verilecektir.

Cuha'nın isminin Nuh, künyesinin ise Ebu el-Gusn olduğu ve yüz seneden fazla yaşadığı da söylenenler arasındadır. Emevî döneminin ünlü aşk şairi Ömer b. Ebû Rebîa (ö. 93):

- Aklımı delirttin, benimle oynadın

- Cünunumdan sanki ben Cuha gibi oldum.

Cuha'nın Ebu Cafer el-Mansur döneminde yaşadığını ve Kûfe'de ikamet ettiğini bildirmiştir (el-Cahiz, 2010: 37).

Ömer İbni Ebi Rabia'nın dilinden Cuha'nın delilikte *Darb-ı Mesel* olduğu söylenmiş. 764 yılında vefat eden İbni Şakir el-Kutubi'nin *Uyunt'tevarih* adlı kitabında Arap Cuha'nın zikri geçmiştir (el-Kutubî, 1996: 372).

İbni Şakir, Cuha adı ile anılan iki tarihi şahsiyetin bulunduğunu söylemektedir. Birincisi (hadis-i şerif ravisi ve muhaddisi) Cuha, ikincisi fıkra ve fıkralar sahibi Cuha'dır. İbni Şakir bu iki karakteri aralarında bir bağ olmadığını vurgulayan 'İbni Hayyan'ın' rivayetinden yola çıkarak birbirinden ayırmaya çalışmıştır. Bu karışıklığın bir diğer sebebi de, sonradan gelen ulemaların, ahmaklık nitelikli davranışları tabii Cuha'ya isnat etmesidir. Bu gibi durumlarda ulemalar o bir başkasıdır diye iddia ettiler veya el-Şirazi'nin '*el-Alkab*'da kendisidir ama nadirelerin sahibi değildir' demesi gibi iddialarda bulunmuşlardır. (el-Kutubî, 1996: 373).

Bu düşüncelere göre, hadis-i şerif ravisi (muhaddis) Cuha ile fıkracı Cuha'nın aynı kişi olduğu daha baskın görünmektedir. Zira her ikisinin adı ve lakabı, ölüm yılı, zeki ve bilgili olması ve mizahla bilinen ve fıkralardan zevk alan bir alemde yaşamış olması gibi ortak özellikleri bulunmaktadır (Neccar, 1978: 23).

Söylediği alayıcı fıkraların hadis-i şerife yaraşır bir söylem olmaması ve etrafında çoğalan kadınimsi komşular ile mizaha girmesi, bu iki karakterin birbirinden ayrı olmadığını işaret etmektedir (Neccar, 1978: 23).

Muhaddis Cuha'nın zeka ve fitnatla nitelendiğine, fıkracı Cuha'nın ahmaklık ve aptallıkla nitelendiğine işaret eden bu ayrımın yönlerini göz önünde bulundursak dahi, bu durumun Cuha'nın sanatsal gelişimi ile çelişmeyeceğini görmekteyiz. Madem ki tarihçiler, siyer yazarları ve genel halk nezdinde bu iki karakterin durumu hilafa mahal olmuş, Cuha'nın hem zeka ve fitnat hem de ahmaklık ve aptallıkla nitelenmesinde bir sakınca olmaz (Neccar, 1978: 24).

İbni Şakir'in bu rivayetlerinin sanatsal ve tarihi alametleri bulunmaktadır. Nitekim rivayetler, Cuha karakterinin tarihi bir gerçeklikten sanatsal bir simgeye doğru geliştiğini işaret etmektedir. Bu da onun zekasını, fitnatını ve inceliğini tekit edip biyografinin sonunda dini boyutu göstermiştir. Bu da Cuha'ya isnat edilen yayıgnlığın el-Şirazi'nin bahsettiği artışın (Cuha'nın fıkralarını pek çok olduğunun) tenkididir (el-Kutubî, 1996: 374).

Müteahhirun (sonrakiler) ulema ve biyografi ve siyer yazarları, muhaddis Cuha ile fıkra ve fıkralar sahibi Cuha karakterleri arasındaki benzeşimi bazen tanımış, bazen de inkar ve reddetmişlerdir. Bu bağlamda hicri 807 yılında vefat etmiş olan el-

Demiri'nin *Hayat el-Hayvan el-Kubra* (Büyük Hayvan Hayatı) adlı kitabında Hişam İbnu Urva'dan rivayet eden Duceyin İbni Sabit Ebu el-Gusun el-Yarbuyi el-Busayri olan Duceyin'in maddesini zikretmiş ve bu rivayete göre İbn-ü Main'nin hadisine hüküm bağlanamayacağını belirtmiştir (Ferrâc, 2000: 7).

Ebu Hatem ve Ebu Zaraa ise zayıf olduğunu söyleyerek, En-Nisai güvenilir olmadığını iddia eder. Ed'daru Kutni ve diğerleri de kuvvetli olmadığını altını çizmiştir. İbni Adi ise İbni Main'in rivayetine göre Duceyin'in Cuha olduğunu ileri sürmüştür. Buhari, 'Duceyin'in Sabit Ebu el-Gusun olduğunu söylemiş ve bunu ondan Müslim ve İbn-ü Mübarek duymuştur. Abdurrahman İbni Mehdî bir kere bize Duceyin'in Cuha olduğunu söylemiştir. Daha sonra el-Demiri'nin Cuha'nın bir ravisi olduğunu bir hadis-i şerif zikretmiştir (Neccar, 1978: 25).

Cuha'nın biyografisinin sonunda, Hamza el-Meydani'nin Cuha'nın Fezara kabilesinden geldiğini ve lakabının Ebu el-Gusun olduğunu anlatırken insanların en ahmağı olduğunu ileri sürmüştür. Belli ki el-Demiri bu maddeyi el-Meydanî, *Mecmau'l-Emsâl* adlı kitabından almıştır. Ayrıca el-Meydanî'nin yer verdiği Cuha'ya ait üç hadisten de bahsetmiştir. (el-Demiri, 1424: 273)

"*el-Kamus, el-Muhit*" adlı kitabın (sözlüğün) sahibi 817 yılında vefat eden Feyruz Abadi, Duceyin maddesine ilişkin Duceyin'in Cuha Ebu el-Gusun olduğunu veya Cuha'nın başka biri olduğunu iddia etmiştir. Böylece Feyruz Abadi ikisini birbirinden ayırmaya çalışmış ancak başaramamıştır. (Abadi, 1987: 217)

Hicri 837 yılında vefat eden İbn-ü Huce el-Hamavi ise, "*Semerat Bila Evrak*" adlı kitabında iki Cuha karakteri arasında bir ayrım yapmaz. Aksine onlarla ilgili söylemleri bir arada toplamaya çalışır, "Cuha onlardan birisi" der. Buna göre, Cuha zeki insanlardandır ancak kendi kavmi ile olan adavetlikten ötürü onun hakkında hikayeler uydurulmuştur. Bu bağlamda, hakkında "ahmak ve gafillerin en büyüğüdür" de denilmiştir. Daha sonra Cuha mensup üç hadis getirir (el-Hamevi, 2005: 162)

852 yılında vefat eden İbn-ü Hicr el- Askalânî ise, *Lisan eL-Mizan* adlı kitabında Cuha ile ilgili İbni Şakir ve el-Demiri'nin yazdıklarını destekler. Bazı fikir ayrılıkları olsa da, bu metinlerin tümünde karakter sahibinin ne zekası ya da aptallığına ne de

Cuha'nın tarihi olarak gerçek bir karakter olduğuna ilişkin bir alameti vardır (el-Askalânî, 1971 :428).

Ulemalar bu konuda tarihi açıdan belirli ve aşikar bir görüşe varamamışlardır. Sanatsal figürlerin ve halk deyişlerinin tarihe kök salmış olmasına, kişisel seçkin emarelerin zaman içinde karışmış olmasına, tarihi açıdan düzensizliklerin var olmasına, ve popüler yaratıcılığın imtiyazlı bir nitelik kazanıp bu karışıklığın sanatsal simgenin tarihi geçiş marhelesi olmasına rağmen bu konunun özellikle edebi ve sanatsal bir önemi ve anlamı bulunmaktadır. (Neccar,1978:26).

Bu karakter hem tarihi bir karakter olarak hem de sahada çok önemlidir. Örneğin; Arap halk fıkralarının kahramanlarının tümü tarihi bir gerçeğe mensupturlar ve Arap Cuha'nın hayat öyküsü sonlandıracağımız en önemli kaynak da el-Zebîdî'nin '*Tacil- Arus min Cevahiri'l kamus*' adlı kitabıdır. Buna göre:

“İki karakter arasında bir karışıklık vardır ancak kudemaların çoğu bunun bir karakter olduğunu vurgulamaktadırlar. İsimde bir hilaf var ama soyisim aynıdır. O bir tabii idi ve annesi Enes bin Malik'in hadimesi idi. el-Siyuti rivayetine göre bende mizahla ve popülerlik ile meşhur Cuha karakteri vardır.’ (el-Zebîdî, 1984: 67).

Kudemalar Cuha'ya kerametler, pek çok bilgi ve ilim isnat etmişlerdir. Cuha'nın zeki ve mizah hissine sahip olduğunu söylemişlerdir (Neccar, 1978: 28).

Bu noktada el-Abî'nin *Nesir el-Durur* kitabında yer alan ve el-Abî'nin sıraladığı şekilde en eski fıkralarından bahsetmek yerinde olacaktır.

Birinci Fıkra

Cuha'ya ‘hesabı öğrendin mi?’ diye bir soru soruldu. ‘Evet, hem de artık hiç zor gelmez bana’ dedi. ‘Pekala, dört dirhemi üç kişiye paylaştı o zaman’ denildi. Tamam iki kişiye ikişer dirhem düşer, üçüncüye de hiçbir şey düşmez dedi (el-Abî, 1997: 207).

Bu fıkra da görüyoruz ki, Cuha'nın buradaki maksadı kendisini ahmak sanıp dalga geçmek amacı ile soru soran kişiyi küçük düşürüp alay etmektir ki sonunda da öyle olmuştur.

İkinci Fıkra

el-Mehdî, Cuha'yı rahatsız etmek istedi ve kilim ile kılıcın getirilmesini emreder. Kilimin üzerine oturtulan Cuha'nın kellesine kılıcı çeker ve sallamaya başlar. Cuha kafasını kaldırır ve 'dikkat edin kılıcı hacemetli yerime değdirirsiniz, çünkü hacemet yaptırmışım' der. el-Mehdî bunun üzerine güler ve onu affeder (el-Abî, 1997: 208).

Bu fıkroda de el-Mehdî'nin bu davranışına karşı Cuha'nın nasıl zekasını ve fitratını kullanarak bu kritik durumdan kurtulduğunu görmüş olduk. Geçmişten de bilginin, nüktenin ve güldürücü durumların asıl sahibinin hayat kurtardığını idrak etmiş olduk.

el-Abî'nin *Nesir el-Durar*'ını okuduğumuzda ve 3. 4. 5. ve 6. fıkraları ele aldığımızda Cuha'nın karakterinin :

- Cuha ile beraber aynı dönemde yaşayanların şahitliği ile Arap Cuha'nın çok zeki olduğunu,
- Aptallığı bir hayat üslubu edindiğini
- Muhteşem bir mizahçı olduğunu ve yaşam zorluklarının önüne geçmek için güldürü felsefesine inanmış olduğunu,
- Kritik durumlardan sezgileri ile tez kurtulabildiğini,
- Arap Cuha üzüntüyü biraz alay katarak mutluluğa çevirebildiğini iddia edebilmekteyiz.

Cuha'nın karakteri ile ilgili son bir not olarak, önceki Arapların ahmakları (ahmağın yüzük nakışı) gibi bazı sıfatlarla nitelendirdiğini ancak Cuha'yı bu kaideden müstesna kıldığını düşmek faydalı olacaktır. el-Abî, ahmak Cuha'nın yüzüğüne: "Gece yenen akşam yemeği kötüdür" ibaresini yazıldığından bahsetmektedir (Neccar, 1978: 32).

4.1. CUHA EL ARABİ'NİN HAYATI

Arap kültürü ve siyer kitaplarının bize vermiş olduğu bilgilere göre Cuha, Fezara adlı Arab kabilesinden olup Hicri takvimin birinci yüzyılının ilk yarısında doğmuş ve yaşamının bir bölümünü Kûfe'de geçirmiştir (Neccar, 1978: 15).

Başlangıçta Arap kültüründe ahmaklığı ile ön plana çıkmaktadır. Mevcut basılı kaynaklarda hakkındaki ilk bilgiler el-Câhiz (öl. 255/868), İbn Nedîm (öl. 385/987), el-Cevherî (öl. 393/1003), el-Abî (öl. H. 422), el-Meydânî (öl. 518/1124), İbn Cevzî (öl. 597/1201) tarafından verilmektedir (Polat, 2008: 9).

el-Meydâni, Cuha kelimesi hakkında şunları söyler: “Cuha ismi, gayr-i munsariftir (özne veya nesne olma gibi çekim hallerinde sonu değişmez) çünkü Cahî'den türevtir; Amir'den türev olan Ömer gibi. Araplar biri bir şey fırlatınca “Caha” fiilini kullanırlar. Geniş zaman kalıbı “Yecuhu”, masdarı ise Cahv'dır. جَا Arapçada bu kökten gelen bir deyiş de “Hayyallâhu cahvetike” cümlesidir. Allah yüzünü aydın kılınsın demektir” (Polat, 2008: 10).

Cuha adının Araplar arasında çok yaygın olarak bilinmesinin en önemli sebebi bu sözün *Darb-ı Mesel*'de yer almasıdır. el-Meydanî, *Mecmau'l-Emsâl*'da Araplar arasında çok yaygın olan (Cuha'dan daha ahmak) *Darbı Mesel*ine yer vermiş ve (onun ahmaklıklarındandır) şeklinde söze başladığı bir çok fıkrasını aktarmıştır (Polat, 2008: 15).

Cuha kelimesinin hoca anlamına geldiği de düşünülmektedir. Cuha kelimesi, Araplar aracılığıyla Berberilere ulaşmıştır. Maltalılar'ın “Jahan” şeklinde ifade ettikleri belki de Gioka veya Giova adıyla İtalyan fıkralarında geçmektedir (Ferrâc, 2000: 4).

Cuha isminin kolay şekilde telaffuz edilebilmesi isminin yayılmasına yol açmış ve bu sebeple fıkralara isminin verilmesine zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla Cuha adının yaygınlaşması ve Arapça kitaplarda asıl adının tartışmalı hale gelmesi şaşırtıcı değildir (Ferrâc, 2000: 6).

el-Abî “*Nesir el-Durur*” kitabında, el-Câhiz’in verdiği bilgilerden hareketle Cuha’nın adının Nuh, lakabının Ebu el-Gusun olduğunu ve 100 yaşına kadar yaşadığını belirtmiştir (Neccar, 1978: 18).

Ömer İbni Ebi Rabia (ö.93) Cuha hakkında:

“Aklımı aldı ve benimle oynadı

Hatta deliliğimden Cuha gibi oldum” demiştir.

Cuha, Ebu Cafer el-Mansur döneminde yetişmiş ve Kûfe’de yaşamıştır. Emevî döneminin sonunu ve Abbasî döneminin kanlı askeri geçişi dönemini görmüş önemli bir şahsiyettir (el-Cahiz, 2010: 37).

Meki İbni İbrahim (öl.215) Cuha'yı zeki, zarif bir adam olarak gördüm demiştir (Ferrâc, 2000: 6).

el-Demiri'nin *Hayat el-Hayvan el-Kubra* (Büyük Hayvan Hayatı) kitabında Cuha’nın Fezara kabilesinden olduğu belirtilir. Cuha’nın tam adı Ebu el-Gusun bin Duceyin bin Sabit olarak geçer.

İbn-ü Hicr el- Askalânî’in *Lisanul Mizan* kitabında ise adı Duceyin Ebu el-Gusun Bin Sabit el-Yarbuy-i el-Basri olarak geçer (Ferrâc, 2000: 7).

4.2. BİR FIKRA TİPİ OLARAK CUHA EL ARABİ VE DİĞER ARAP FIKRA TİPLERİ

‘Nadire’ kelimesi Arapça bir kelime olup Türkçe’deki ‘fıkra’ kelimesinin karşılığıdır. ‘Nadir olan şey, az bulunan ve başkalarından farklı olan şey’ anlamına gelen nadire kelimesi, cümlelerde ‘tenedür etmek’ yani şaka yapmak olarak kullanılmaktadır (Polat, 2008: 1).

Saflığı ve aptallığıyla fıkraların çoğuna konu olmuş, hayatı sadece Anadolu’da değil islam dünyasına kadar yayılmış Arap karakteri Cuha, Anadolu sahasının en çok fıkrası bilinen Arap karakteridir (Türkmen, 1996: 5).

Cuha, saflığı ve ahmaklığı ile tanınan bir Arap fıkra kahramanıdır. Cuha ile ilgili fıkraların *Nevâdiru Cuha'l-Kübrâ* başlığı altında toplamış olması dikkate değer bir noktadır. Fransızca, İngilizce ve Rusça bazı eserlerde ve çevirilerinde de Cuha ve Nasreddin Hoca fıkraları bir arada anılmıştır (Akkuş, 2003: 58).

Ebu Nuvas ile Cuha karakterinin aynı karakter olduğu kanaati, *Nevâdiru Cuha'l-Kübrâ ve Ebu Nuvasu'l-Kübrâ* başlığıyla Beyrut'ta basılan bir resimli fıkra kitabının adında da vurgulanmıştır. Doğu kültürüne ait fıkraların, *Ebu Nuvasu'l-Kübrâ* ve *Nevâdiru Cuha'l-Kübrâ* adlandırmalarında olduğu gibi, Arapça, kübrâ (büyük) sıfatında birleşmesi ilginçtir (Akkuş, 2003: 59).

4.3. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ YAYILMA COĞRAFYASI

4.3.1. Cuha El Arabi Tipini Coğrafi ve Kültürel Olarak Okumak

Çeşitli toplumların birbirine benzer ortak ve farklı folklorik kültürleri vardır. Arap ve Türk halkı kültürlerinin de birbirine benzer ve ortak ürünlere sahip olduğu görülür. Her iki toplumun yüzyıllar boyu bir arada yaşaması kültür etkileşimini kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda Türk folklorundaki ortak tipler Cuha ve Nasreddin Hoca'dır. Bu tiplere bir takım farklılıklarla Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Macaristan Balkan ülkelerinde; Azerbeycan, Türkmenistan, Kazakistan gibi Türk devletlerinde ortak kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tiplere Mısırlısından Cezayirlisine, Yemenlisinden Şamlısına kadar bütün Arap-İslam coğrafyasındaki fıkralarda görülmektedir (Civelek, 1998: 2-3).

Hoca ve Cuha'nın fıkraları Le Livre Goha adıyla 1919 yılında Batı ülkelerinden olan Fransa'da (Albert Ades ve Albert Josipovic) yayınlanmıştır. Goha the Fool adıyla (Leonide Soloviyev 1938 yılında) İngilizceye tercüme edilmiştir. Rusça birkaç fıkra yayınlanmıştır ve yine İngilizceye tercüme edilmiştir. İran edebiyatında da bazı fıkraları bulunmaktadır (Civelek, 1998: 7).

Arap ve Fars edebiyatlarında mizahi öğelere baktığımızda dilini birbiriyle anlamlı bir bütünlük içinde olduğu görünümü Ortadoğu'da, Arap ve Fars edebiyatında zengin bir mizahve fıkra birikimi vardır (Türkmen, 1996: 5).

Cuha karakterinin etkili olduğu coğrafyayı, Mağrip bölgesi olarak adlandırılan doğunun da sınırlarını aşan, geçmişte Müslüman idaresinde bulunan İber Yarımadası, Malta, Sicilya, Tunus, Cezayir, Fas ve Batı Sahra'yı içeren bir alan olarak tanımlamak mümkündür. Bunun yanı sıra Maşrik bölgesi olarak kabul edilen, Doğu Arap ülkelerini yani Suriye, Irak, Filistin ve Ürdün'ü içine alan bölgede de etkin olduğunu görürüz. Cuha'nın geniş bir coğrafyadaki yayılması sebebiyle birçok araştırmacı çalışma yapmış; Cuha karakterinin özellikleri üzerine değerlendirmeler ortaya koymuştur. Bu çalışmalar içinde Charles Pellat'nın değerlendirmesi bizlere Cuha hakkında bazı önemli bilgiler sağlar: “Cuha biraz saf ve basittir; kafası zaman zaman ağır çalışır, ama sırası geldiğinde son derece uyanıktır; daha sonra çok çeşitli görünümde karşımıza çıkar; ender olarak katıksız bir budalalık içindedir; ama çoğunlukla bön bir dış görünüm altında çok becerikli biridir (Kanat, 2017: 10).

4.3.2. Cuha Fıkralarında Yayılma Sahasında Sözlü Kültür Etkisi

Eldeki kaynaklar tarandığında, Cuha fıkralarının yakın coğrafyalar ve Arap boyları arasında yayılmasının sözlü ve yazılı gelenek vasıtasıyla olduğu anlaşılmaktadır.

Cuha fıkralarının Arap dünyasında hızlı bir şekilde yayılma göstermesi ikinci yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. Bu dönemde, Arap ülkeler arasında Suriye, Irak ve Mısır gibi ülkeler önemli birer kültür merkezidir (Ferrâc, 2000: 17).

Cuha karakteri Mısırlı olmamasına rağmen Mısır'da da popüler olmuştur. Ancak sanatsal bir sembol olarak seçilmiş, sinik bir çizgi çerçevesinde başkalarının şakalarını içermiştir. Cuha'nın mizahi stili Mısırlı karakteristiğinde hep olagelmıştır (Neccar, 1978: 53).

Cuha, ilk İslami zamanlardan beri Mısır'da biliniyordu. Yönetim ve valilerin politik eleştirisini hedefleyen politik bir işlev edinmiştir. Valilerin değişmeleri ve onların egemenliklerinde toplumsal adaletsizlik ve politik baskı ile nitelendirildi. Sonraki çağlarda, Mısırlı bilim adamları Cuha karakteri ile ilgilenmeye başladı. Mizahi hikâyeleri ve ismi ünlü oldu. Mizahının alayıcı olduğu fark edildi ve hem aptal hem huysuz ancak etkileyici tarihi bir kişilik olarak sayıldı (Neccar, 1978: 62).

Sosyal ve politik boyutların teknik kişiliğine dönüşerek Mısır halkının yaratıcılığının gelişiminde rol oynamıştır. Mısırlılar, özgürlüklerin yokluğunda görüşlerini yükleyebilecekleri bir aracı arayışı içinde iken, Cuha tam da böyle bir figür olarak bu gerekliliği karşıladı. Telifu kolay olduğu için Cuha Fezari'nin adını koymayı tercih ettikleri görülmektedir. Mısır modeli Cuha'nın daha sonra dünyada yaygın olduğunu ve bu yeni bölgesel yapı ışığında aşağıdaki gibi şekillendiğini belirtmekle fayda var;

- Sosyal, sinizmi ve kaynakları Arap Cuha 'Suriye-Irak'.

-Siyasi sinizmi ve kaynakları Mısırlı Cuha (Neccar, 1978: 63).

Mısırlı Cuha daha doğrusu Mısırdaki Cuha siyaseten alay etmeye meyilliydi. İki modelin her birinin sosyal ve siyasi yönlerinde mizahları vardı. Sonuç olarak, tüm bu modeller felsefesinde üç boyutun sembolü haline gelen ve kendi isiminin etrafında toplanmaya başlamış hikayeler, popüler anlatı veya halk masalları adında dev bir hikâye grupları ya da eğlenceli popüler halk hikâyeleri olarak adlandırılmıştır. Bu durum Cuha mizahlarının yayılmasını kolaylaştırmış ve Cuha mizahları popüler ve evrensel bir miras haline gelmiştir (Neccar, 1978: 64).

Cuha fıkralarının geniş bir sahada yayılma göstermesinin en önemli sebeplerinden biri, Arap ülkelerinin çok geniş bir coğrafyaya sahip olmasıdır. Cuha fıkra tipinin diğer Arap fıkra tipleri üzerinde daha baskın bir etkiye sahip olması gayet doğaldır. Yukarıdaki açıklamaları yayılma kuramı bağlamında göz önünde bulundurduğumuzda, Cuha fıkralarının diğer coğrafyalarda nasıl var olduğunu ve canlı kalabildiğini anlamak mümkündür. Yine yayılma kuramı açısından konu değerlendirildiğinde, Arap dünyasında, Mısır, Suriye, Irak, Cezayir, ve daha birçok coğrafyada Cuha fıkralarının yazılı ve sözlü olarak oluşturulduğu görülmektedir (Neccar, 1978: 65).

4.4. CUHA EL ARABİ FIKRALARI

Arap kültüründe yaygın olan Cuha fıkraları, toplumun sosyal ve siyasi yapısını yansıtmıştır. Gerek toplumun gelenek göreneklerini konu alan fıkralarının olması, gerekse siyasi açıdan olan aksaklıkları mizahi bir dille anlatması Cuha'nın en belirgin özelliklerindedir. Bu açıdan Cuha fıkraları, sosyal ve siyasi açıdan incelenecektir.

4.4.1. Cuha ve Sosyal - Toplumsal Eleştiri

Cuha figürünün felsefe temeli siyasi ve sosyal tenkit olmak üzere iki büyük unsura dayanmış olduğu için, Cuha'nın sosyal eleştirideki ironi fıkraları siyasi eleştirideki ironi fıkralarından kat kat fazladır (Neccar, 1978: 121).

Bunun için bu Cuha figüründe yaratıcılık gösteren Arap milleti bu figürün olumsuz ve yalnızlaşmış kalmasını istememiştir. Aksine onu aynı duygu ve deneyimleri taşıyan pazarcılar gibi pazarlarda kendi rızkının peşinde koşan, valilerle buluşan, değişik makam ve tabakaları ile halk arasına giren ve onlarla sohbet eden bazen anlaşıp bazen ihtilafa düşen, onlara özel felsefesini yansıtan ve Arap halkının da istediği fıkra ve fıkraları olan sıradan bir insan kılımıştır. Böylece Cuha bilgelik ve alayı bir arada tutan farklı bir üslupla kendini geliştirmiş, zaman ve mekana ayak uydurma kabiliyetine sahip olan Arap hayatının sosyal eleştirmeni haline gelmiştir. Bu şekilde Cuha Arap halkının her konuda resmi sözcüsü olmuş ve artık o halkı hayatın olaylarına karşı harekete geçirecek öğüt veren filozof bilge, güldürücü ve alay edici hale gelmiştir (Yunus, 1968: 200).

Bu sebeplerden dolayı bundan sonra Cuha bu bölümde toplumun inanç ve olumlu değerlerini pekiştirmeye çalışarak, her biri sosyal hayatın bir yönünü canlandıracak değişik karakterler ile karşımıza çıkacaktır. Daima toplum geleneklerinin, insanların ekmek kavgalarının ve hayat olaylarının arka planında saklanır. İnsanları kısıtlayan kayıt ve geleneklerden kurtulma alanında açık şekilde ortaya çıkar (Neccar, 1978: 122).

Daha önce de zikredildiği gibi Cuha figürü, sosyal (toplumsal) hayatı eleştirirken ironi ve zekayı bir arada tutan mizah yolunu izlemiştir. Ve her halükarda sosyal ironi iki hedef gerçekleştirmektedir:

Birincisi: Toplum henüz birçok insanın yaşamakta olduğu kusurlardan kurtulmamıştır ancak bu kusurlar kanunen suç sayılmadığından insanlar bu kusurlara direnememektedirler. Kendilerini güldürü ve ironi ile rahatlatmaya çalışırlar (Abdullatif, 1965: 5).

İkincisi: Sosyal eksiklikler (kusurlar) topluma ayak uydurma yolunda bir geri kalma ve durgunluktur ve bu durumların düzeltilmesi için de mizahtan daha iyi bir vesile yoktur. Bu bağlamda mizah insanların işinde, ahlak, ruh ve tabiatlarında esnek olmalarını sağlar (Abdullatif, 1965: 6).

Sosyal ironi apaçık toplumun ahvalini ve toplumdaki eksikleri zamanında müşahade etmek ve gerçeklerle gelecekte ne olacağı arasında denge sağlamak için derin bir hayal gücü ve bilgi gerektirir. Sosyal ironi ayrıca bir alay etme biçimidir, bir kişiyi ıslah ve tedip etme vesilesi olarak ona bir eksiklik (eğer kendisinde bulunmuyorsa bundan çekinmek, eğer mevcut ise hepsinden veya bir kısmından kurtulmak amacıyla) isnat etmek ya da onda mevcut olan eksikliği abartmayı hedefler. Yani, toplum ile bireyin hizmetine olan hedefle uyuşsa bile bir nevi hafif caydırıcı bir cezadır (Neccar, 1978: 124).

Psikolojik ve ahlaki kusur ve ayıpların hepsi güldürücü olmaz, ancak bunların güldürücü olanı, zararının kendi sahibini aşmayanıdır. Sahibi dışında bir kimseye zarar verse bile çok hafif ve dolaylı olur. Yani cimrilik, ürkeklik, tembellik, kibir, gösteriş sevgisi, toplumsal nifak, mürailik, döneklık, cehalet, ilim iddia etme, batıl inançlara tabi olma, büyücülere inanma, bilgisiz taklit, hırs gibi toplumun yüksek değerlerine değecek düzeyde olmayan toplumsal ayıp ve kusurların kişisel kusur olduğunu söyleyebiliriz. Cuha'nın bu tür fıkralarda bazen pasif bazen aktif olduğu görülmektedir. Pasif durumlarda kusurların kendisine isnat edildiğini, aktif durumlarda ise onun başkalarının kusurlarını eleştirdiği görülmektedir. Her iki durumda da bu fıkraların hedefleri ve sonuçları aynıdır. O da toplumsal ve ahlaki kusurları abartarak düzelterip mümkün oldukça kemale erdirmek ve toplumdaki antisosyal figürleri eleştirmektir (Neccar, 1978: 125).

Cuha meczup ya da akli eksik bir kişi değildir. Fakat o konulara hak ve gerçeğe en yakın açılardan bakar ve böylece hak bilmeyenlerin davranışlarına karşı gelir. Kendini savunmakta çok açık olup insanların susmasını gerektiren sosyal çerçeveye

önem vermeyen biridir. Bu şekilde de korkak olmaktan arınıp daha güçlü biri olarak görünür ve belki bu durum onun karakterini sorumluluğu düşen birine daha yakın kılmıştır, söylemini yeniden tenkit etmemiz icab eder (Yunus, 1968: 201).

Belki de insanlardaki değişime elverişli ve Cuha'nın alay etmesine hedef olacak en büyük şey insanların körü körüne (bazılarının sürü psikolojisi olarak adlandırdığı) taklit ederek doğal birçok konuyu düşünmeden mutlak şekilde kabul etmeleridir. Cuha bunu fıkra ve fıkralarından ilk olarak hedef almıştır. Bu manada da örnek olarak onlarca nadire gösterilebilir:

“Cuha'nın kadın komşusunun zayıf hasta bir kuzusu varmış. Onu satmak ister ama başaramaz. Cuha ona acır ve yarın pazara git, ben gelir seninle pazarlık ederim ama sen kuzuyu 100 dinardan aşağı satma, der. Ertesi gün kadın kuzusunu pazara götürür, bu sırada Cuha satıcıların arasında gezinerek kadını bilmezmiş gibi yanına yaklaşır ve kuzunun enini boyunu ölçer, onu gören insanlar kadının yanına yaklaşmaya başlarlar. Cuha pazarlığa 10 dinardan başlayarak 20, 30..90 dinara kadar yükselir. Kadın ise teklifleri devamlı reddeder ve 100 dinardan aşağı asla satmam, der. Cuha 100 dinar parası olmadığından kadının yanından üzülen ayrılır. Bunun üzerine tüccarların birisi bu kuzuda azim bir sır olsa gerek diyerek ilerler ve kuzuyu 100 dinara satın aldıktan sonra Cuha'nın yanına gider ve ‘söyle hele alacak olup alamadığın bu kuzunun sırrı nedir?’ der. Cuha oturur ve kuzuyu enine boyuna bir daha ölçmeye çalışır ve ‘eğer boyu iki parmak, enide iki parmak daha uzun olsaydı, derisinden çok güzel bir davul olurdu’, der.” (Ferrâc, 2000: 167).

Cuha ayrıca mübalağa yapan ve bu nedenle zor durumda kalan kişilerle alay etmeyi de unutmamıştır. Oysa ki bu kişiler söz ve davranışlarında ılımlılığa ve doğruluğa bağlı kalsalar aşağıdaki gibi durumlara düşmeyeceklerdi.

“Cuha çok korkak birisidir. Eşine her gün kendi hayalinden gücünü kuvvetini gösteren bir fıkra uydurur. Eşi onun ne kadar korkak ve kendi gölgesinden korkan biri olduğunu bildiği için artık yalanlarından usanır. Cuha eline her gün bir değnek alıp kana bular ve yolunu kesmek isteyen birkaç hırsız öldürdüm, dedi. Bir gün eşi yolda gizlenir. Cuha'nın yaklaştığını gören eşi ‘ihim’ diye bir ses eder. Cuha korkar ve değneği yere bırakarak kaçırır. Değneği eşi alır ve ondan önce eve yetişir. Eve yorgun argın gelen Cuha'ya eşi vaziyetini sorar. Cuha, bu gece kırk hırsız yoluma çıktı,

ortalık karanlıktı ama hepsini değnekle vurarak öldürdüm, der. Eşi, peki değnek nerde diye sorar? değneği kafalarında kırdım sonra attım, der. Eşi ya Cuha işte değnek sağ salım, yolda buldum ve sana getirdim, ancak eve döndüğümde senin öldürmüş olduğun hırsızların ruhlarının onlara geri döndüğünü gördüm, şimdi senden intikam almak için evini çalmak istemektedirler, onlar merdivenin altına saklanmaktadır, haydi git onları öldür, der. Cuha yatağına girerek yorgana bürünür ve eşine: sen git, ben Allah'ın hayat verdiği bir kişiyi öldürmeyi hiç sevmem, der.” (el-Akkad, 2016: 160)

İbret görünüşte değil cevherdedir ancak birçok kişi bunu bilmemekte ve azameti gövdenin büyüklüğünde veya giysinin görkemliğinde görmektedir. Halbuki insanın değeri ve kıymeti aklının olgunluğu ve hüsnü tedbiri ile yükselir. Bu söylemin aşağıdaki fıkrada ele alındığını görülmektedir:

“Ümmilerin biri (okur yazar olmayan) yolda Cuha ile karşılaşır ve ondan Farsça yazılı bir mektup okumasını ister, Cuha mektuba bakar ve Farsça yazıldığını görür, adama geri iade eder ve git bu mektubu başka birine okut zira şu an kafam çok dağınık eşimle kavga ettim, mektup Arapça yazılmış olsaydı bile bu halimle okuyamazdım, der. Adam sinirlenir ve eğer okuma bilmiyorsan neden hocalar gibi bu cüppeyi giyersin, der. Bunun üzerine Cuha öfkelenir ve sıyrdığı cüppesini adama doğru atar ve der ki: eğer okuma cüppe ile olmuş olsa hadi giy de bu mektubun iki satırını oku bakalım” (el-Akkad, 2016: 162)

Cimrilik insanlarda bulunan bir kusur ve ayıptır. Dolayısıyla cimriler eleştirmenlerin hedefi olmuştur (Neccar, 1978: 132).

Cuha'nın fıkraları da bunun gibi birçok hadiselerle doludur ve belki de en tuhaf ve ilgi çekici olan örneklerden biri şudur:

“Cuha ahalsinin çok cimri olduğu bir köye gelir ve onları kendisi denemek ister. Köylülerin birine rastlar ve ondan içmek için bir şeyler talep eder, köylü ona bir kap dolusu ayran getirir, Cuha ayranı içer, adama teşekkür eder ve bak kardeşim duydum ki çok cimriymişsiniz ama ben sizi cömert buldum, bana su yerine ayran getirdin, der. Adam, eğer bu ayranın içine fare düşmüş olmasaydı sana getirmezdim, der. Cuha şiddetle öfkelenir ve kabı yere vurur, adam, hayır yapma kızımın çiş yaptığı kabı kırma, der.” (Ferrâc, 2000: 176).

Şüphesiz ki kanaatli olmak iyi bir sıfat olup sahibinin razılığını yansıtır. Tamahkârlık ise aç gözlülüğün bir alameti sayılır ve bundan sebep aşağıdaki Cuha nediresindeki ironiye konu olmuştur:

“Cuha'ya tamahkârlığın hangi derecededir diye sordular? Ne zaman bir gelin görsem illa benim odluğunu düşünürüm, ne zaman bir cenaze görsem illa sahibinin bana bir şeyler vasiyet ettiğini düşünürüm, ne zaman iki kişinin birbirleriyle konuştuğunu görsem illa bana bir şey verecekler diye düşünürüm, dedi.” (Neccar, 1978: 132).

Diğer taraftan da Cuha'nın fıkralarına konu olan ve insanların onlara bulaşmaktan nefret ettiği ancak daima başarılı olamadığı soğuk kanlı, serin ruhlu, tahammül edilmez ve meraklı kişiler vardır (Neccar, 1978: 133).

Cuha'nın fıkraları ayrıca olumsuzluk ve bencillik ile nitelendirilen olaylardan bahsetmektedir. Örneğin:

“Cuha'ya bela sizin memlekette denildi. Bizim mahallemize uzak değil mi? demiş. Hayır sizin mahallede demişler. Ama bizim eve uzak! demiş. Tam senin evinde demişler. Eee...benden uzak ise önemli bir şey yok demek, demiş.” (Ferrâc,2000:165).

Cuha'nın insanların tabiatını açığa çıkarıp değerlerini tenkite maruz kıldığı ve onlara objektif olmadıklarını ve kişisel çıkarlarına tabi olduklarını gösterdiği fıkraları bulunmaktadır:

“Cuha komşusundan bir gün kazan ödünç ister. İade ederken de hem teşekkür eder hem de içine küçük bir kazan koyar. Komşusu merakla bu küçük kazanı sorunca da, “Komşu, bizdeyken kazanın doğurdu” der. Komşusu bu işe pek sevinir. Aradan epey zaman geçer, cuha yine komşusundan kazanı ödünç ister. Komşusu da sevinerek verir. Ama bu kez aradan günler, haftalar geçer, Cuha'dan ses çıkmaz. Nihayet bir gün komşusu konuyu açmaya karar verir: “Cuha, bizim kazan ne oldu?” Diye sorar. Cuha da üzgün bir ifadeyle:“Komşu çok zaman geçti aradan, senin kazan öldü. Sana nasıl söyleyeceğimi düşünüp duruyordum” der.

Sinirlenen komşusu: “Sen ne diyorsun Cuha? Hiç kazan ölür mü? Kazan canlı mı ki ölsün?” Cuha:“Kazan hiç doğurur mu? Kazanç bekleyen zarara katlanmalı” der (el-Akkad, 2016: 163).

4.4.1.1. Cuha ve Eşi:

Şüphesiz ki ailenin Cuha'nın fıkralarında önemli bir yeri vardır. Daha önce de görüldüğü üzere Cuha münzevi bir karakter değil tam aksine halkın duygularını ve tecrübelerini taşıyan halk arasından gelen normal bir şahsiyettir. Cuha aynı zamanda hayat felsefesini ifade ettiği bir eşe sahiptir ve kendi mizahı ile diyalog kurduğu ve kendi bilgeliği ile yetiştirmek istediği çocukları olan bir aile residir. (Yunus, 1968: 202).

Cuha'nın fıkraları genel olarak kadının ve özel olarak da kendi eşinin olumsuz yönlerini aşikâr etmeyi hedeflemiştir. Kendisinin kadına karşı nefret içeren duygular beslediğini söylenmektedir. (Neccar, 1978: 144)

Cuha özellikle kendi eşi başta olmak üzere genel olarak kadınların olumsuz yönlerini çıkarmaya odaklanmıştır. Kendi gözünde o bir salak, cahil, malına ve namusuna ihanet eden, sinsî, pinti, duyarsız, kocasına sözlü ve davranışlı hakaretler yağdıran, kocasının hayatını karartacak kötü huylara sahip birisidir. Cuha ise bütün bu kötülükleri sabır ve sükûnet ile karşılayan sadık bir eş olmuştur. Cuha masallarından ilham alınarak kötü huylu şiddetli, kocasını hiç takdir etmeyen Cuha'vi kadın olarak bir sanatsal figür ortaya çıkmıştır (Neccar, 1978: 145).

Hain eş, kocasının saflığı ve aptallığı nedeniyle şerefini ihmal ettiği için halkın bu sıfatları kötüye kullandığından ihanet eden bir kadındır. Cuha burada zeki ve bilge olduğundan ziyade aptal olarak görünür (Neccar, 1978 :145). Buna örnek olarak da şu fıkraları aktarmaya çalışacağız:

Cuha'nın karısını bir kişi severmiş ve onun bir de yakışıklı bir hizmetçisi varmış, hizmetçisine: git ona geleceğimi söyle, demiş. Hizmetçi gitmiş, Cuha'nın karısı hizmetçiyi görünce onu kucaklayıp sarılmış. Hizmetçi kadının yanında kalmış, hizmetçi gecikince efendisi cuha'nın karısının evine gelir. Cuha'nın karısı geldiğini hissedince hizmetçiyi yatağın altına saklamış ve onu alelade karşılamış. Aniden Cuha

eve gelmiş, karısı dostuna: bana küfrederek kılıcını çek demiş. Dost, kadının dediğini yapmış ve kılıcını çekmiş.

Cuha: bu adamın nesi var dediğinde, karısı: bu komşumuz, hizmetçisi kaçıp bize sığındı o da onu öldürmek istiyor ve bende mani olmak için onu yatağın altına sakladım, demiş.

Cuha: kalk yavrum kalk, kalkta şu kadına sana iyilik yaptığı için dua et, demiş (Ferrâc, 2000: 147-148).

Cuha'nın eşi yemeği az olmasına rağmen oynaşı ile yer kocasını aç bırakmış. Cuha da bu tavır karşısında aptallığı nedeniyle ya karısının yalanına inanacak ya da zekâsı ile ondan intikam alacaktır. Birinci tavırla ilgili örnek:

Bir gün Cuha'nın bir misafiri gelecek olur, Cuha iki tavuk alır ve karısına şunları bize pişir der. Karısı tavukları pişirir lakin misafir gelmeden evvel tavukları oynaşıyla birlikte yer. Misafir gelir Cuha'nın karısı: git ekmek al da gel, der. Cuha çıkar, eşi ise misafirin yanına gelir kocam delirmiş, hekimler ona iyileşmen için bir insan oğlunun kulağını yemen gerekir diye tavsiyede bulundular. Onun için seni çağırdı, kulağını kesip yemek için, der. Cuha gelir haydi yemeğimizi getir, der.

Karısı: sen çıktın misafir tavukları alıp kaçtı, der. Cuha peşinden çıkar, misafirin var hızıyla koştuğunu görür.

Karısı: bak senden utandığından koşuyor, der.

Cuha: bağırarak dur birini (tavukları kastediyor) al birini bana bırak, der. Misafir ise: beni yakala ikisini de al, der (Ferrâc, 2000: 144).

Diğer bir örnekte olduğu gibi Cuha bazen tahammül gücünü yitirdiği zaman ceza uygulamaya başvurabilir:

Cuha içinde para bulunan ceketini sıyrır ve uyur. Karısı elini ceketin cebine uzatır ve birkaç para çalar. Cuha sabah uyandığında paraları sayar, eksik olduğunu fark eder ve karısının çaldığını anlar. Ertesi gün Cuha ceketinin cebine bir akrep koyar, eve döndüğünde ceketini soyar ve uyumak üzere yatağına gider, kendini uyuyormuş gibi gösterir. Karısı kalkar elini Cuha'nın cebine uzatır ve bu esnada elini akrep sokunca bağırır ve ağlar, Cuha yataktan kalkar ve bunu unutmuşum para yerine cebine akrep koymuşum, der (Ferrâc, 2000: 175).

Cuha'ya karın aklını yitirmiş demişler. Cuha: hele durun neyi yitirdiğini hatırlayayım, çünkü onun akılsız olduğunu zaten bilirim, demiş (el-Akkad ,2016: 180).

4.4.1.2. Cuha ve Çocukları

Cuha'nın hem oğlu hem de kızı vardır. Cuha'vi oğul örneği de Cuha'nın kadın örneği gibi zaman zaman aptal, zaman zaman da zeki olarak çelişkiler taşıyan bir karakterdi. Bundan dolayı Cuha ile oğlunun fıkralarını yalnızca bu yönün daha üstün olmasına rağmen ironi ve mizahi yönden ele almamız gerekir (Neccar, 1978: 156.157). Aksine, bilgelik yöne de odaklanmak gerekir, zira Cuha oğlu ile ilginç bir biçimde diyaloga girer ve kendi felsefesini ve tecrübesini oğluna taşımaya çalışır. Cuha'vi oğul örneğinin en meşhur olduğu sıfatlarından biri ise aptallıktır. Fıkroda bazen Cuha ile oğlundan bahsedilirken bazen Cuha'dan daha ahmak olan Cuha ile babasından bahsedilir ve babasına benzeyen biri haksızlığa uğramış sayılmaz (Ferrâc, 2000: 175). Bu fıkra bu sözü doğrular:

Bir gün Cuha bir cenazeye rastladı oğlu da yanındaydı. Cenazede bir kadın: "şimdi seni öyle bir eve götürüyorlar ki orada ne yatak var ne yorgan ne ekmek ne de su"diyerek bağıırıyordu. Cuha'nın oğlu:" baba onlar bizim eve gidiyorlar! dedi (Ferrâc, 2000: 106).

4.4.1.3. Cuha ve Eşeği:

Cuha'nın karşılaştığı durumlar sadece insanlarla münasebetlerine kısıtlı değildi. Birçok durumda Cuha ile eşeğinden söz edilirdi. Cuha ona bir insanın hayvana yaptığı muameleden öte eşeğine bir arkadaşımış gibi davranır onunla konuşurdu (Neccar, 1978: 159).

Bu davranışta hiçbir sapma veya sapıklık bulunmazdı zira insanların yaşamlarında bu hayvanlara bağlı oldukları için onlara karşı bir sempati duygusu oluşmuştu. Bu ilişki, Arap halkının hem hayatı hem de canlıları ne kadar takdir edip onlara değer verdiğini gösterir (Yunus, 1968: 203)

Cuha'nın eŖeđi çok sabırlı ve uysal bir hayvandır. Cuha onu hem ihtiyaçlarını karŖılamak için hem de evliyalara uyarak satın almıŖtır. Ayrıca Cuha eŖeđini insanların kusurlarını ve ahmaklıklarını aŖacak bir askı olarak kullanmıŖtır. İŖaret etmemiz gereken iki gerçek vardır:

a) Cuha'yı eŖekten maksat hayvan hikayeleri yaratmak için değildi, ancak geri zekâlı ile bilenen hayvan ve akil insanın arasındaki farkı çıkarmaktı. Güldürücü olay burada hayvanın bizzat kendisi değil fakat insanların geri zekalığı ve aptallığıdır.

b) İkinci bir gerçek de Cuha ve eŖeđini ele alan fıkralar Ŗehirden ziyade kırsalda ve köylerde yaygındır. Birçok fıkroda (masalda) onun eŖeđini alabilmek hiç de kolay değildi, ancak komik anlar va alay dolu birkaç uđraŖtan sonra mümkün olurdu (Neccar, 1978: 160).

4.4.2. Cuha ve Siyasal Eleştiri (Sultan, Yargı ve Güvenlik)

Cuha karakteri iki veya daha çok güç arasında yaşanan çatışmaların yoğun olduğu dönemlerle bağlantılıdır. Bu yaşanan güçler arası çatışmalar genellikle yıkılmakta olan bir devlet ile egemen olan bir diğer devlet arasında gerçekleşmiştir. Böylesi durumlarda toplumsal düzende ve insan ilişkilerinde çelişkiler belirmiştir (Yunus, 1968: 205).

Bu değişkenler ışığında politik ve askeri baskılar döneme damgasını vurmuştur. Cuha karakteri ise halk arasında bu çelişkilere yenme, yolsuzluk ve baskıcılığa karşı koyma hedeflerini taşımaktadır. Olasılıklar arasında Cuha karakterinin tasavvufi bir eğilime sahip olması ve meselelerin arka planlarıyla ilgilenen bir şahsiyettir, diğer bir olasılık ise onun gerçeklerden kaçan, genel geçer toplumsal kurallara uymayan ve insan yönetiminde gelenekselleşmiş kaidelere başkaldıran deli bir şahsiyet olmasıdır. (Yunus, 1968: 206).

Bilindiği gibi insanların böylesi durumlara uyum sağlaması oldukça yorucu ve yıpratıcıdır. Böyle durumlarda mizah oldukça güçlü bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Cuha da kendisini insanların izleyip gülebileceği bir şahsiyete bürünmüştür. Böylelikle hem kendi dertlerini hem de insanların sıkıntılarını gülünç bir tabiata dönüştürmüş ve halkın tüm sınıflarına ulaşmayı başarmıştır.

Bu durum ise dönemin devlet adamlarını kapısına getirmiş ve tarihle yakından bağlantılı bir şahsiyet olarak halkın hafızasında yer almıştır. Cuha'nın adı genellikle Cengizhan, Timurlenk, Ebü Müslim el-Hersani, Karakuş ve benzeri kral ve hükümdarlarla anıla gelmiştir (Yunus, 1968: 207).

Cuha'nın o dönemde etrafında olup bitenlerle ilgili düşüncelerini ve siyasal görüşlerini ortaya koyması oldukça doğaldır. Bunu bazen siyasal otoritenin söz konusu dönemdeki baskısıyla ilgili bazen de yargı ve yargı organlarıyla olan ilişkisiyle ilgili olmuştur. Bunun yanı sıra Cuha'nın kadı olarak görev yaptığı da kaydedilmektedir bunu ise bir iletişim aracı olarak kullandığı görülmektedir. Bir sonraki başlıkta Cuha'nın farklı siyasal otoritelerle olan ilişkisine göz atacağız (Neccar, 1978: 84).

4.4.2.1. Cuha ve Sultan

Cuha ile sultan arasında geçen anekdotlar zulüm çağlarında yaşanan baskı ve korkuyu canlı olarak ortaya koymaktadır. Böylelikle zulüm ve düşmanlık taşıyan güçlerin her türlü baskıcı ve despot uygulamalarına karşı başkaldıran bir tavır sergilemektedir. Bunun yanı sıra farklı insanların baskıcı otoriteler karşısında yaşadıklarını da bize yansıtmaktadır. Bu anekdotlarda göze çarpan esaslar ise ahlaki ve etik değerlerin eleştirisidir. (Neccar, 1978: 85).

Birinci Durum:

Cuha o dönemde yaygınlaşan bozgunculuğu, fırsatçılığı ve bireyselliği ile tanınan ve her baskıcı yöneticinin etrafında nemalanan bir toplumsal sınıfı bize yansıtmaktadır. Cuha bu sınıfın arasına katılarak onların hilekârlıklarını ve aldatıcı yöntemlerini gözler önüne sermekle birlikte bir yandan da aslında onları otoriteye yakın olmaları onları sorumluluktan kurtarmadığı konusunda uyarılmaktadır. Korkudan dolayı haklarını savunamayan insanların güç ve otorite karşısındaki riyakârlıklarını ve ikiyüzlülüklerini tiye alıyor ve insanın yenilgiyi kabul etmesinin ne kadar kötü olduğunu fıkralarında açık bir şekilde aktarmaktadır.

Araştırmacılardan biri Cuha'nın o baskı dönemlerinde yaygınlaşmış olan bencillik ve fırsatçılığı yansıttığını ileri sürmektedir. Cuha aklını kullanarak sultanın öfkesinden ve zulmünden kurtulmayı başarmaktadır. Bu kötü davranışıyla Cuha döneme damgasını vuran bencilliği ve fırsatçılığı tam olarak temsil etmektedir.

Ancak bu bakış açısı araştırmacının Cuha'yı değerlendirmede yetersiz kaldığını göstermekle birlikte genel olarak Cuha modelindeki olumlu değerlerin ortaya çıkarılmasında başarısız olmuştur (Neccar, 1978: 86).

Günlerden bir gün Timurlenk'in huzurunda bulunuyorduk, kendisi varile benzer bir koltukta oturuyor etrafındakiler ise onu övmekle meşguldü. Laf lafı açtı ve huzurdakilerden biri diğerine "Mezhebiniz nedir?" diye sordu. Bu sorunun üzerine adama ayağa kalkıp sultana doğru yöneldi ve büyük bir itaat içerisinde; "Benim mezhebim Sultan Timurdur". Zorba bundan memnun olup başını salladı, dostları ise davranışını takdir etti. Tam o sırada biri bana, "Efendi, ona peygamberinin kim

olduğunu sor” dedi. Ben ise Sultanın huzurunda olduğumuzu tamamen unutmuştum ve yüksek bir sesle; “Mezhebi zorba Timur olanın peygamberi katil Cengizhan’dır” dedim (Ferrâc, 2000: 185).

Cuha burada bize sultanın etrafındakilerin ve dostlarının doğasını bir nebze olsun yansıtmaktadır. Yöneticilerin etrafında bulunan bu sınıf tavır ve davranışlarını ister doğru ister yanlış olsun sultanın rızasına göre ve onu mutlu edecek şekilde şekillendirmektedir. Eğer kendisini bir köpeğe binerken görseler, ey haşmetli sultanımız ne güzel bir aslana binmişsiniz derler. Saçma sözler sarf ettiğini duysalar, bunlar ne kadar da hikmetli sözlerdir derler. Baskı ve zulüm uyguladığını görseler bu adaletin timsalidir derler (Neccar, 1978: 88.89).

Ancak Cuha’nın insanları sorumluluklarından muaf tutma gibi bir amacı yoktur. Timur, Anadolu’yu istila ettiğinde ve Moğol şehirleri ele geçirdiğinde insanlar şehirlerden kaçıp köylere, çöllere ve dağlara kaçmıştır.

Cuha, eşi ve oğlu kaçanlar arasındaydı. Bu arada ahali Moğol zulmünden söz ediyordu. Cuha ise zalimlerin ahirette çekecekleriyle ve başlarına gelecek cezalarla ilgili Ayet ve Hadislerle sohbete dâhil olur. Bu konuyla ilgili konuşmalar sürerken orada bulunan bir derviş sert bir sesle; “İlahi adalet kılıcı senin söylediklerinin üzerine değil, Allah’ın gazabı sizin gibi zayıflamış, gayreti azalmış kişilerin üzerinedir!” deyince, insanlar korkuya kapıldı. Cuha şaşkınlık ve dehşet içerisinde dervişe bakıp, “Hangi diyardansın? Adın nedir senin?” diye sordu. Derviş ise “Ben Mâverâünnehir’denim, adım ise Timur...” demeye kalmadan. Cuha söze girerek şöyle demiştir; “Ey Ümmeti Muhammed, buyurun Cenaze namazına! (el-Tarabülsi, 2005: 204-205)

Bu fıkrada, Moğol zulmüne işaret edildiğini görmekteyiz bunun yanı sıra Cuha ve diğer insanların çektiği acıları ve bu acılar karşısında dine tutunmaları, haklarının ahirette sorulacağı ümidiyle teselli bulmaları da önemli faktörler arasındadır. Ancak bir diğer önemli mesaj ise dervişin söylemiş olduğu gibi insanların bu hale düşmelerinin sebebi yine kendileri olduğunun, sorumluluğun yine onlarda olduğunun değişmez gerçeğidir.

Cuha ile sultan arasında geçen bir diğerk fıkra ise şöyledir, bir gün Cuha bir ördek pişirir ve Timur'a hediye etmek üzere yola koyulur. Ancak yolda giderken canı çeker ve ördeğin bir budunu yer. Sultan bir bacağıının eksik olduğunu görünce bunun sebebini sorar. Cuha ise şöyle der, “Şehrin tüm ördekleri tek bacaklıdır Timur'un topallığına bir gönderme söz konusudur. Eğer inanmıyorsanız da önünüzdeki gölette duran şu ördeğe bakın”. Ördek orada her zamanki gibi tek bacağıını kaldırmış şekilde başını saklamış bir halde duruyordu. Sultan bunu görünce ikna olur gibi oldu ancak bekçilerine gölete gidip çok yüksek bir ses çıkarmalarını istemiştir. Muhafızlar gidip davullarını çalınca ördek bu yaygaradan ürkererek iki ayak üzerinde kaçmaya başlamış. Bunun üzerine Timur, “Nasıl olur da bana yalan söylersin, ördeğin iki ayak üstünde koştuğunu görmüyor musun?” deyince Cuha da “Ey sultan korkunun acayıplıklere neden olduğunu unuttunuz mu? Eğer onu korkuttukları gibi beni korkutsalardı dört ayak üzerinde kaçardım” der (Ferrâc, 2000: 185-186).

Kayda değer olan başka bir nokta ise Cuha'nın baskıcı otoriteyle olan ilişkisi ve bunun tehlikeli olduğunu bilmesine rağmen otoriteyi desteklemesidir;

Günlerden bir gün Timur önemli bir vazifede görevlendirmek üzere bir kahramana ihtiyacı olmuştur. Bu vazifenin bir diğerk zorluğuysa sürekli olarak Timur'a yakın olmayı gerektiriyor olmasıydı. Bu nedenden dolayı vazifeye uygun kimseyi bulamamışlar ve son olarak da Cuha'ya teklif etmişlerdir. “Timur seni sever, sen de onu tabiatını bilirsin” diyerek onu ikna ettiler. Temiz niyetli olan Cuha ise insanları geri çevirememiş, vazifeyi de kabul etmiş. Timur da onu vazife için uygun bulmuş ancak önce onun ne kadar cesur olduğunu test etmesi gerekiyordu. Böylelikle Cuha'yı, Timur'un huzurundaki bir meydana getirip ok atışına başlamışlar. Timur'in işaretiyle birinci ok atılır ve Cuha'nın iki bacağı arasına isabet eder. Cuha korkar ancak sesini çıkarmaz. Timur'un işaretiyle ikinci ok atılır ve Cuha'nın cübbesine isabet eder, Cuha daha da korkuya kapılır ancak tek bir kelime dahi konuşmaz. Üçüncü işaretle birlikte Cuha'nın sarığına isabet eder Cuha korkudan iyice titremeye başlar ama yine de hiç belli etmez.

Cuha'nın sınavdan başarıyla geçtiğini söylediklerinde ise Cuha korkusunu ve yorgunluğunu hiç göstermeden gülmeye başlar. Bu durum Timur'un hoşuna gider ve Cuha'ya yeni bir cübbe, yeni bir sarık ve çeşitli ihsanlarda bulunulması emrini verir. Cuha bunun üzerine yeni bir şalvar da verilmesini istedi. Timur ise şöyle demiştir,

“Evet gerçekten de şalvarına dışarıdan hiçbir şey isabet etmedi ama içeriden müthiş zararlara maruz kaldı! (el-Akkad, 2016: 159).

İkinci Durum:

Yukarıda yer verilen fıkraların çoğunda olumsuz değerler işlenmektedir. Bunlar genellikle yenilgiye uğramış kişiler tarafından sergilenen tutumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunların yanı sıra olumlu değerler içeren birçok fıkra da bulunmaktadır. Bu fıkralarda insanların karşı koyma, özgürlük ve adalet taleplerine umut olan faktörler yer almaktadır. Bu tür fıkralarda Cuha’yı insanların yanında otoriteye karşı dururken gözlemliyoruz. Bu tavrıyla yöneticilerin zulmünü mizahi bir perspektifle ortaya koyduğunu görüyoruz, bu fıkralar arasında aşağıdaki örnekler yer almaktadır.

Timurlenk; ‘benim ne kadar mal edeceğimi bana söyleyebilir misin’ der. Cuha biraz tereddüt ettikten sonra, bin dinardan fazlasını edeceğini sanmıyorum der. Buna karşılık Timur gülererek sadece kıyafetlerim o kadar eder diye cevap verir. Cuha, demek ki doğru tahmin etmişim senin kıyafetlerinin dışında bir ederinin olduğunu düşünmüyorum diye cevap verir (Ferrâc, 2000: 184).

Bir gün Timur’un meclisinde kıyamet gününün azabı, kâfirlerin karşılaşacağı ceza hakkında konuşuluyordu, Cuha da mecliste bulunanlar arasındaydı. Timur merakla Cuha’ya seslenerek; Ahiretteki makamınızı merak ediyorum, der. Cuha buna karşılık, muhakkak ki sizin makamınız tarihe adının kazınmış büyük kral ve hükümdarlarla birlikte, der. Timur bu cevaptan hoşnut bir şekilde, hangi krallar gibi Cuha söyle bakalım, der. Cuha ise Firavun gibi, Hulaku ve Cengiz Han gibi diye cevap verir.

Bu fıkrada ilginç olan ise Cuha’nın verdiği cevap karşısında Timur’un hoşnut olmasıdır. Bu da bize böylesi baskıcı devlet adamlarının cehennem dahi olsa her şeyin başında olma istek ve arzularını göstermektedir (Neccar, 1978: 93).

Cuha, fıkralarında baskıcı ve zalim hükümdarların tutumunu Timur örneği üzerinden oldukça zekâ dolu bir mizahla da eleştirmeyi ihmal etmez.

Günlerden bir gün Timur'un askerlerinden biri gelir. Timur oldukça öfkelidir ve ceza vermekte kararlıdır. Bunun üzerine ona 500 sopa vurun emrini verir. Bu emir karşısında Cuha gülmeye başlar. Bunu gören Timur daha da öfkelenir ve 800 sopa vurun emrini verir. Bu emirle birlikte Cuha gülmekten yerlere yatar. Timur iyice hiddetlenerek, "Sen benim emirlerimle dalga mı geçiyorsun? Benim karşımda tüm dünya titreyerek durur bunu sen de biliyorsun. Bu ne cüret?" der. Buna karşılık Cuha, doğru söylersiniz. Durumun ehemmiyetinin de farkındayım. Ancak kendimi şaşırırmaktan alıkoyamıyorum. Siz ya sayıları bilmiyorsunuz ya da bizden farklı bir mahlûksunuz. Çünkü 80 ile 800 arasındaki fark büyüktür. Bu sözü söylemek kolaydır ancak zor olan 800 sopaya dayanabilmektir der (el-Tarabülsi, 2005: 77).

Beldenin kralı şiir yazmaya merak sarar, etrafındaki dalkavukların övgülerinden dolayı ise kendini şairlerin piri olarak görmeye başlamıştır. Günlerden bir gün bir kaside yazdığını bildirir ve etrafındakileri topladıktan sonra onlara okur. Kasideyi bitirir bitirmez etrafındaki dalkavuklar ne kadar iyi olduğunu tarif etmek için övmekte yarışmaya koyuldular. Cuha ise sessiz bir şekilde bir kenarda durmaktadır, kral kendisine sorar, sen beğenmedin mi? Çok anlamlı değil mi? Bunun üzerine Cuha; anlamın kokusu dahi yok dediğinde, etraftaki dalkavuklar tepki göstermeye başlar. Öyleki kral da bu durum karşısında öfkelenir ve onu ahıra hapsedilmesini emreder. Bir ay boyunca orada mahpus kalır. Başka bir günde ise yeni bir kaside yazıp okur. Cuha ise kralın günü ne kadar büyük olursa olsun kalıcı olanın doğa olduğunun bilincindeydi. Bir gün ona sordular: Sultan mı daha büyük yoksa ekinci mi? Bu soru karşısında ekinci daha büyüktür çünkü buğdayı yetiştirmezse sultan açlıktan ölür, cevabını verir (Neccar, 1978: 97).

Şüphesiz Cuha'nın bu tür hükümlerin uygulanmasında başarılı olmasının yegâne sebepleri arasında zekâsı ve hileli yaklaşımıdır. Böylesi emirlere karşı çıkmak mümkün olmadığı gibi Cuha'nın bu durumlara karşı ürettiği özel yöntemler olmuştur. Bu yöntemler karşısında ise hükümdar meselenin gerçeğini kavramaktan aciz kalmaktadır, tıpkı sıradaki fıkra da olduğu gibi.

4.4.2.2. Cuha ve Yargı

Cuha'nın fıkralarına göre adaletin sağlanması ve kanunun uygulanması siyasi düzenin bir parçası olması gerekmektedir. Ancak zulüm çağlarından bahsettiğimizde baskıcı hükümdarın sözü kanunu ve adaletin tek belirleyici etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke çıkarları bir yana adaletin sağlanmasında sadece baskıcı yöneticinin bireysel çıkarları esastır.

Örnek olarak Mısır'ın yargı tarihine göz attığımızda adaletsizliğin ve yargının bozulmasıyla ilgili birçok durumla karşılaşırız. Örneğin, Osmanlı Sultan Selim'in yerine Çerkez asıllı Emir Hayır Bey hakkında İbn İlyas şöyle demektedir; halktan bir kimse iki dal hıyarşembe koparıp satmak için sepetine koyarak pazara çıkmıştır. Dönemin kralı Hayır Bey ise bu ürünün satışını yasaklamış kullanımını tekeline almıştı. Bu nedenle kolluk kuvvetleri onu tutuklayıp teslim ettiler. Kral ise meydanda asılıp sepetin başına geçirilmesi emrini vermiştir. Adam gömülmeden üç gün boyunca meydanda asılı kalmıştır. Bunun yanı sıra kral Hayır Bey gece boyunca içki içer gündüzleri sarhoş bir kafayla insanlar arasındaki davaları görüp hüküm verirdi. Bu o dönemde Mısır'daki adaleti yansıtan küçük bir örnektir (Neccar, 1978: 98).

Ancak diğer Arap ülkelerinin de adalet bakımından Mısır'dan farklı olduğunu söyleyemez. Halk, sultana ve otoriteye karşı tutumunu ve tepkisini Cuha karakteri üzerinden yansıtmaya çalıştığı gibi aynı şekilde bunu yargı ve adalet kavramlarının bozulmaları karşısında da kullanmış, hatta bir eleştiri olarak geliştirmiştir. Kadıların bu dönemlerde hakimlerin elinde oyuncak olmalarından mütevellid adalet ve yargı kurumunda ciddi sıkıntılar çıkmıştır. Bu sebeptendir ki yargı eleştirisi taşıyan Cuha fıkralarını inceleyen araştırmacılar bu fıkraların çokluğu karşısında şaşkınlığa kapılmaktadır. Yargı ve adalet ile ilgili fıkraların çoğunda Cuha yargıya ve hükme maruz kalan tarafta bu alandaki bozulmaları gözler önüne sererek eleştirmektedir (Abdullatif, 1965: 35).

Bunun yanı sıra bazen Cuha'yı insanlar arasında adaletle hüküm verip haklıya hakkını teslim ederken görürüz. Bazen de hak ve hukuka inanan adaletin insanlardan yana olması gerektiğine inanan bir kadı müsteşarı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bazen avukat görevine benzer bir görev üstlenerek mazlumların haklarını savunurken, bazen de sahte tanık olarak karşımıza çıkar ancak çok geçmeden bunu itiraf eder. Cuha temel olarak adaletin insanlara karşı değil insanlar için olduğu fikrini benimsemektedir. Burada bahsetmemiz gereken bir nokta da şudur ki, hak sahibinin hakkına kavuştuğu fıkralarda genellikle Cuha kadı, kadı müsteşarı veya hak sahibinin savunuculuğunu yapmaktadır. Adaletin sağlanmadığı fıkralardaysa Cuha genellikle davacı durumundadır ancak halk adaletin Cuha'nın tarafında olmasına rıza göstermez ve sonunda hakkın bir şekilde tecelli etmesi sağlanır (Abdullatif, 1965: 36).

Cuha fıkraları kanunsuzluğun kol gezdiği dönemlerde insanlara yapılan haksızlıkları ve yargıdaki bozulmaları, hakimlerin kendi çıkarlarını gözetmeleri gibi meseleleri işleyerek günümüze yansıtmaktadır. Yargıyı etkileyen bir diğer faktör ise gerek maddi gerekse cinsel rüşvet ve cinsiyetin de hüküm üzerindeki etkisi gibi durumlara da yer verilmektedir.

Ancak Cuha'nın verdiği maddi rüşvetler genellikle kadılardan intikam alan bir doğaya sahiptir. Bunun yanı sıra bir Cuha fıkrası da bizlere taraflardan birinin kadıya yakın olması veya merteye bakımından güç sahibi olması diğer tarafın ise fakir ve kimsesiz olması durumunda adaletin nasıl çark ettiğini göstermektedir.

Cuha aynı zamanda sahte tanık olarak karşımıza çıkmaktadır ancak durumu ortaya çıktığında hem kadıyı hem de davacıyı alaycı bir tavırla tiye alır ve onların da para karşılığında birini tanık olarak tutup dilediği miktarı verdikten sonra istediklerini söyleyebileceklerini yüzlerine vurur... Bu durumların tamamı ise bir gerçeği yansıtmaktadır bu da adalet tartışımının bozuk ve böylesi önemli bir devlet kurumunda dahi ahlaktan yoksun olmasıdır. Bu olumsuz gerçek karşısında ise Cuha akli ve zekası sayesinde yargıya müdahale ederek hakkı sahibine geri teslim etmektedir (Neccar, 1978: 100).

Bazen hakim içki içip rüşvet alır ve hırsı onu kör eder, bu durum ise hak sahibi için bir felakete dönüşür, fıkra şöyle devam etmektedir;

Beldenin birinde içkici bir kadı varmış. Kadı bir gün kırlarda dolaşır iyice sarhoş olduktan sonra cübbesini sarığını çıkarıp bir ağacın dibine yatmış. Cuha bu durumu görünce kadıya hissettirmeden cübbe ve sarığını alıp kaçmış. Kadı kendine geldiğinde

cübbeyle sarığının etrafta olmadığını fark edip hırsızın bulunması emrini vermiştir. Etrafı kolaçan ettikten sonra bekçiler Cuha'yı kadının cübbe ve sarığını giymiş bir halde bulduktan sonra kadının huzuruna çıkarırlar. Kadı, bu cübbeyi nereden buldu? diye sorar. Cuha ise, dün arkadaşlarımla kırlara çıktık orada yerde rezil bir halde yatan sarhoş bir adam buldum. Böylelikle onun cübbesini alıp giydim. Şahitlerim var ve dilerseniz size ve insanlara o sarhoşun kim olduğunu gösterebilirim der. Kadı bu cevap karşısında, bilmek istemiyoruz cübbeyi giy sahibi bizi ilgilendirmez der (el-Tarabülsi, 2005: 105).

Gerek vali, gerek hakim, gerekse de kadı; Cuha fıkralarında yönetimde yaygın olan rüşvet olaylarını yansıtmaktadır. Bu da aynı zamanda Arap dünyasında da yaygın olan ve neredeyse doğal olarak karşılanmaya başlanan rüşvet olayları hakkında da fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Yöneticiler insanların haklarını yiyor, hükümlerini rüşvet ile kararlaştırıyorlardı. Diğer önemli olan bir konu da Cuha'nın rüşvet verdiğinde her zaman onun kötü birşey olduğunu keşfediyoruz ancak rüşvet alan kişi bu durumu Cuha'nın işini gördükten sonra keşfetmektedir. Buna da "Cuha Rüşveti" denilmektedir (Neccar, 1978: 101-102). Buna örnek olarak da aşağıdaki fıkra gösterilebilir:

Bir beldede rüşvet yemekle ün salan bir kadı bulunmaktaydı. Cuha'nın elinde ise tasdik ettirmek istediği bir satış sözleşmesi bulunmaktaydı. Bunu tasdiklettirmek için elinden geleni yapmış ancak hiçbir sonuca varamamıştır. Cuha Kadıya oldukça büyük bir bal kabı sunar. Kadı bal kabını görünce makamından çıkıp büyük bir mutlulukla Cuha'yı karşılamaya çıkar, elindeki sözleşmeyi de tasdik eder. Bunun üzerine Cuha sözleşmesini alıp yoluna düşer. Olayın üzerinden iki gün geçtikten sonra kadı kaşığının çıkarıp çömleğin içine daldırır, ancak bal yerine çamurdan başka hiçbir şey bulamamıştır. Kadı öfkelenip yardımcısına, "Git ve Cuha'yı bana getir!" der.

Kadının yardımcısı, Cuha'yı bulup; "Sözleşmenin tasdikinde bir hata olmuş. Kadı bu hatayı düzeltmek için seni huzuruna çağırmaktadır". Cuha gülümseyip şöyle der; "Sözleşmede herhangi bir hata yok, ancak hata Kadı Hazretlerinin aklındadır. Islah olması için Allah'a dua et!" (el-Tarabülsi, 2005: 122).

Cuha, kadılarla dalga geçerek insanlar arasında verilen hediyeler ve rüşvetler yerine kanunlarla vicdani bir adaletin tesis edilme umudunu yansıtmaya çalışmaktadır.

Cuha'nın fıkralarında birçok rüşvetçi kadı da bu durumdan tövbe etmiştir. Buna örnek olarak da “Mandayı avlayan karga” fıkrasında görmekteyiz. Fıkra özetle şöyledir, Cuha'nın bir kargası varmış. Bu karga bir gün gidip bir mandanın boynuzuna konmuş. Cuha, karganın mandayı avladığı kanısına varır ve komşusuna ait olan mandayı alıp götürür. Bu olay karşısında komşusu Cuha'dan şikayetçi olur, mandasının kendisine geri verilmesini talep eder. Ancak Cuha kadıya bir külçe tereyağı hediye eder ve lehinde karar vermesini sağlar. Kadı sonrasında külçenin içerisinde hayvan gübresinden başka birşey olmadığını fark eder ve Cuha'dan intikam almak ister. Yanına çağırır ancak Cuha'nın sözleri karşısında şaşkınlığa kapılır. Cuha ona, “Beş para etmez bir karganın 8 bin dinarlık bir mandayı avladığına karar verdin Bu hükmü neye göre verdin?”. Böylelikle kadı o günden itibaren adaletle hüküm vermeye yemin etmiş ve asla rüşvet almayacağına karar vermiştir (Ferrâc, 2000: 190).

Cuha, kadının bir çekişmede taraf olması halinde herhangi bir adalet beklentisinde olmamak gerektiğini söyler.

Cuha bir beldede kadı görevini yürütmektedir. Bir kişi gelip kendisine şu soruyu sorar; “Köpek bir duvara işerse, o duvar nasıl temizlenir?” Cuha şu cevabı verir, “O duvarı yedi kez yıkar, yedi kez de inşa etmek gerekir” Adam, ancak bu duvar benim aramdaki duvardır der. Cuha, “Ha bu duvar mı? Bu duvarı azıcık bir su temizler” der (el-Tarabülsi, 2005: 72).

4.4.2.3. Kadı olarak Cuha

Genellikle davanın başında Cuha'nın karşılaştığı davaların basit birer dava olduğunu düşünürüz ancak sorun ortaya çıktığında bu davaların tıpkı bir bulmaca gibi olduğunu görürüz. Cuha bir kadı olarak da adaletin tecelli etmesini ve mazlumun yanında yer almasını sağlayabilmektedir. Aslına bakarsak halka uygulanan zulüm karşısında halk da kanun ve yasalara saygı göstermeme refleksini geliştirmiştir.

“Yemeğin buharını satan, paranın sesini alır” adlı fıkranın özeti ise şöyledir. Fakir bir adam bir parça kuru ekmek bulur yoldaki bir aşçının pişirdiği yemeğin kokusuyla o ekmeği yer. Aşçı, Cuha'nın yanına gider ve adamı şikâyet ederek ondan

buharın ücretini talep eder. Bunun üzerine Cuha keseden birkaç dinar çıkartır ve duyulacak şekilde şingırdatır. Sonrasında ise aşçıya dinarların sesini yemeğinin kokusuna bedel olarak alabilirsin, der (Neccar, 1978: 108).

Bazı fıkralarda ise Cuha oldukça zeki bir kadı olarak karşımıza çıkmaktadır. Adaletin tesis edilmesinde farklı üsluplar kullanmaktadır.

Günlerden bir gün bir hırsız kasabın dükkânına gider ve bir parça et ister. Kasap siparişi hazırlamaya koyulur. Diğer yandan hırsız çekmeceye uzanır ve orada duran dinarları alır. Kasap bunu görünce hırsızın elinden tuttuğu gibi kadı Cuha'nın huzuruna götürür. Cuha durumu her iki taraftan da dinledikten sonra dinarları kaynar suyun olduğu bir kabın içine atar. Kabın yüzeyine ince bir yağ tabakası oluşunca da paraların kasaba ait olduğu ortaya çıkar ve onları kasaba iade eder. Hırsız da hapse gönderir (Ferrâc, 2000: 184).

Bir başka fıkradaysa kadı Cuha'nın huzuruna iki kadın gelir. Her ikisi de aynı çocuğun annesi olduklarını iddia ederler. Cuha bu durumu görünce şöyle der; “Bana bir testere getirin!”. Bu emir karşısında kadınlar, testereyle ne yapacaksınız? diye sorunca. Onu ikiye bölüp her birinize bir yarım vereceğim deyince. Kadınlardan bir tanesi sustu diğer ise çığlıklar içerisinde vazgeçip çocuğu ona bırakıyorum der. Böylelikle, Cuha çocuğun gerçek annesini tespit eder ve çocuğu ona teslim eder (el-Tarabülsi, 2005: 118).

Bu durum aslında birden çok kişiye isnat edilir. Bunların arasında Süleyman (a.s.) ve Hz. Ali (r.a.) de yer almaktadır. Her halükârda bu durum kişinin ne kadar zeki olduğunu göstermektedir. Cuha'nın hakkın yanında durduğunu gösteren fıkralar arasında ise aşağıdaki fıkra yer almaktadır:

Bir gün bir köpek iki evin ortasındaki sokağa işer. Ev sahipleri bu pisliği kimin temizlemesi gerektiği konusunda anlaşmazlığa düşerler. Böylelikle kadıya başvururlar. Kadının huzurunda Cuhada vardı ve hükmü Cuha'nın vermesini istedi. Cuha, iki tarafı da dinledikten sonra şöyle der; “Durum oldukça açıktır. İkiniz de temizlemek zorunda değilsiniz. Pislik sokakta olduğu için bu sorumluluk çok saygı değer kadı hazretlerine aittir.” Bu cevap karşısında kadı ve adamlar gülmeye koyuldu ve sokağın temizlenmesi için yardımlaşıldı (Ferrâc, 2000: 148-149).

4.4.2.4. Cuha ve İç Güvenlik

Cuha ve hırsızlarla ilgili olan fıkralar, yönetim ve yargı kavramlarıyla ilgili olan fıkralarla bağlantılıdır. Çünkü her iki tarafta da iç güvenliğin ve toplumsal işleyişin bozulmasını ele almaktadır. Kahire'nin ahvaliyle ilgili Ali Mübarek şunları aktarmaktadır, “hırsızlar ve yol kesenler her tarafta çoğalmıştı, öyle ki şehri alenen gündüz veya gece fark etmeksizin basıyorlardı. Bunun nedeni ise başlarının emirlerle dost olmasıdır.”

Cuha fıkralarının bu dönemleri ele alması ise oldukça mantıklıdır. Çünkü o dönemde yılda bir paşa değişiyor, görev süresinin sonunda da yönetimiyle ilgili hesap vermek durumunda kalıyor. Yani her paşa görev süresinin sonunda ödeme yapmak zorundadır. Bu nedenle bu süre boyunca çalabildiği kadarını çalıp çıkarır.

Böylelikle Cuha fıkraları dönemin bozulmuş olan iç güvenliğini ifade eder. Bu nedenle Cuha'nın evi her zaman hırsızlara hedef olmuştur. Aslında Cuha'nın evi, büyük ev olan vatanın bir metaforudur. Yabancıların sömürü ve hırsızlıklarına maruz kalmış, o ev neredeyse boşaltılmıştı (Neccar, 1978: 112).

Cuha çoğu zaman hırsızlığa uğrayan kişi olmakla birlikte nadiren ve farklı sebeplerden dolayı bazen hırsız olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeplerden biri ya açlıktan dolayı ölme raddesine gelmesi ya da bazı hırsızların aptallığıyla dalga geçmek veya hırsızları küçük düşürecek şekilde kendisinden çalınanı geri almak da olabilir. Ancak Cuha'nın hırsızlığa maruz kaldığı fıkralar, hırsız olduğu fıkralara nazaran çok daha fazladır. Hırsızlar onu aptal olarak görürler, iyi kalpliliğinden faydalanırlar ancak sonunda Cuha'nın zekâsı karşısında onların ahmak olduğu ortaya çıkmaktadır. Zekâsıyla onları yakalar ancak adalete güveni kalmadığından dolayı onlara kadiya teslim etmek yerine kendisi sert bir cevap vermeyi tercih eder (Neccar, 1978: 113).

Bir gün Cuha yüklü bir parayla yolda tek başına yürümektedir. Karşısına iki hırsız çıkar, ellerinde de büyük birer hançerle parasını vermesi için onu tehdit ederler. Bunun karşısında Cuha oturun da anlaşalım der. Hırsızlar oturur, Cuha da onlarla beraber oturduktan sonra söze başlar; “Yanımda oldukça yüklü miktarda para bulunmaktadır ancak bunu sadece bir kişiye vereceğim. Kendi aranızda anlaşın der.

Hırsızlardan biri, parayı ben alacağım çünkü onu ilk ben gördüm der. Diğer hırsız da, hayır parayı ben alacağım çünkü paranın bulunduğu cüzdanı ilk ben gördüm der. Böylece hırsızlar arasındaki tartışma şiddetlenir ve Cuha şöyle der; “Güzel bir fikrim var, parayı en güçlü olana vereceğim”. Hırsızlardan biri, ben ondan daha güçlüyüm ve şimdi onun kafasını kıracağım der. Bunun karşısında ikinci hırsız, asıl ben güçlüyüm. Seni de bir vuruşla öldüreceğim der. Cuha, o halde sözünüzü ispatlayın da görelim der. Hırsızlar birbirlerine saldırır ve birbirlerini feci şekilde yaralarlar. Her ikisi de yerde kan revan içerisinde yatarken Cuha onlardan kaçır (el-Tarabülsi, 2005: 62).

Bu fıkralara baktığımız zaman Cuha'nın her zaman hırsızlardan daha akıllıca davrandığını görmekteyiz. Hırsızlardan bir şekilde kurtulmayı her zaman başarmış ve evinde artık hırsızların dikkatini çekecek bir şeyin kalmadığı durumunu kullanarak da hırsızları şu şekilde tiye almaktadır. Günlerden bir gün Cuha'nın evine hırsız girer karısı korkuya kapılarak şöyle der; görmüyor musun be adam hırsız evin içinde cirit atıyor? Cuha tüm sakinliğiyle şöyle cevap verir; “Merak etme, belki birşey bulur da elinden alırız” der (Neccar, 1978: 114).

Bir akşam Cuha eve hırsız girdiğini fark eder. Bunun üzerine kalkıp dolabın içine saklanır. Hırsız tüm evi alt üst eder ancak birşey bulamaz. Sonunda dolaba yönelir ve açar. Dolabı açtığı anda içinden Cuha çıkar. Bunun karşısında hırsız, ne yapıyorsun Cuha? diye sorar. Cuha, “Kusura bakmayın beyefendi evde birşey bulamayacağımızı bildiğim için utancım dan dolaba girdim” der (el-Tarabüls, 2005: 68).

Güvenliğin olmadığı, hırsızların alenen gece gündüz şehirde kol gezmesi Cuha'yı bu durumu fıkralarında yer vermeye itmiştir.

“Bir gün Cuha yıkanmak için kıyafetlerini kıyıya bırakarak denize girer. Oradan geçen bir hırsız bunu görünce kıyafetlerini çalar. Cuha kıyafetlerini bulamayınca evine çıplak bir şekilde döner. Yine günlerden bir Cuha yıkanmak için denize girer ama bu defa kıyafetlerini çıkarmaz. Bunu gören arkadaşları, “Ne yapıyorsun Cuha? Çıldır mı?” diye sorarlar. Cuha şu cevabı verir, “Elbiselerimin ıslanması, başkasının üzerinde kuru kalmasından daha iyidir.” (el-Tarabülsi, 2005 :54).

“Günlerden bir gün Cuha bir mecliste çam sakızı çiğnemektedir. Cuha'yı yemeğe davet ederler. Yemek geldiğinde ise Cuha sakızı ağzından çıkarıp burnuna yapıştırır.

Bunu görenler, “Ne yapıyorsun Cuha?” diye merakla sorarlar. Cuha şu cevabı verir, “Fakirin malı her zaman iki gözünün önünde olmalı!” (el-Tarabüls, 2005: 135).

Basit insanlar her zaman hırsızların hedefi olmuşlardır. Cuha'nın ahmaklık derecesindeki basitliği de şüphesiz hırsızların kurbanı olmuştur. Sıradaki fıkrada ise hırsızlık konusunda Cuha'nın ironisinin en uç örneklerinden birini görmekteyiz:

“Günlerden bir Cuha'nın eşeği çalınır. Bu durumu duyan arkadaşları Cuha'nın başına toplanır. Biri, sen çok dikkatsiz bir adamsın. Kapının kapalı olduğundan emin değildin der. Diğeri ise zaten evinin çitleri kısa der. Bir başkası da sen kesin fena bir iş yaptın Allah da seni bununla cezalandırıyor, der. Kapımı kapatmıştım, evimi de uzun çitlerle çevrelemiştim. Bunun yanı sıra da fenalıklardan kaçındım. Buna rağmen siz hırsız yerine beni suçluyorsunuz. Hırsızın hiç mi suçu yok? der.” (Ferrâc, 2000: 101).

4.4.2.5. Hırsız Olarak Cuha

“Günlerden bir gün Cuha bir eşek çalıp satmak için pazara gider. Yoldayken de eşeği çaldırır. Cuha'yı gören bir arkadaşı ona sora: “Eşeği kaçta sattın Cuha?” Cuha şöyle der, vallahi alış fiyatına gitti!” (Neccar, 1978: 118).

“Cuha bir gün bir bahçenin duvarına merdiven dayayıp içine dalar. Merdiveni de içeri çekip meyveleri toplamaya koyulur. Bahçenin sahibi durumu görünce, burada ne yapıyorsun der. Cuha da merdiveni satıyorum, diyerek başlar çağırmaya “Haydi buyrun 40 kuruşa merdiven”. Adam, Cuha'ya: ”Güzel kardeşim merdiven bahçede satılır mı hiç?” diye sorar. Cuha da, bre ahmak satış her yerde olur, der.”

Bu fıkralardan da gördüğümüz üzere Cuha hırsızlığı karnını doyumak için yapar ve bunu gündüzün ortasında gerçekleştirir. Her defasında da bahçenin sahibi tarafından yakalanır. Ancak korkup paniklemez konuyu uzatarak komik bir hale sokar. Böylelikle de bahçe sahibinin affını kazanır (el-Tarabüls, 2005: 29).

4.5. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ METİNLERİNİN İŞLEVSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Folklorun işlevleri Bascom tarafından dört başlık halinde sıralanmıştır.

1. Hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme işlevi
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme işlevi
3. Eğitim ve kültürün gelecek kuşaklara aktarılarak eğitilmesi işlevi
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması (Çobanoğlu, 2015: 282).

4.5.1. Hoşça Vakit Geçirme Eğlenme Eğlendirme İşlevi

Cuha'nın fıkraları, insanlar arasında bir eğlence kaynağı ve hayatın empoze etmiş olduğu zorluklar ile yorgunlukları bir hafifletme vesilesi olmuş ve halen de devam etmektedir. Belki de insanlar fıkraları sevdiği için ve hayatın aydınlık tarafını görebilme rağbeti ile isterler (Neccar,1978: 184).

Edebiyat kitapları neşeli fıkra ve fıkraları dolarken efebiyatçılar mizahın gönülleri teskin etmede ehmmiyetine işaret etmişlerdir (el-Akkad, 2016: 30).

Buradan da anlaşılacağı üzere, fıkra anlatmak kişiyi ruhen rahatlatan bir egzersiz gibidir. Sıkıntılarımızdan kurtulmak ve dostlarımızla güzel zaman geçirebilmek için fıkralar güzel bir eğlence aracı olabilmektedirler.

4.5.2. Değerlere Toplumsal Kurumlara ve Törenlere Destek Verme İşlevi

Kültürün nesilden nesile aktarılması ve çocuklara dini, bilimsel, kültürel eğitim verilmesinin en kolay ve vazgeçilmez yolu şüphesiz eğlencedir. Bu eğlence başka bir zamanı ve mekanı olan yeni bir dünya kurgulayarak çocukların eğitimine ve öğretimine katkıda bulunur. Çocuklara özel olan karakterler, hayal dünyasında güzelleştirilmiş mekanlar ve zamanlar yoluyla değerler eğitimi, ahlaki eğitim, bilimsel ve tarihi bilgilerin ve örfün öğretilmesini sağlar (Yunus, 1968:73).

Şüphesiz Cuha fıkraları Arap ülkelerde çizgi filmleri ve çocuklar şarkıları alanında çalışanların temel karakterini oluşturmuş ve kahramanlığını Cuha'nın yaptığı yüzlerce hikayede bunlardan faydalanmışlardır (Neccar, 1978: 239).

4.5.3. Eğitimin ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi

İnsanı güldürürken düşündürülen ve eğitime katkı sağlayan fıkraların anlatılış amacının insanları güldürmekten ziyade eğitmeye yönelik olduğu söylenebilir. Fıkraların birçoğu bazen bir meseleyi açıklamak, bir konuyu anlaşılmasını kolaylaştırmak için anlatılır (Neccar, 1978:234).

Çocuk alanında ise halk fıkraları yazar ve eğitimcilerin ilgi ve odak noktasını oluşturarak çocuğun eğitimsel müfredatına uygun olacak şekilde yeniden şekillendirmişlerdir (Yunus, 1968: 21).

Yazarlar, halk fıkralarının mazi ile bu gününün doğu ile batının, büyükler ile küçüklerin, hayal ile gerçeğin buluşmasını temsil ettiği için halk edebiyatı mirasındaki en büyük halkayı oluşturduğuna dair hemfikir olmuşlardır. Cuha'nın fıkraları ile masalları çocuk alanında ihtimama değer bir edebi etkiye sahiptir. Zira bu masallar çocuğa kolayca sunulabilen ve çocuğun neşeli yapısına yakın olup karakterler ve olaylar açısından gerçekçi olmasından ve konularını günlük hayat tecrübelerinden aldığı için hurafe ve batıl inançlardan uzaktır (Yunus, 1968: 23).

Cuha'nın fıkraları bir taraftan eğitimsel diğer taraftan da terbiyevi bir hedef gerçekleştirmeye dayanır:

Terbiyevi hedef Arap gençliğini sosyal değerlere, ahlaki standartlara yönlendirip onların olumlu her şeye tutunmalarını ve olumsuz şeylerden uzak kalmalarını sağlamayı amaçlar (Yunus, 1968: 24).

Eğitimsel hedef ise çocuğun anlayabilmesi için ve belli lafızlara alışabilmesi ve bu lafızların cümle içerisinde yer ve manasını öğrenip aklına yerleşmesi ve konuşmasında kullanacağı dil servetinin bir parçası olma adına dili tekerrürlü olarak kullanma aracılığıyla Arap mirası ile bağlantıyı devam ettirip düzgün ve doğru Arap dilini geliştirmeye dayanmaktadır (Neccar, 1978: 235).

4.5.4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi

Folklorun yerine getirdiği bir başka işlev de, önemli olmasına rağmen çoğunlukla gözden kaçırılan kabul edilmiş davranış kalıplarına uygun davranıyor olmak ve bu yolla da meydana gelen toplumsal ve kişisel baskılardan kaçıp kurtulabilmeyi sağlamaktır (Çobanoğlu, 2015: 282-283). Cuha'nın otoriteye karşı durduğu fıkralar bu işlev içerisinde değerlendirilebilir.

4.6. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ TASNİFİ

Cuha tüm halklarda çoğu ahmaklık, zeka, hazırcevaplık ve hikmetli içeren fıkraların kahramanı sayılır. Nitekim onun karakteri aşağıdaki dört eksen errafında dolandır:

- a) Ahmaklık fıkraları (Saflığı Tehlikeyi Savma).
- b) Ahmaklaşma Fıkraları (Zeka).
- c) Hazırcevaplık
- f) Bilgelik Fıkraları (Hikmetli)

a) Ahmaklık fıkraları (Saflığı Tehlikeyi Savma).

Ahmaklık ulemaların gözünde bir zeka eksikliği ile aptallıktır. Doğru hüküm almaya yönelik bir cahilliktir, (saflığı kendini olduğunu hissetmez, aksine kendini zeki ve kendisi ile dalga geçenleri gafil sanar, saflığı olduğunun farkına varmaması da insanların ona karşı gülme eylemlerini kat kat artırır çünkü onlar onun ne olduğunu bilirler ama o kendi kendinin ne olduğunu bilemez (Neccar,1978:166).

Bu sebeple, saflığın gülme motivasyonlarından biri sayılır. Zira saf insanları beklemedikleri şeyler ile gafil avlar, mevcut olmayan şeyleri görür, telaffuz edilmeyen şeyleri duyar. Kendisi hayal aleminde olurken insanlar gerçeklik ve realite alemindedir. (el-Akkad, 2016: 191).

Ahmaklık hem hedef hem de hedefe ulaştıran vesilede bozukluk içeren deliliğin aksine, istenilenin doğru olması ile birlikte hedef yolunda ve hedefe ulaştıracak vesile de hataya düşmektir (ahmak ve gafillerin haberleri) kitabında ibn'ü l-cevzi çok konuşma, tanımadığı kimseye güvenme, insanların yalandan onu methetmelerine sevinmesi vs ahmakların şekil ve davranış açısından sıfat ve niteliklerini zikretmiştir. (el-Akkad, 2016: 192).

Bilgeler ise aceleciliğin, kibrin, cehaletin, ihanetin, zulmün, fücurun, büyülenmenin ve israfın ahmaklık ahlaklarından (sıfatlarından) olduğunu dile getirmiştir (Neccar,1978:167).

Birisine babasından yarım ev miras kalır, evin kalan kısmını satın alabilmem için payımı istiyorum. Böylece evin hepsi benim olur, der (Ferrâc, 2000: 188).

b) Ahmaklaşma Fıkraları (Zeka)

Ahmaklaşmanın özellikle gelişme çağlarında siyasi, iktisadi, dini, sosyal ve kültürel birçok nedeni bulunmaktadır. Ayrıca zulüm ve tarihi dönüşüm dönemlerinde insanlar ve özellikle muhalifler cezadan kurtulabilmek için ahmaklık perdesi arkasına saklanmaya başvururlar (Neccar, 1978: 168).

Cuha fıkralarının çoğu üslûp, felsefe, ifade ve vazife açısından bu türe mensuptur. Cuha örneği de ahmaklığı ile birçok durumdan kendini kurtarabilmiştir.

Cuha'nın Komşusu: "Sende kırık yıllık sirke var mı?"

Cuha: "Evet, var."

Cuha'nın Komşusu: "Bana ondan biraz ver."

Cuha: "İmkansız, veremem."

Cuha'nın Komşusu: "Peki neden?"

Cuha: "Sana biraz versem, başkasına da biraz versem,

Kırık yıllık sirke kalır mı?" (el-Tarabülsi, 2005: 87).

c) Hazırcevaplılık

Arap edebiyatında *Suratul-badihe* olarak ifade edilen hazırcevaplılık ve zor durumunda ustaca kültürmak Cuha'ya bir tasnif olmuştur. Cuha hazır cevaplılığı ve konuşma yeteneğiyle hatasını telafi ederek içinde bulunduğu zor durumdan meydana gelen espirli hava sayesinde kurtulmaktadır (el-Akkad, 2016: 192).

Günlerden bir Cuha'nın eşeği çalınır. Bu durumu duyan arkadaşları Cuha'nın başına toplanır. Biri, "Sen çok dikkatsiz bir adamsın. Kapının kapalı olduğundan emin değildin" der. Diğeri ise "Zaten evinin çitleri kısa" der. Bir başkası da "Sen kesin fena bir iş yaptın Allah da seni bununla cezalandırıyor" der. Cuha da "Kapımı kapatmıştım, evimi de uzun çitlerle çevrelemiştim. Bunun yanı sıra da fenalıklardan kaçındım. Buna rağmen siz hırsız yerine beni suçluyorsunuz. Hırsızın hiç mi suçu yok?" der (Ferrâc, 2000: 101).

f) Bilgelik Fıkraları (Hikmetli)

Ciddiyetin daha hâkim olduğu ve sofuluk eğilimine daha yakın, alay ve nükteden uzak ciddi bilgelik üslubuna daha yakın bir takım hikayedir. (Nadire-i hâkime) adıyla bilinen bu nadir hikâye ile fıkralardan bazılarını topladık ve bu konudaki örneklerimiz şunlardır:

Birisine hak yeri nerededir? diye soru yöneltildi. Hakkın olmadığı hiçbir yer var mıdır? Yerini belirtelim, demiş

Birisine bir gün memlekette sır tutabilen bir kimseyi tanır mısınız? Sorusunu sormuşlar. İnsanların göğüslerinin bir depo olmadığını anlayınca, sırrımı şimdiye kadar hiç kimseye söylemedim, demiş

Yine birisine bir insan senden bir şey istediğinde neden bir sonraki gün verirsin? diye sormuşlar. Vereceğimin kıymetini bilmesi için, demiş (Neccar, 1978: 227).

4.7. CUHA EL ARABİ'NİN FIKRALARI VE ATASÖZLERİ

Cuha ile halk söyleyişleri arasında çok güçlü bir bağ vardır. Çünkü o, bazılarını aşağıda zikredeceğimiz sebeplerden dolayı atasözlerimizin ana karakterlerinden biridir. Çünkü çoğu atasözlerinin arkasında fıkraya benzeyen kısa bir hikâye yatmaktadır, aynı zamanda da "Cuha'nın fıkraları atasözünün hikmeti ile onun alaycı üslubunu bir arada bulunduran birçok atasözü için ilham kaynağı olmuştur. Böylelikle fikranın sonunda yaygın bir söyleniş ya da bir hikmet şeklinde zuhur eden Cuha atasözleri ortaya çıkmıştır. Örnek Cuha'nın çivisi,

Cuhanın bir komşusu varmış ve Cuhanın evini almayı kafaya koymuş. Sabah akşam Cuhaya “Evi bana sat” diyormuş. Cuha dayanamamış, “Tamam satıyorum” demiş. “Ama bir şartım var. Evin duvarındaki şu çiviye satmıyorum, o benimdir” demiş. Evi ucuza kapıldığını düşünen komşu, tamam çivi senindir demiş. taşınmışlar Cuha evine. İlk günün sabahında kahvaltılık sofrasını hazırlamışlar, tam oturacak iken kapı çalınmış. Cuha gelmiş. Hayırdır Cuha, niye geldin diye sormuşlar. “Hiç”, demiş, “çivime bakmaya geldim.” O sırada hazır olan kahvaltılık sofrasına da oturmuş. Sonra çekip gitmiş. Öğlen yemeğini yemek üzere sofraya tam oturacakları sırada Cuha yine kapıyı çalmış. “ne oldu Cuha” diye sormuşlar. “Bir şey yok, siz rahatınıza bakın, ben çivime bakmaya geldim” tabi sofraya da oturup karnını bir güzel doyurmuş. Akşam da aynı şey. Cuha günlerce vakitli vakitsiz çivisini ziyaret etmeyi sürdürmüştü. Sonunda evi satın alan komşu, dayanamamış, evi satın aldığından daha ucuz bir fiyata Cuha geri vermek zorunda kalmış (Baksir, 1952: 26-27-28)

Ayrıca Cuha'nın halk toplulukları arasında ahmaklıkla bilinen bir halk figürü haline gelmesi dolayısıyla ahmaklıkta bir *Darbtı Mesel* olmuştur. (Cuha'dan daha ahmak) denilirdi. Bu tarz ifadeleri (atasözlerini) Arap çevre ve ortamı üretmiş, Cuha'ya ait olsun olmasın onları kullanıp teamül etmiştir. Zira Cuha atasözlerinin Arap halk atasözlerinin büyük mirasına bağlı basit bir cüzdür (Neccar, 1978: 209).

Cuha'ya isnat edilen atasözleri genel olarak (popülerlik) niteliktedir. Mısır ortamı Cuha'nın atasözlerini içeren ortam ve çevrelerin başında gelmektedir. Cuha'nın atasözleri, konu açısından galiba ahlaki ve eğitimsel hedef içeren üslup açısından ise kısaltılmış, yoğun ve basit bir sözdizimi ile muhtasar bir şekilde alışılmış bir gerçeği ifade eden halk atasözlerinin genel tanımından farklı olmamasına rağmen fakat kendine özel hususiyetleri bulunmaktadır (Neccar, 1978: 210).

Atasözünün kendisi galiba yaygın bir söyleyiş ya da nadir bir gıkta ve hikâyenin muhtasarı olmuş olur. Örneğin:

- Ey Cuha! Babanın ineğini hırsızlar almış demişler. Ha hırsızların yanında ha babamın yanında fark etmez , demiş (Teymur, 1956: 339).

Cuha'nın atasözleri fıkralarını sonlandırdığı kavı-i sedid (doğru ve yerinde olan söz) de olabilir. Örneğin:

Eşinin eti sevgilisiyle yiyip kedinin yediğini iddia ettiği fıkradan alınan...eğer bu bir kedi ise et nerde?!..yok bu et ise kedi nerededir?!..sözü gibi (Neccar, 1978: 213).

- Atasözü yerine geçen bir fıkra başlığı da olabilir

- Cuha'nın çivisi.

- Cuha'nın kapısı.

- Cuha'nın evi.

- Kavga yorgan içindir. Olay bitirmiştir gibi söylemlerimiz (Teymur, 1956: 339).

Cuha'nın atasözleri, atasözünü ya da aslını yorumlayan bir hikâye ile irtibatlı olması. Bu nedenle de Cuha'nın atasözlerini(atasözü hikayeleri olarak) adlandırabiliriz. Yani, insanların daha sonra dilinde dolaşacak özetli ve derin manalı ibarelerle sonlanacak bir olayı anlatan hikayelerdir. Dolayısıyla Cuha'nın atasözleri aslında Cuha'nın fıkra ve hikayelerinin başlıkları olduğunu görüyoruz. Cuha'nın çoğu atasözleri hikâye üslubu ile nitelendirilmektedir ve dolayısıyla bu atasözlerinin hikâyeye bağlı üçüncü özelliği olan diyalog buradan kaynaklanmaktadır. Buna göre,

Cuha'nın atasözlerinin çoğu; Cuha'ya dediler, Cuha dedi, Cuha'ya sordular... Cuha cevap verdi gibi iki klasik ibareden oluşmaktadır (Neccar, 1978: 214).

- Ey Cuha! Koyunlarını say, dediler. Birisi uyuyor. Birisi uyumuyor, dedi.

- Ey Cuha! Memleket neresi? dediler. Eşimin bulunduğu memlekettir, dedi

(Teymur, 1956: 396).

Ayrıca atasözlerinin yaygın olanları içinde bazen (dördüncü hususiyet) ironi ve alaycı olanı bulunmaktadır:

- Cuha kendi öküzünün etine daha evladır (haklıdır).

- Cuha kulağın nerededir.

- Ey Cuha! Babanın eşi seni seviyormuş, demişler. Niye delirmiş mi? demiş (Teymur, 1956: 396).

Diğer atasözleri ile devam ettiğimizde de bu alaycı tavır dışına çıkmak mümkün değildir.

Yukarıda zikredilen atasözlerini incelediğimiz zaman, gerçekçilik olan beşinci hususiyeti buluruz. Bu realiteden yola çıkarak gerçeği basitlik ve doğrulukla, insanların alışık olduğu gerçekleri kolay, doğal ve spontane bir şekilde sergilediğini görüyoruz (Neccar, 1978: 215).

Karşı tarafta ise yaygın olan birçok atasözü asıl ve kök olarak Cuha'nın hikayelerine bağlı olup dayanmasına rağmen Cuha'ya isnat edilmemiştir. Bu konuda doktor Ahmed Teymur (halk atasözleri) adlı kitabında bazı örnekler zikretmiştir:

- Kolum sen olmasan...ağzım sen yiyemezdin.

- Eti kaçırın...suyuna yönelsin.

- Kim! Katırın ibrik içinde olduğunu söylemeye cüret edebilir? (Teymur, 1956: 192).

- Eğer bir iş seni ilgilendirmiyorsa...annenin kocasına tavsiyede bulun (Teymur, 1956: 187).

- Topal eşeğin. Seni kurnaz birine el açmaktan vazgeçtirir (Teymur, 1956: 454).

Bu atasözleri ve benzerleri kolayca Cuha'ya isnat edilebilir. Bu da muhtelif nesillerin dilinde dolaşmasıyla bilfiil böyle oldu.

Cuha'nın fıkralarından ibaret bu atasözlerinin Cuha'ya isnat edildiğini tekit eden deliller vardır. Ve bu mecmuanın son atasözünü zikretmek biraz komik gelecek:

“Şeytan Cuha'ya seni deli etmek için uğraşacağım der. Yapamazsın der. Cuha Birkaç gün geçtikten sonra Cuha. Büyük bir katırın yanındaki ibrikin içine girer, Cuha evinden ‘katır ibrikin içinde katır ibrikin içinde’ diye çığlıklar atarak deliler gibi çıkar.. Gelin komşular gelin de görün der. Sesine komşular toplanır. Ve ona, makul mu? Nasıl olur da katır ibrikin içine girer derler ona. Cuha ben gözümle gördüm der. Bakarlar ama birey görmezler. Bunun üzerine Cuha ve komşuları şaşkına uğrarlar. Komşular mekânı terk edip çıktuktan sonra Cuha, katırın bir kere daha ibrikin içine girdiğini görür. Aynı ilk defa olduğu gibi. Katır ibrikin içinde. Gelin komşularım gelin görün diye deliler gibi bağırarak evden çıkar. Komşular gelir ama yine katırın ibrik içinde olduğu gibi bir şey görmezler. Onu delilikle suçlayıp omuzlarında sırtlanarak hastaneye götürürler. Fakat o henüz bu haldeyken bile katır ibrikin içinde katır ibrikin içinde diye çığlık atmaya devam etmekteydi. Bir müddet hastanede kaldıktan sonra çıkar ve evine döner. Yine katır ibrikin içinde bulur. Gülümseyerek Allah’ın laneti senin üzerine olsun şeytan. Ben seni gözlerimle ibrikin içine girdiğini görüyorum. Ben akıllıyım deli değilim ama kim katırın ibrik içinde olduğunu söylemeye cüret edebilir. der (Neccar, 1978: 217.218).

Bütün bunlarla fıkralar Cuha örneği, Arap milletinin sosyal ve kültürel ilişkilerinin içinde etkileştiği yüce bir yapı tesis etmiş Cuha örneğine bunca senedir beka garantisini ve hayat unsurlarını vermiştir.

4.7.1. Cuha ve Halk Bilmeceleri

Cuha fıkralarının bazıları bazen karşılıklı sorular yöneltilerek halk bilmeceleri şeklini almaktadır. Halk bilmeceleri genelde bilgiye ulaşmak amacıyla engelleri aşmayı hedeflemektedir.

Ancak Cuha fıkraları beşeri akıldan geri zekalığı ve cehaleti kaldırmaya çalışmaktadır. Cuha bilmeceleri aslında çok basit olup bir alay ve sevinç ortamı yaratmak için beklenmedik yanıtlara dayanır. Dolayısıyla bilgi sunmak için değil de soru yönelten kişi rolünü alan normal insanın cehaletini ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. Burada soru yönelten kişi sanki sorusuna cevap alamayacak gibi sorar. Cuha'nın cevabı sualden daha kompleksli şekilde aniden gelir. Buna karşı soruyu yöneltenin teslim olmaktan başka bir şeyi kalmaz. Ayrıca Cuha'nın ileri zekalı olduğu gözükmesi bilmecedan iyice kurtulmayı yansıtmaktadır. Dolayısıyla, tüm bilmecelerinin çoğu bilgili olduğunu iddia edenler ve ulamalarla olması hiç de tesadüf değildir (Neccar, 1978: 224). Bunlara ilişkin örnekler şunlardır:

Cuha bir gün vadi kenarından geçer iken bir çobana rastlar. Çoban, siz bilge mi siz efendim? diye sorar. Cuha, evet der. Çoban, vadiye ve burada ölenlere bakın. İlim sahibi olduklarını iddia edip tek bir soruma cevap vermekten aciz kaldıkları için hepsini ben öldürdüm... der. Sorunuz neymiş diye Cuha sorar. Ay hilal iken küçülür. Sonra büyür ve dolunay olur. Sonra kaybolana kadar yine küçülür. Eski ayları ne yaparlar? der. Çoban, bak sen cahillere. Eski ayların kışa saklanıp sonra ince ince öğütülüp şimşek yapıldığını bilmezler mi? der. Cuha, bunu duyan çoban eğilerek Cuha'nın ellerine kapanır. Ve çok doğru dediniz vallah'i benim de tahminim bu idi. der ve Cuha'ya bir kuzu armağan eder (Neccar, 1978: 226.227).

4.8. CUHA EL ARABİ VE NASREDDİN HOCA FIKRALARININ KARIŞTIRILMASI PROBLEMİ

Nasreddin Hoca ve benzeri tipler toplumun belirli ihtiyaçlarına karşılık verdikleri için hemen hemen her toplumda görülmektedir. Bu bağlamda Nasreddin Hoca ve Cuha'nın birbirine benzer fıkraları bulunmaktadır. Bu durum hangi tipin diğerini etkilediği tartışmalarını doğurmuştur. Bu konuda özellikle Avrupalı araştırmacılar tarafından şu görüşler ortaya atılmaktadır:

1. Aslında Nasreddin Hoca diye biri yaşamamıştır. IX. Asırda Araplar arasında yaşayan Cuha'nın fıkralarını Türkler Nasreddin Hoca'ya mal ederek anlatmaktadır.
2. Cuha ve Nasreddin Hoca ayrı ayrı kişilikler değil, ikisi de bir kişidir.
3. Cuha ve Nasreddin Hoca ayrı ayrı şahsiyetlerdir. Ama Cuha, Nasreddin Hoca'dan beş asır önce yaşamıştır. Türkler onun fıkralarını Nasreddin Hoca'ya mal etmişlerdir. (Kara, 2008: 5).

Bazı Arap kaynaklarda Cuha ismine rastlanmış ve bu şahsiyet hakkında bazı bilgiler verilmiştir. Fakat kaynaklarda net ve kesin bir konuya varlamamıştır. Fıkraları bir bütün olarak ele aldığımızda, Cuha ya da Hoca'yı tek bir şahsiyet olarak kabul etmemiz mümkün değildir. Birçok kaynakta Arapların Cuha'sı saf bir tiptir hatta Araplarda bu atasözü haline gelmiştir "Cuha'da daha aptal." (Civelek, 1998:5)

Cuha El-Arabi Arab karakteri modeli iken Nasreddin Hoca da bir Anadolu insanıdır. Cuha'da mizah ve güldürü daha ağırlıklıdır. Nasreddin Hoca ise insanları kırmayan, küçümsemeyen hoşgörülü, mizah ve hicviye ustası bir din adamıdır. Nasreddin Hoca fıkralarındaki zeki – saf, ciddi - mizahi güldürü – ağırbaşlılık gibi unsurların olmadığı, bu fıkraların zamanla tarihi süreç içinde değişmiş olduğunu gösterir. Her ikisinde tarihi bakımdan imkansız olayların geçmesi ortak noktalardan birdir. Nasreddin Hoca'nın Cengizhan ve Timurlenk ile ilgili olan fıkraları vardır. Cuha El-Arabi'nin Harasani ve Ebu Cafer el-Mansur ile ilgili fıkrasının olması Arap edebiyatında Cuha'nın fıkralar "nevadir" başlığı altında toplanırken, Türkçedeki fikra kelimesi denk gelmemektedir. Cuha ile ilgili anlatılan fıkraların üçte biri Nasreddin Hoca fıkralarıyla aynıdır. Bundan ötürü her iki şahsiyet aynı olduğu görüşleri ortaya çıkmıştır. Fakat olaylar ve şahıslar Cuha ve Hoca'nın farklı olduklarını göstermektedir. Cuha Arap kültürünü yansıtmaktadır. (Civelek, 1998: 5).

Cuha El-Arabi'nin fıkraları üç başlıkta toplanmıştır. Bunların üçte biri Nasreddin Hoca fıkralarıyla aynıdır diğer guruplarında ise benzer ve hiç benzerliği olmayan fıkralar yer almaktadır (Civelek, 1998: 8).

1) Tümüyle Benzeyen

- Alınmadığı davete kürküyle gidince "ye kürkün ye" demesi
- Testiyi kırmadan dövmek
- İnsanların neden farklı yöne gidiyorsun sorusuna "dengem bozulmasın diye" demesi
- Hem bağırıp hem koşması (sesimi uzaktan duymak istiyorum demesi)
- Karısının aklını kaybetmesi (gibi bir çok fikra)

2) Bazı Yönleri Benzeyen Fıkralar

- Doksan dokuz lira olsa istemem
- Kaybolan eşeğe şükür
- Tokata karşılık parayı sen al
- Almadım ki parasını vereyim

3. Tümüyle Farklı Fıkralar (Civelek, 1998: 8-9).

“Duman’ın ifadesine göre, bir milletin geleneklerinin kültürü oluşturduğu düşünüldüğünde Cuha ve Nasreddin Hoca’nın birbirinden farklı kişiler olduğu görülmektedir. Cuha Arap toplumunun bir yansıması iken Nasreddin Hoca Türk toplumunun yansımasıdır” (Aktaran: Kara, 2008: 7).

4.9. CUHA EL ARABİ FIKRALARININ YAYILMA ALANLARI VE FIKRALARINDAKİ DÖNÜŞÜM

Cuha fıkraları Arap dünyasında çok iyi bilinmekle beraber onun ünü sadece bu coğrafyayla sınırlı kalmamıştır. Fıkralar yayılırken çeşitli özelliklerin değişiklik gösterdiği görülmektedir.

4.9.1. Cuha El Arabi'nin Fıkralarının Yayılma Alanları

Cuha, Arap ülkeleri tarafından tanınmış ve kabul edilmiş bir fıkra tipidir. Cuha'nın fıkraları Anadolu dışında da dilden dile yayılmış ve yayılmaya devam etmektedir. Gelenekler; bazı milletleri mizahla nitelendirme yönüne ceryan ederken bazı milletleri mizahla nitelendirilen milletlerle kıyaslama yapılırken bu sıfattan tecrit edip soyutlamış ya da cehaletle ve duyarlılık yavaşlığı ile sıfatlandırmıştır. Ancak tüm milletleri bir arada toplayan sabit ve şüphesiz olay ise, milletlerin bütün çağlarda ve nesillerde mizah ustaları çıkartması olmuştur. Artık içinde bulunduğumuz bu yeni çağda mizah konularını canlandırıp halka sunmaya başlamışlardır. Kadim, köklü tarihi olan hiçbir uygar millet mizah ustalarından ve edebiyatta bunların ederlerinden boş ve yoksun kalmamıştır (el-Akkad, 2016: 113).

Dolayısıyla yaygın atasözleri, milletin düşünce tercümanı ve tecrübelerini ifade etme yöntemi sayılmaktadır ve bu yöntem aşağı yukarı tüm milletlerde telaffuz ve yapıda birbirine yakın olmasa da, atasözünün amacı, hedefi ve içeriğinde yakınlaşıp buluşmaktadır (el-Akkad, 2016: 115).

Yer yüzünün gerek doğusunda gerekse batısında bazısı mizahla diğeri ise doğruluk ve ciddilikle sıfatlandırılan milletler bulunmaktadır. Örneğin doğuda: fars milleti kadim ve yeni fıkralarla meşhur bir millet olurken japon milleti çalışkanlık ile işe önem vermeyle meşhur bir millettir. Bu iki ümmete karşı (Magrib'de) batıda fransız milleti mizahla alman milleti ise ciddilikle tanınmaktadırlar (el-Akkad, 2016: 116).

Cuha Arap, Fars ve Türk milletlerince bilinmektedir. Muhakkak ki bu üç millet arasındaki mizah özelliklerinde olan farkları temyiz edebiliriz ve bu da bizi hikâyelerin millet içinde yaygın olan tabiata göre hangi millete bağlı olduğunu bilmemizde bize yardımcı olacaktır.

Akkad bu üç milletin özelliklerini şu şekilde tanımlamıştır: “Böylece Arap ümmetinin tabiatına bir şiir ümmeti, Fars ümmetinin tabiatına diplomasi ve sofu bir ümmeti, Türk ümmetinin tabiatına ise pratik ve gerçekçi dememiz doğru ve samimi bir nitelendirme olur” (el-Akkad, 2016: 133.134).

4.9.2. Geleneksel ve Modern Fıkralarda Cuha El Arabi

Cuha fıkraları uygar fikri sanatsal ve kültürel içeriği ile Arap yaratıcılığı sürecinin ilk başlangıcı olup çağ çağ gelişmiştir. Eski Arap halk edebiyatının çağdaş ve modern edebiyatta çeşitli etkileri bulunmaktadır (Abdullatif, 1965: 17).

Cuha modeli halk edebiyatının bilinen temel ve sanatsal modellerden biridir ve hatta işitsel ve görsel yazılarıyla sinema eserleri de dahil olmak üzere sanat alanında en etkili ve en verimli bir model olduğuna hiç şüphe yoktur. Böylece dünyanın birçok ülkesinde çağdaş edebiyatçı günümüzün birçok insani sosyal ve siyasi problemine çare ve çözüm bulma adına bu Cuhav'i modeli seçmiş ve bundan ilham almış ve onun dili ile istedikleri söylemde bulunma cesaretini göstermişlerdir (Abdullatif, 1965: 18).

Zira halkın telif etmiş olmasından bu fıkralardan dolayı onları kimse yargılayamaz idi. Bu bağlamda rivayet ve roman alanında Muhammed Ferid Ebu Hadid yaşanan birçok konuyu ele aldığı için Cuha modelinden ve onun hayat felsefesi ve özel üslubundan etkilenen yazarların başında gelmektedir. Arap okuru yazılanı anlayacaktır çünkü rivayet Mısır ve Arap dünyasının siyasi, sosyal, sanatsal ve kültürel hayatın sanatsal eleştirisi olarak sunulmuştur. Ebu Hadid yüzlerce Cuha fıkralarını birbirine bağlı bir doku halinde toplayarak Cuha modeli diliyle kendi görüşlerini sunmaya çalışmıştır (Neccar, 1978: 229.230).

Tiyatro alanında da üstad Ali Ahmed Cuha modelinden etkilenmiş olan yazarların ön saflarında yer almış ve baş kahramanı Ebu el-Gusn adlı Cuhav'i modeli seçerek (Cuha'nın çivisi) başlığı altında siyasi bir tiyatro yazmıştır. Bu tiyatronun yaşandığı tarihi ve coğrafi alan da Küfe şehri olurken fıkranın taşımış olduğu hedefe benzer bir sosyal hedefi olmuştur. Lakin Cuha fıkralarının bir konuyu basit bir toplum düzeyinde ele alırken Ali Ahmed tiyatro'yu Mısır ve Arap aleminin maruz kaldığı en tehlikeli sorunlardan biri olan ve siyasi nitelik taşıyan milli bir sorunu mualece edecek şekilde kullanmıştır (Neccar, 1978: 232).

Bu sorun Arap ülkelerinin büyük çoğunluğunu işgal eden ve bu ülkelerde daha fazla kalabilmek adına bahaneler yaratarak Cuha çivilerini oraya buraya çekiçleyen kötü davranışları ile bilinen sömürgeci ülkelerin sömürsünden siyasi kurtuluş sorunudur (Neccar, 1978: 233).

Burada Cuha modelinin özellikle Fransa'da Cuha modeli temalı sosyal bir film yapılarak dünya sinemasına yayıldığına işaret etmek gerekir (Neccar, 1978: 239).

SONUÇ

Çalışmamızın sonunda Arap Cuha ile ilgili teorilerle görüşler her ne kadar farklı olsa da Cuha'nın Fezara kabilesinden olduğunu Cuha Ebu El-Gusun bin Duceyin bin Sabit adıyla Abbasiler döneminde yaşamış olan gerçek bir karakter olduğuna dair kuvvetli deliller vardır. Onun eşkalinde birçok insan onun peşinden gitmek istese de onun gibi meşhur olamamışlar ve onun şöhreti gibi bir şöhret elde edememişlerdir. Nihayetinde kendilerini ümeralara (emirlere) tanıtamamışlardır. Buna rağmen insanlar onlara Cuha adı vermiştir.

Gördüğümüz üzere Cuha münzevi bir karakter değildir. Tam aksine halkın duygularını ve tecrübeletini taşıyan halk arasından gelen normal bir şahsiyet olmasıyla birlikte onunla hayat felsefesini ifade eden birçok fıkrası olan eşi ve onlarla kendi mizahı ile diyalog kurduğu ve kendi bilgeliği ile yetiştirmek istediği çocukları olan bir aile residir. Ancak eşi ve çocukları ile olan fıkralarını pratik bilgelik içerdiğinden sadece mizah yönünden ele almamız gerekmez.

Cuha insanların adına konuşan bir dil idi. Hükümdarların zulmünden çektikleri çilelerle sıkıntıları ifade eden ve bu hükümdarları zulm yapmaktan caydırmak için onları eleştirmeye gayret gösterirdi. Bu alanda nice fikra bulunmaktadır.

Ayrıca Cuha zalim yargı otoritesinin yüzüne durup vazife gücünü kendi çıkarıları uğruna istismar eden, kim daha çok rüşvet verir ise davayı onun lehine neticelendiren hakimlerin tamahkarlığı ve aç gözlülükleri karşısında direnmiştir.

Belliki Cuha özellikle şehirde güvenliğin yokluğunda ve hırsızlıkla, hırsızların yayılmasıyla halkın diğer kesimi gibi zorluklar çekmekteydi, dolayısıyla bir ifade üslûbu olarak eğlenceli hikayeyi kullanarak onun halkça sevilen fıkralarının yayılmasına yardımcı olmuştu, zira insanlar hayat sıkıntılarında ve zorluklarından kaçış ve barınak yollarını mizah (nükte) ile gülmekte görüyorlardı. Bu nedenle mizah asırlar boyunca zail olmayacak şey olarak kalacaktır.

Cuha'nın fıkralarının gülmek var olduğu müddetçe yayılması devam edecektir. İçinde bulunduğumuz bu çağda da Cuha gibi şöhret sahiplerinin ortaya çıkacağını ve yetişeceğini belki de görebiliriz.

4.10. METİNLER

FIKRA 1

KAYIP YÜZÜK

Cuha bir gün yüzüğünü kaybetti. Evde aradı ancak bulamadı. Çıkıp evin dışında aramaya başladı. Yoldan geçenler onu görüp sordular:

"Burada ne yapıyorsun Cuha?"

Cuha cevapladı: "Kaybolan yüzüğümü arıyorum."

Sordular: "Niçin evde aramıyorsun?"

Cuha: "Onu evde karanlıkta aramıştım. Orada bulamayınca da aramayı tamamlamak için sokağa çıktım" (el-Akkad, 2016: 169).

FIKRA 2

GÜNEŞ VE AY

Beldemizden biri "Güneş ve aydan hangisinin faydası insanlar için diğerinden fazladır?" diye sordu. Dedim: "Güneş gündüzleri aydınlatıyor ama insanların gündüzleri ışığa ihtiyacı yok. Fakat ay geceleri doğuyor ve karanlıklarda parlıyor. Bu durumda ay güneşten daha fazla faydalıdır" (Ferrâc, 2000: 163).

FIKRA 3

NEYİ KAYBETTİ

Cuha'nın bir arkadaşı dedi ki: "Eşin aklını kaybetmiş". Cuha ona baktı ve elini yanağına koyup düşünmeye başladı ve uzun bir süre böyle kaldı. Arkadaşı ona "Neyi düşünüyorsun?" diye sordu. Cuha: "Sen eşimin aklını kaybettiğini söylüyorsun ama ben

eminim ki eşimin aklı yok. Beni biraz yalnız bırak ki eşimin neyi kaybettiğini düşünüyüm” dedi (el-Akkad, 2016: 180).

FIKRA 4

SOBA BİLE KADINDAN KORKAR

Bir gün sobayı yakmayı istedi. Sobaya çok üfledi ama bir işe yaramadı. Eşinin odasına gitti ve bir parça kıyafetinden getirdi, iki kere üfleyince (üf..üf) soba yanmaya başladı. Cuha dedi ki: “Şaşırdım! Ocak (soba) bile eşimden korkuyor” (el-Tarabülsi, 2005: 108).

FIKRA 5

MİRASÇIM YOK

Gençliğinde bir gün köye gitti ve çok hasta hastalığa yakalandı, köylüler toplanıp ve ona şöyle dedi: “Ölürsen ilinde mirasçım var mı?”. Şöyle dedi: “Annem var ancak babam onu boşandı yani mirasçım yok” (Ferrâc, 2000: 164).

FIKRA 6

TEKE BURCU

Bir gün Cuha soruldu:

"Burcun ne?"

Cuha: "Teke burcu" dedi.

"Astrolojide teke burcu yok " dediler.

Cuha: "Ben çocukken annem burcuma baktırdı 'oğlak burcu' dediler, bunun üzerinden kırk yıl geçti, o zamandan beri oğlak teke olmuştur" dedi (el-Akkad, 2016: 171).

FIKRA 7

KOLAY

Cuha'ya bela sizin memlekette denildi. “Bizim mahallemize uzak değil mi?” dedi. “Hayır, sizin mahallede” demişler. “Ama bizim eve uzak!” demiş. “Tam senin evinde” demişler. “Eee...benden uzak ise önemli bir şey yok demek” demiş (Ferrâc, 2000: 165).

FIKRA 8

BÜLBÜL

Bir gün Cuha kayısı yemek için bir bahçeye dalar. Bahçenin sahibi Cuha'yı görünce, “Ne yapıyorsun be adam?” diye bağırır. Cuha “Ben şarkı söyleyen bir bülbülüm” der. Adam da “O zaman şarkını duyalım” der. Cuha bülbül gibi şakımaya başlayınca. Adam güler ve “Bülbül böyle mi öter?” diye sorar. Cuha da “Vallahi bülbülün adisi bu kadar ötüyor” der. Bunun karşısında adam gülerken Cuha'yı affeder (el-Akkad,2016:174)

FIKRA 9

BU EVE TAŞINMADIK MI?

Cuha'nın evine bir hırsız girmiş. Eline ne geçtiyse almış. Cuha odasında uyuyormuş, hırsızın hareketini fark edip uyanmış. Cuha hırsıza çıkarken yetişmiş ve evine varıncaya kadar takip etmiş. Peşinden eve girmiş. Hırsız ona dönüp “Burada ne yapıyorsun ihtiyar?” demiş. Cuha. "Biz bu eve taşınmadık mı?" diye karşılık vermiş (el-Ttarabülsi, 2005: 32).

FIKRA 10

CUHA RÜYADA

Cuha'nın uyku zamanı gelince uyudu. Uykuya iyice daldı. Birden eşine: "Çabuk gözlüğümü getir!" diyerek yatağından fırladı.

Eşi: "Neden?" dedi.

Cuha: "Rüyamda tam göremediğim şeyler var, rüyam gitmeden iyice görmek istiyorum!" dedi (el-Ttarabülsi, 2005: 32).

FIKRA 11

İPE UN SERDİ

Günlerden bir gün komşusu Cuha'dan ödünç ip istedi.

Cuha: "İpin işi var, eşim üzerine un serdi."

Cuha 'nın komşusu: "Cuha, ipe un serilir mi?" Cuha: "Be adam, sana ipi vermek istemiyorsam üzerine un serildi derim" (el-Ttarabülsi, 2005: 34).

FIKRA 12

CUHA EV YAPIYOR

Cuha bir ev yapmak istedi. Ustadan zeminin tahta döşemesini tavana, tavanın tahta döşemesini de zemine yapmasını rica etti. Usta sebebini sordu. Cuha ona: "İnsan evlenince ev alt üst olur diyorlar. Ben de yakında evleneceğim ve her şey normal haline dönecek" diye cevap verdi (Ferrâc, 2000: 169).

FIKRA 13

DAVET

Cuha bir gün bir ziyafete davet edilir. Yırtık yıpranmış bir elbise giyip ziyafete gider, ancak onunla hiç kimse ilgilenmez. Kalkar ve evine gelir güzel elbise giyip eşeğine biner ve davete geri gider. Onu bu halde görenler hayret içinde izzeti ikramla karşılarlar ve meclisin en başına oturtular. Yemek geldiğinde elbisesinin kolunu yemeğin üzerine koyar ve "Ye elbisemin kolu, ye" der. Hazirun şaşırır, Cuha "Evet sizin ilginiz elbisemin kolunaydı, bu nedenle elbisemin kolu yemede benden daha öncedir" der (Ferrâc, 2000: 178).

FIKRA 14**İNEK SUÇUNU BİLİR**

Bahçesine bir inek girdi, değneğini eline aldı ve arkasından koşmaya başladı. İnek önünden kaçmaya başladı. Bir hafta sonra onunla tekrar karşılaştı. Köylülerin arabasını çekiyordu. İneğe saldırmadan edemedi ve değinekle ona vurdu. İneğin sahibi şaşkınlıkla ona ineğin suçu ne sordu, şöyle dedi: "Seni ilgilendirmeyen bir şeye dahil olma, inek suçunu bilir" (el-Ttarabülsi, 2005: 58).

FIKRA 15**BANA İNANMIYOR MUSUN?**

Cuha'nın komşusu kendisine gelerek: "Cuha bana eşeğini ödünç verir misin?" dedi.

Cuha: "Keşke az önce gelseydin, eşeğim pazara gitti." diye cevap verdi.

Cuha sözünü bitirir bitirmez eşek anırdı.

Komşusu: "İşte ben sesini duyuyorum Cuha!" dedi. Cuha: "Bana inanmayıp eşeğe mi inanıyorsun?!" diye karşılık verdi (el-Ttarabülsi, 42).

FIKRA 16**HİÇBİR ŞEY**

İki kişi anlayamayıp Cuha'ya gittiler. Cuha hâkimdi. Davacı: "Bu adam ağır bir yük taşıyordu, yere düştü. Benden kendisine yardım etmemi istedi. Kendisine yardımım karşılığında bana ödeyeceği karşılığı sordum 'Hiçbir şey' dedi. Kabul edip yükünü taşıdım. İşte ben de hiçbir şeyi bana ödemesini istiyorum." dedi.

Cuha: "İddian doğru oğlum! Bana yaklaş, şu kitabı kaldır" dedi.

Kitabı kaldırınca Cuha ona: "Altında ne buldun?" dedi

Adam: "Hiçbir şey" dedi.

Cuha: "Onu al ve defol" dedi (el-Ttarabülsi, 2005: 32).

FIKRA 17

CUHA İLE DİLENCİ

Cuha evinin üst katındaydı. Biri kapısını çaldı. Cuha pencereden baktı. Bir adam gördü. Cuha: "Ne istiyorsun?" dedi.

Adam: "Aşağıya in de söyleyeyim" dedi. Cuha aşağıya indi.

Adam: "Ben fakir biriyim, sadaka istiyorum efendim!" dedi.

Cuha sinirlendi ama belli etmedi. Ona "Beni takip et" dedi.

Cuha evin üst katına çıktı, adam da onu takip ediyordu. Üst kata varınca Cuha dilenciye döndü: "Allah versin" dedi.

Dilenci: "Bunu biz aşağıdayken niye söylemedin?" dedi.

Cuha: "Ya sen niye beni aşağıya indirdin de, ben yukarıdaken söylemedin?" dedi (el-Tarabülsi, 2005: 59).

FIKRA 18

Bir akşam Cuha eve hırsız girdiğini fark eder. Bunun üzerine kalkıp dolabın içine saklanır. Hırsız tüm evi alt üst eder ancak birşey bulamaz. Sonunda dolaba yönelir ve açar. Dolabı açtığı anda içinden Cuha çıkar. Bunun karşısında hırsız, ne yapıyorsun Cuha? diye sorar. Cuha, "Kusura bakmayın beyefendi evde birşey bulamayacağınızı bildiğim için utancımдан dolaba girdim" der (el-Tarabüls,2005:68).

FIKRA 19**GEZİYOR İSE BEZİM EVİME GELİR**

Cuha'ya eşin çok geziniyor, ev ev dolaşıyor, demişler. Eğer söylediğimiz doğru olsaydı bizim eve de gelirdi, demiş (el-Ttarabülsi, 2005: 89).

FIKRA 20**KIRK YILLIK SİRKE**

Cuha 'nın Komşusu: "Sende kırık yıllık sirke var mı?"

Cuha: "Evet, var."

Cuha'nın komşusu: "Bana ondan biraz ver."

Cuha: "İmkansız, veremem."

Cuha 'nın komşusu: "Peki neden?"

Cuha: "Sana biraz versem, başkasına da biraz versem, kırık yıllık sirke kalır mı?" (el-Ttarabülsi, 2005: 87).

FIKRA 21**BAĞDAD'A GİTMEYE ZAMANIM YOK**

Cuha'nın bir arkadaşı geldi ve ona: "Değerli arkadaşım! Lütfen Bağdad'daki bir arkadaşıma benim için bir mektup yazar mısın?" dedi. Cuha ona: "Benim şimdi Bağdad'a gitmeye zamanım yok" dedi. Ve çekip gitti. Adam Cuha'nın peşinden koşup yakaladı ve ona: "Neden Bağdad'a gidesin ki?" dedi. Cuha ona cevap verdi: "Benim yazım kötüdür, başkası onu okuyamaz. Bir mektup yazarsam içindekilerinin anlaşılması için onu benim okumam gerekir!" (el-Ttarabülsi, 2005: 90).

FIKRA 22**YAŞIN KAÇ?**

Bir gün Cuha 'ya soruldu: "Yaşın kaç?"

Cuha: "Yaşım kırık" dedi.

On yıl geçtikten sonra tekrar yaşı soruldu.

Cuha: "Yaşım kırık" dedi.

Kendisine: "On yıl önce sorduk, kırık olduğunu söyledin, şimdi yine kırık diyorsun" dediler. Cuha: "Ben erkeğim, ne sözümü değiştiririm, ne de ondan dönerim. Bu başına buyruk adamların karakteridir. Yirmi yıl sonra sorsanız, cevabım yine böyle olur, değişmez" dedi (el-Ttarabülsi, 2005: 97).

FIKRA 23**EŞEĞE ÜZÜLDÜ AMA EŞİNE ÜZÜLMEDİ**

Cuha'nın eşi yaşamını yitirdi, fazla üzülmeydi. Bir süre sonra eşeği öldü, kendisinde keder ve üzüntü belirtileri görüldü. Bir arkadaşı ona: "Şaşıyorum sana, daha önce eşin öldü eşeğe üzüldüğün gibi eşine üzülmeydin" dedi. Cuha: "Karım ölünce komşular gelip 'Üzülme sana daha iyisini buluruz' dediler, bana söz verdiler; ama eşeğim ölünce bu şekilde teselli etmek için kimse gelmedi.... Çok üzölmekte haksız mıyım?" diye cevap verdi (el-Ttarabülsi, 2005: 100-101).

FIKRA 24**ONUN TERSLİĞİNİ BİLİYORUM**

Cuha'nın kaynanası bir gün nehirde kıyafetlerini yıkarken ayağı kayıp nehre düştü. İnsanlar durumu Cuha'ya bildirince, Cuha nehre gitti ve suyun akışının tersi yönünde onu aramaya başladı. İnsanlar son derece şaşırıp, Cuha'ya garip davranışının sebebini sorduklarında, Cuha onlara şöyle dedi: "Kaynanam inatçıdır. O hep tersine gider." (el-Ttarabülsi, 2005: 122).

FIKRA 25**BİNEMEDİM**

Cuha bir gün binicilikle övünen bir grup insana rastlar. Binilmesi zor dik başlı bir at vardır. Binicilerin birisi o ata binmek üzere ilerler, ancak ona yaklaşamaz. İkinci bir binici ata binmek için atlar ama at onu bir tekme atar. Başka birisi gelir ve o da binmeyi başaramaz. “Bu arada elimi kolumu çemredim eteğimi topladım ve bir hamlede..(o esnada blonuya şahit olan bir kişi girer).. Cuha, ama ben de binemedim” diyerek sözüne devam eder (el-Tarabülsi 2005: 149).

FIKRA 26**EVİNİ ÇİFTLİĞE TAŞI**

Adam evinin güneş görmemesinden şikayet etti.

Cuha ona dedi ki: “Çiftliğin de mi güneş görmüyor?”

Adam cevap verdi: “Evet, görüyor.”

Cuha dedi ki: “Öyleyse evini çiftliğe taşı!” (el-Ttarabülsi, 2005: 211).

FIKRA 27**CUHA VE ZENGİN**

Bir zengin ona (Cuha'ya) 500 kuruş verdi ve dedi ki: “Senden 5 vakit namazın her birinin ardından bana dua etmeni rica ediyorum”. Şeyh (Cuha) paradan 450 kuruş aldı 50 kuruşu iade etti, zengine dedi ki: “Efendim! Gece kısadır, çok konuşanların dili gibi uzun değildir. Özür dilerim! Çünkü sabah namazına kalkmıyorum, onu kazâ ediyorum. Onun ücretini tamamiyle almak hakkım değildir. Onu alırsam Allah'tan utanırım!” (el-Ttarabülsi, 2005: 224).

FIKRA 28**KARNIMA GİR SENİ BİR SENE TAŞIYAYIM DA KURTULAYIM.**

Cuha'nın annesi ona dedi ki: Bu seni bir sene karnımda taşımanın cezası mı?

Cuha annesine dedi ki: “Karnıma gir seni bir sene taşıyayım ve kurtulayım!”

(el-Ttarabülsi, 2005: 239).

FIKRA 29**DÜNYADA CUHA’NIN EŞEĞİ**

Üç rahip şehirde dolaşmak üzere yola çıkarlar. Şehirde mevcut ulemaları münakaşalarda yenerler. Ta ki Cuha'nın bulunduğu şehre varırlar ve “Burada hiçbir alim yok mu?” diye sorarlar. “Evet var” derler. Cuha'yı eşeğine binerek getirirler. Birinci rahip “Yerin vasatı neresidir?” diyerek Cuha'ya sorar. Cuha “Eşeğimin sağ elini koyduğu yerdir ve eğer bana inanmıyorsan yeri ölçebilirsiniz” der. Adam hayret içinde kalır. Sıra ikinci rahip'e gelince “Yıldızların sayısı kaçtır” diye sorar. Cuha “Eşeğimin saçının teli sayısı kadar. Ve eğer inanmıyorsan hem yıldızları hem de eşeğimin saç tellerini say” der. Rahip “Eşeğin saç telleri hiç sayılır mı? der. Cuha “Gökyüzündeki yıldızlar nasıl sayılacak peki?” der. Üçüncü rahip ise “Benim sakalımda kaç tel vardır?” diye sorduğunda, Cuha hiç tereddüt etmeden “Eşeğimin kuyruğundaki teller kadardır. Ve eğer bana inanmıyorsan sen sakalını kes, bende eşeğimin kuyruğunu keseyim, eğer ikisi eşit gelirlerse haklı benim, yok eşit gelmezler ise sen haklısın” der. Bu seri ve latifeli cevaplar üzerine rahipler güler ve Cuha'nın zekasına hayran kalırlar (el-Tarabülsi, 2005: 46).

FIKRA 30

ANNENİ ÜZDÜN VE BENİM SÖZÜMÜ DİNLEMEDİN

Cuha bir gün pazara gider ve bir eşek satın alır. Eşeğin boynuna bir ip geçirir ve yola koyulur. Onu gören iki hırsızdan biri ipi çözüp eşeği alır. Diğerisi ise ipi kendi boynuna geçirir. Bir süre sonra Cuha arkasına bakar ve gördükleri karşısında şaşkınlığa kapılır. Cuha “Eşek nerede?” diye sorar. “Benim” der adam. “Nasıl olur?” diye sorar Cuha. “Anneme nankörlük ettim o da eşek olmam için dua etti. Ertesi gün de eşek oluverdim. Bunun üzerine pazara inip beni senin satın aldığın adama sattı. Şimdi de Allah’a şükürler olsun annem razı oldu. Ben de tekrar insan oldum” der. Bu hikaye karşısında Cuha “Esağfirullah nasıl olur da seni işimde kullanırım. Hadi git şimdi ve anneni bir daha üzme” der. Gelecek hafta Cuha eşek almak için tekrar pazara iner. Pazarda aynı eşeği gördüğünde usulca eşeğe yaklaşır şöyle der; “Ahlaksız herif yine anneni üzdün değil mi? Gerçekten başına gelenleri hak ediyorsun!” (el-Tarabülsi, 2005: 65-66)

FIKRA 31

KARAR BEYANI KOLAYDIR

Günlerden bir gün Timur’un askerlerinden biri (Cuha) gelir. Timur oldukça öfkeli ve ceza vermekte kararlıdır. Bunun üzerine 500 sopa vurun emrini verir. Bu emir karşısında Cuha gülmeye başlar. Bunu gören Timur daha da öfkelenir ve 800 sopa vurun emrini verir. Bu emirle birlikte Cuha gülmekten yerlere yatar. Timur iyice hiddetlenerek “Sen benim emirlerimle dalga mı geçiyorsun? Benim karşımda tüm dünya titreyerek durur bunu sen de biliyorsun. Bu ne cüret?” der. Buna karşılık Cuha, “Doğru söylersiniz. Durumun ehemmiyetinin de farkındayım. Ancak kendimi şaşırımdan alı koyamıyorum. Siz ya sayıları bilmiyorsunuz ya da bizden farklı bir mahlûksunuz. Çünkü 80 ile 800 arasındaki fark büyüktür. Bu sözü söylemek kolaydır ancak zor olan 800 sopaya dayanabilmektir” der (el-Tarabülsi 2005: 77).

FIKRA 32**AFİYETLE**

Beldenin birinde içkici bir kadı varmış. Kadı bir gün kırlarda dolaşıp iyice sarhoş olduktan sonra cübbesini sarığını çıkarıp bir ağacın dibine yatmış. Cuha bu durumu görünce kadıya hissettirmeden cübbe ve sarığını alıp kaçmış. Kadı kendine geldiğinde cübbeyle sarığının etrafta olmadığını fark edip hırsızın bulunması emrini vermiştir. Etrafı kolaçan ettikten sonra bekçiler Cuha'yı kadının cübbe ve sarığını giymiş bir halde bulduktan sonra kadının huzuruna çıkarırlar. Kadı “Bu cübbeyi nereden buldun?” diye sorar. Cuha ise “Dün arkadaşlarımla kırlara çıktık orada yerde rezil bir halde yatan sarhoş bir adam buldum. Böylelikle onun cübbesini alıp giydim. Şahitlerim var ve dilerseniz size ve insanlara o sarhoşun kim olduğunu gösterebilirim” der. Kadı bu cevap karşısında “Bilmek istemiyoruz cübbeyi giy sahibi bizi ilgilendirmez” der (el-Tarabülsi 2005: 105).

FIKRA 33**Tıp Özeti**

Birisine tıp ile ilgili soru sormuşlar. Bilgeliğin hülasası; ayaklarını sıcak tutup kafanı güneşe ve havaya maruz kılmalısın, az yiyip yemeğine özen göstermelisin, gam ve kederlerini dert etmemelisin, demiş (el-Tarabülsi,2005:208).

FIKRA 34**Hak Nerede**

“Birisine hak yeri nerededir?” diye soru yöneltildi. “Hakkın olmadığı bir yer var mıdır da yerini belirtelim” dedi (el-Tarabülsi, 2005: 208).

FIKRA 35**CENAZE**

Bir gün Cuha bir cenazeye rastladı, oğlu da yanındaydı. Cenazede bir kadın: "Şimdi seni öyle bir eve götürüyorlar ki orada ne yatak var ne yorgan ne ekmek ne de su..." diyerek bağırıyordu. Cuha'nın oğlu: "Baba onlar bizim eve gidiyorlar!" dedi (Ferrâc, 2000: 106).

FIKRA 36**KIZARMIŞ KELLE**

Cuha'nın babası Cuha'ya: "Oğlum, çarşıya git, kızarmış bir kelle al" dedi. Cuha çarşıya gitti, kızarmış bir kelle aldı. Dönerken yolda oturup kellenin gözlerini, kulaklarını, dilini ve beynini yedi. Kalanını babasına götürdü.

Cuha'nın babsı: "Yazıklar olsun, bu ne!"

Cuha: "İstedigin kelle"

Cuha'nın babası: "Gözleri nerde?"

Cuha: "Kördü."

Cuha'nın babası: "Kulakları nerede?"

Cuha: "Sağırdı"

Cuha'nın babası: "Dili nerede?"

Cuha: "Dilsizdi."

Cuha'nın babası: "Beyni nerede?"

Cuha: "Beyinsizdi!..."(el-Akkad,2016:177)

FIKRA 37**CUHA YEMEĞE OTURDU**

Cuha eşiyle yemeğe oturdu.

Cuha: "Kalabalık olmasa bu yemek ne güzel!" dedi.

Eşi: "Ne kalabalığı? Sadece sen ve ben varız." diye sordu.

Cuha: "Tencereyle ben başbaşa kalırız, başkası olmaz, diye arzu ediyordum" dedi (Neccar, 1978: 141).

FIKRA 38**YEMEĞİN BUHARINI SATAN, PARANIN SESİNİ ALIR**

Fakir bir adam bir parça kuru ekmek bulur. Yoldaki bir aşçının pişirdiği yemeğin kokusuyla o ekmeği yer. Aşçı, Cuha'nın yanına gider ve adamı şikâyet ederek ondan buharın ücretini talep eder. Bunun üzerine Cuha keseden birkaç dinar çıkartır ve duyulacak şekilde şingırdatır. Sonrasında ise aşçıya "Dinarların sesini yemeğinin kokusuna bedel olarak alabilirsin" der (Neccar, 1978: 108).

FIKRA 39**NE YİTİRMİŞ**

Cuha'ya karın aklını yitirmiş demişler. Cuha "Hele durun neyi yitirdiğini hatırlayayım, çünkü onun akılsız olduğunu zaten bilirim" demiş (Nevadir Cuha, 2009: 37).

FIKRA 40**MİSAFİRLİK**

Cuha cimri adama dedi ki: “Niye beni misafir etmiyorsun?”. Cimri cevap verdi: “Çünkü sen lokmayı ağzına alır almaz hızlıca çiğneyip yutmaya başlıyorsun”. (Nevadir Cuha, 2009: 32).

FIKRA 41**BİRBİRLERİNİ TANIYAN EŞEKLER**

Zamanın birinde Cuha eşeğine binmiş gidiyorken, topluluktan biri onunla şakalaşmak istedi ve dedi: " Ey Cuha! Eşeğini tanıdım fakat seni tanımadım". Cuha dedi: “Bu doğaldır çünkü eşekler birbirlerini tanırlar” (Nevadir Cuha, 2009: 167).

FIKRA 42**CUHA VE SÜT**

Cuha bir arkadaşına misafir oldu. Arkadaşı ona ilk gün yani Pazar günü süt, Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri de süt ikram etti. Cuma günü Cuha üzgün bir halde bir kenara oturdu. Arkadaşı ona "Neyin var?" diye sordu. Cuha “Beni süttten kesmeni bekliyorum” dedi (Yıldız, 2016: 74).

FIKRA 43**GURBET ACIDIR**

Cuha uzak bir memlekete gidiyordu, yanına bir çuval şeker aldı birileri ona "Niye yanına bir çuval şeker alıyorsun?" diye sordu. Cuha onlara "Dostlar, gurbet acıdır!" dedi (Yıldız, 2016: 48).

FIKRA 44**MATEM ELBİSELERİ**

Cuha sabahleyin matem elbiseleri giyerek mahallenin sokaklarında dolaşmaya başladı. Bir arkadaşı onu görüp sordu "Niçin matem elbiseleri giyiyorsun Cuha? Mahalleden biri mi öldü?" Cuha cevap verdi "Hayır! Ben cenaze törenlerine hazırlanıyorum. Belki de bugün birisi ölür" (Yıldız, 2015: 66).

FIKRA 45**ÖLMEMİ Mİ İSTİYORSUN?**

Cuha intihar etmeye karar verdi. Küçük bir kayanın üstüne durup peş peşe zıplamaya başladı. Arkadaşı onu gördü "Tam olarak ne yapmak istiyorsun Cuha?" dedi

Cuha: "İntihar etmek istiyorum."dedi.

Arkadaşı: "Neden yirmi katlı bir apartmandan atlamıyorsun?" dedi.

Cuha: "Ne? Sen benim ölmemi mi istiyorsun? dedi (Yıldız, 2016: 77).

FIKRA 46**HİNDİ**

Cuha'nın bir hindisi vardı. Bir gün pazara gitti. Küçük bir kuşun iki dinara satıldığını görünce hindisinin daha fazlasına satılacağını zannetti. Hemen hindiyi pazara götürdü. Ancak hiç kimse onu satın almaya gelmeyince Cuha dururu garipsedi ve sebebini öğrenmek istedi. Kendisine: "İki dinara satılan kuş, konuşan bir papağandı ve yüksek bir fiyata satıldı" dediler. Cuha bir müddet sustu, ardından: "Papağan konuşuyorsa, hindi de sessizce düşünüyor" dedi (Yıldız, 2015: 80).

FIKRA 47

ACIMA NEREDE?

Cuha pazara gidip bir sandık aldı. Sonra eşeğe bindi, sandığı da omzuna koyup köyüne gitti. Komşu kız Selma onu gördü. Dedi ki: "Cuha amca niye sandığı omzuna koyuyorsun?"

Cuha: "Eşeğim güçsüz, beni ve sandığı taşıyamaz acıdığım için ben taşıdım" dedi. Selma güldü ve: "Sen eşeğin üzerinde sandığı taşırken acıma nerde?" dedi (Yıldız, 2016: 118).

FIKRA 48

CUHA VE SARIĞI

Bir defasında Cuha yeni bir cübbe ve yeni bir sarık giydi, elinde de bir baston vardı. Çarşıda dolaşmaya başladı. Bir adam da çarşıda kendisine mektup okuyacak birini arıyordu. Cuha'yı görünce onu bilginlerden zannetti. Hızla kendisine gitti ve onu durdurdu: "Afedersiniz beyefendi, bana bu mektubu okuyabilir misiniz" dedi. Cuha ise okuma yazma bilmiyordu. Mektubu gülümseyerek aldı, kekelemeye ve duraksamaya başladı: "Tet tit set set bes bet...."

Adam büyük bir öfkeyle ona bakıyordu. Cuha mektubu katlayıp, içine düştüğü durumdan dolayı büyük bir utanç içinde adamdan özür diledi. Adam: "Nasıl okuyamazsın, bir de bu cübbeyi giyiyorsun?" dedi.

Cuha hemen cübbeyi de sarığı da çıkarttı, adama giydirdi ve dedi ki: "İşte, şimdi cübbe omzunda, sarık da başında. Artık mektubu kendin oku" (Yıldız, 2016: 120).

FIKRA 49

CUHA'NIN TOKADI

Cuha bir gün alışveriş yapıyordu. Arkadan bir adam gelip yanağına bir tokat attı. Cuha ona dönüp kavga etmek istedi ama adam: "Özür dilerim efendim, sizi falanca sanmıştım" diyerek özür diledi. Cuha bu mazereti kabul etmeyerek üzerine yürüdü. Aralarındaki bağrışma yükselince halk haklarında karar vermesi için hakime gitmelerini önerdiler. Hakime gittiler. Tesadüf bu ya, hakim saldırganın akrabasıydı. Hakim hikayeyi dinleyince akrabasına gözüyle işaret etti (Endişelenme seni bu sıkıntıdan kurtaracağım, anlamında). Ardından hakim tokadına ceza olarak adamın Cuha 'ya yirmi dinar ödemesine karar verdi.

Adam: "Ama sayın hakim, şu anda yanımda hiç bir şey yok" dedi.

Hakim kendisine göz kırparık: "Hemen eve gidip getir, sen getirinceye kadar Cuha yanımda bekleyecek" dedi. Adam gitti. Cuha hakimin makamında borçlunun parayı getirmesini bekleyerek oturdu. Ama bekleyiş uzadı, saatler geçti adam gelmedi. Cuha özellikle hakimin borçluya yaptığı göz işaretine bir anlam ararken kandırmacayı anladı. Hemen ayağa kakıp hakime gitti, yanağına sarığını uçuran bir tokat attı ve: "Borçlu yirmi dinarı getirince sen al, helali hoş olsun." dedi. Sonra da çekip gitti (Ferrâc, 2000: 105).

FIKRA 50

DELİLERİ VE AKILLILAR

Cuha'ya: " Bize bu köydeki delileri say" dediler.

Cuha: "Bu çok zamanımı alır ama size akıllıları rahatlık sayabilirim" dedi. (Ferrâc, 2000: 112).

FIKRA 51

KRALIN DEĞERİ

Kral Timurlenk bir seferinde Cuha 'ya sordu:

"Bana ne değer biçersin Cuha?"

Cuha yanıtladı: "Birkaç altın, kral hazretleri!"

Kral bu cevabı aldığı anda beyninden vurulmuşa döndü ve Cuha'ya şöyle dedi: "Bu değer çok az, sadece elbiselerim buna değer". Cuha hemen cevap verdi: "Evet, bu doğru. Ben de zaten sadece elbiselere değer biçtim, elbiselerin altındaki ise para da etmez, altın da (Ferrâc, 2000: 164).

FIKRA 52

TİMURLENK'İN SARAYININ AVLUSUNDA

Günlerden bir gün Timurlenk'in huzurunda bulunuyorduk, kendisi varile benzer bir koltukta oturuyor etrafındakiler ise onu övmekle meşguldü. Laf lafı açtı ve huzurdakilerden biri diğerine "Mezhebiniz nedir?" diye sordu. Bu sorunun üzerine adama ayağa kalkıp sultana doğru yöneldi ve büyük bir itaat içerisinde "Benim mezhebim Sultan Timur'dur". Zorba bundan memnun olup başını salladı, dostları ise davranışını takdir etti. Tam o sırada biri bana, "Efendi, ona peygamberinin kim olduğunu sor" dedi. Ben ise sultanın huzurunda olduğumuzu tamamen unutmuşum ve yüksek bir sesle "Mezhebi zorba Timur olanın peygamberi katil Cengiz Han'dır" dedim (Ferrâc, 2000: 185).

FIKRA 53

Günlerden bir gün Timur, Cuha ile birlikte askerlerin eğitimine katılırlar. Tam o sırada askerler ok atma becerilerini gösteriyorlardı. Bunun üzerine Timur, Cuha'dan ok atmasını talep eder. Eğer hedefe isabet ettiremez ise onu cezalandıracak, hedefi vurmayı başarır da ona ihsanda bulunacaktı. Cuha ok ile yayı eline alır ama ilk

hamlesinde hedefe isabet ettiremez ve bunun üzerine “Bizde polis amiri böyle atış yapar” der. İkinci denemesinde de isabet ettiremez ve bunun üzerine “Beldemizin hakimi de böyle atış yapar” der. Üçüncü denemesinde ise Cuha bir şekilde hedefi vurur ve “Ben de işte böyle atarım” deyince, bu durum Timur’un hoşuna gider ve ona türlü ihsanlarda bulunur (Neccar, 1978: 95-96).

FIKRA 54

Cuha Timur’a bir eşek hediye edilir. Timur bundan hoşlanır hazırda bulunanlar ise eşeği övmeye başlarlar. Her kişi de övgüde bir derece daha ileriye gider. Öyle ki eşek acayip bir mahlûk haline gelmiştir. Söz sırası Cuha’ya gelir. Bunun üzerine Cuha “Bu eşekte muazzam bir kabiliyet var, ben buna okuma öğretirim” der. Timur “Eğer bunu yapabilirsen sana büyük ihsanlarda bulunur ve muazzam hediyeler takdim ederim, yok bu konuda başarılı olamazsan da seni cezalandırırım” der. Cuha, “Bana yeterince mal ve üç aylık mühlet verirsen bu işi yaparım” deyince, Timur tüm isteklerini sağladı. Üç ay sonra ise Cuha eşeği huzura getirir ve görenler şaşkınlığa kapılır. Timur, Cuha’ya ihsanda bulunur ve “Bu eşeğe nasıl okuma öğrettin?” diye sorar. Cuha “Çok kolay” der. “Yüz parça geyik derisi satın aldım, her bir parçanın üzerine yazıya benzer şekiller çizdim ve bir kitap haline getirdim. Her sayfanın arasına da saman koyup eşeğin önünde sayfaları çeviriyordum. Eşek de aradaki samanları topluyordu belli bir süre sonra eşek sayfaları kendi başına çevirmeye başladı. Sonrasında ise sayfalar arasında saman koymamaya başladım. Böylelikle sayfaları çevirdiğinde ve aç olduğunda anırmaya başlıyordu. Bugünkü imtihanına ise iki günlük bir açıklıkla girdi bu nedenle sayfalar arasında saman bulamayınca içten bir şekilde anırmaya başladı”. (Nevadir Cuha, 2009: 26)

FIKRA 55

FİL VE FİLLER

Timurlenk zafer elde ettikten sonra ordusundaki filleri memleketin topraklarında otlayıp gezinmesi için serbest bırakmıştır. Bunların arasından devasa bir fil Cuha’nın beldesine gelmiş, tarla ve bahçelerde gezinerek birkaç gün içerisinde her yeri telef etmiştir. Bunun üzerine halk bu duruma bir çözüm bulmak adına toplanmış ve filin başka bir yere götürülmesi için Cuha’dan sultana rica etmesini talep etmişlerdir. Cuha

durumu reddeder, ancak ısrar edince Cuha şöyle demiştir “O halde sultanın huzuruna beş kişi olarak tek sıra halinde çıkalım. Her birimiz talebimizden bir kelime söylesin. Birincisi, ‘Ey haşmetli Sultanımız, filiniz’ deyip sussun. İkincisi ise ‘uzun zamandır beldemizdedir’ desin. Üçüncüsü ise ‘beldemizdeki tarlaları telef etmiştir’ sonra da beşincisi ‘Allah sultanımıza uzun ömür versin ve zaferini daim kılsın’ diye dua etsin diğer kalanlarımız da bu duaya ‘Amin’ desin. Ahali bu durumun hikmetini sorduğunda, onlara “Sultanınızın ahmak olduğunu bilirim, baskıcı kralların ise yağ çekilmesinden ve dalkavukluktan hoşlandıklarını bilirim. Hepimizi huzurunda gördüğünde ise bize acıyacaktır. Bunun yanı sıra aramızdan birini de cezalandıramaz çünkü hepimiz zulme karşı ortak bir şekilde sesimizi yükseltmiş olacağız”

Ahali bu fikri beğendi ve bunun üzerine yola koyulup sultanın huzuruna çıktık. Huzura çıktığımızda birincisi, “Filiniz ey haşmetli sultanım” dedi, bunun üzerine sultan da, “Ne olmuş?” dedi. İkincisi ise şöyle devam etti, “beldemize geleli uzun zaman olmuştur” Sultan, “Ne olmuş?” dedi. Konuşma sırası bana gelince sultana baktığımda yüzü sinirden kızarmış gözleri ise öfkeyle tutuşmuştu. Aceleyle, “Evet sultanım, filiniz uzun zamandır beldemizdedir. Bizleri şereflendirmiştir ancak ona eşlik edecek dişi bir file ihtiyacı var. Sizden talebimiz ona eşlik edecek dişi bir fil göndermenizdir”. Bunun üzerine sultan öfkesi dindi ve yüzünde bir gülümseme belirdi. Sonra da bir dişi filin gönderilmesi emrini verdi. Huzurdan çıktığımızda ise arkadaşlarım beni suçlamaya başladı ve başımızdaki dert biriken sen bunu ikiye katladın dediler. Ey ahmaklar kim sultanın karşısında böyle bir şeye cüret edebilir? Sultana dalkavukluk yapmak mı, yoksa doğruyu söyleyip başımın şehir surlarına asılması mı daha hayırlı? (Nevadir Cuha, 2009: 11-13).

FIKRA 56

TÜKENMEYEN HAZİNE

Memleket valisinin huzurunda otururken Cuha'ya şu soru yöneltilir: “Ey Cuha Efendi, kanaatin bitmez tükenmez bir hazine olduğu söylememiz doğru mudur?”

Cuha: Evet doğrudur lakin hiçbir aç insanı doyurmamış ve hiçbir çıplak insanı giydirmemiştir.. O, sadece bulmayanların yanında bulunur (Nevadir Cuha, 2009: 34).

FIKRA 57**SULTAN VE ÇİFTÇİ**

Bir gün Cuha'ya soruldu: "Padişah mı? daha büyük, çiftçi mi?"

Cuha: "Çiftçi daha büyük, o buğdayı ekmeseydi padişah açlıktan ölürdü" dedi (Nevadir Cuha, 2009: 34).

FIKRA 58

Cuha, eşi ve oğlu kaçanlar arasındaydı. Bu arada ahali Moğol zulmünden söz ediyordu. Cuha ise zalimlerin ahirette çekecekleriyle ve başlarına gelecek cezalarla ilgili ayet ve hadislerle sohbet dâhil olur. Bu konuyla ilgili konuşmalar sürerken orada bulunan bir derviş sert bir sesle; "İlahi adalet kılıcı senin söylediklerinin üzerine değil, Allah'ın gazabı sizin gibi zayıflamış, gayreti azalmış kişilerin üzerindedir!" deyince, insanlar korkuya kapıldı. Cuha şaşkınlık ve dehşet içerisinde dervişe bakıp, "Hangi diyardansın? Adın nedir senin?" diye sordu. Derviş ise "Ben Mâverâünnehir'denim, adım ise Timur..." demeye kalmadan. Cuha söze girerek şöyle demiştir; "Ey Ümmeti Muhammed, buyurun cenaze namazına! (el-Tarabülsi, 2005: 204-205)

FIKRA 59

Cuha ahalisinin çok cimri olduğu bir köye gelir ve onları kendisi denemek ister. Köylülerin birine rastlar ve ondan içmek için bir şeyler talep eder, köylü ona bir kap dolusu ayran getirir, Cuha ayranı içer, adama teşekkür eder ve bak kardeşim duydum ki çok cimriymişsiniz ama ben sizi cömert buldum, bana su yerine ayran getirdin, der. Adam, eğer bu ayranın içine fare düşmüş olmasaydı sana getirmezdim, der. Cuha şiddetle öfkelenir ve kabı yere vurur, adam, hayır yapma kızımın çiş yaptığı kabı kırma, der (Ferrâc, 2000: 176).

FIKRA 60

Bir başka fıkradaysa kadı Cuha'nın huzuruna iki kadın gelir. Her ikisi de aynı çocuğun annesi olduklarını iddia ederler. Cuha bu durumu görünce şöyle der; "Bana bir testere getirin!". Bu emir karşısında kadınlar, "Testereyle ne yapacaksınız?" diye sorarlar. "Onu ikiye bölüp her birinize bir yarım vereceğim" deyince kadınlardan bir tanesi sustu diğeri ise çığlıklar içerisinde vazgeçip "Çocuğu ona bırakıyorum" der. Böylelikle, Cuha çocuğun gerçek annesini tespit eder ve çocuğu ona teslim eder (el-Trabülsi,2005:118).

FIKRA 61

Bir gün Cuha yıkanmak için kıyafetlerini kıyıya bırakarak denize girer. Oradan geçen bir hırsız bunu görünce kıyafetlerini çalar. Cuha kıyafetlerini bulamayınca evine çıplak bir şekilde döner. Yine günlerden bir Cuha yıkanmak için denize girer ama bu defa kıyafetlerini çıkarmaz. Bunu gören arkadaşları, "Ne yapıyorsun Cuha? Çıldırдың mı?" diye sorarlar. Cuha şu cevabı verir, "Elbiselerimin ıslanması, başkasının üzerinde kuru kalmasından daha iyidir." (el-Tarabülsi, 2005: 54).

FIKRA 62

Günlerden bir gün Cuha bir mecliste çam sakızı çiğnemektedir. Cuha'yı yemeğe davet ederler. Yemek geldiğinde ise Cuha sakızı ağzından çıkarıp burnuna yapıştırır. Bunu görenler, "Ne yapıyorsun Cuha?" diye merakla sorarlar. Cuha şu cevabı verir, "Fakirin malı her zaman iki gözünün önünde olmalı!" (el-Tarabülsi, 2005: 135).

FIKRA 63

Cuha bir gün bir bahçenin duvarına merdiven dayayıp içine dalar. Merdiveni de içeri çekip meyveleri toplamaya koyulur. Bahçenin sahibi durumu görünce, "Burada ne yapıyorsun?" der. Cuha da "Merdiveni satıyorum" diyerek başlar çağırmaya "Haydi buyrun 40 kuruşa merdiven". Adam, Cuha'ya "Güzel kardeşim merdiven bahçede satılır mı hiç?" diye sorar. Cuha da, "Bre ahmak satış her yerde olur" der (el-Tarabülsi, 2005: 29).

FIKRA 64

Adamın biri bir bahçede uyuya kalır üstünü de cübbesiyle örter. Oradan geçen bir hırsız da cübbesini çalar. Adam cübbeyi çalan hırsızı bulur ve kadı Cuha'nın huzuruna getirir. Her iki taraf da cübbenin kendisine ait olduğunu iddia edince Cuha'nın aklına bir fikir gelir. Her ikisine de cübbeyi tutmasını söyler sonra da kendi işlerine döner. Uzun bir süre geçtikten sonra Cuha dönüp, "Cübbeyi bırak hırsız!" diye bağırır. Bir anda aralarından biri cübbeyi bırakıverir. Böylelikle hırsızın kim olduğu ortaya çıkar ve cübbeyi gerçek sahibine teslim eder (Neccar, 1978: 110).

FIKRA 65

Bir adam Cuha'ya şöyle der: "Gel kadının yanında falanca kişiye 100 kilo buğday borç verdiğime dair şahitlik et de sana 20 dinar vereyim". Cuha bunu kabul eder parasını alır ve adamla birlikte kadının huzuruna gider. Adam kadıya falanca kişiye 100 kilo buğday borç verdim deyince kadı da şahidin nerede diye sorar. "Şahidim Cuha" deyince, kadı Cuha'ya "Buna şahitlik ediyor musun?" diye sorar. "Efendim bu adamın o kişiye 100 kilo arpa borç verdiğine şahidim" der. Kadı da, "Ama kendisi buğday olduğunu söyledi, sen ise bunun arpa olduğunu söylüyorsun" der. Bunun üzerine Cuha, "Şikâyetin yalan şahidin ise sahte olduğu bir davada arpayla buğdayın farkı olmaz" der (Neccar, 1978: 107).

FIKRA 66

Bir gün Cuha'nın evine hırsız girer ve evdeki eşyaların bir kısmını çalar. Cuha da evde kalan diğer eşyaları yüklenip hırsızı takip etmeye koyulur. Durumu fark eden hırsız dönüp Cuha'ya, "Ne istiyorsun benden be adam?" diye sorar. Cuha da, "Sizin eve taşınmak istiyorum. Eşyaların bir kısmını sen aldın bir kısmını da ben getiriyorum. Allah'ın izniyle de yarın sabah hanım ve çocuklar gelecek. Eski harabe evimizden taşınıyoruz diye çok mutlular" der. Bu durum karşısında hırsız, "Eşyalarımı al ve git burdan" der. (Neccar, 1978: 114)

FIKRA 67

Bir gün gece vakti Cuha'nın evinin önünde sesler yükselir. Gecenin yarısında kopan bu yaygarayı merak eder. Karısı, "Yat yattığın yerde dışarda olup biten bizi ilgilendirmez. Başımıza iş açma gece vakti" der. Ancak Cuha karısının sözüne kulak asmaz battaniyesine sarılır ve dışarıya çıkıp toplanan kalabalığın arasına dalar. Bir anda kalabalığın içinden biri hızlıca gelip battaniyesini kapıp kaçar. Cuha etrafına bakınır ancak karanlıktan dolayı kimseyi fark edemez. O hırsıza bakınırken de kalabalık bir anda dağılıverir. Soğuktan titremeye başlar ve hızla evine geri döner. Karısı, "O yaygaranın sebebi neymiş?" diye sorar. Cuha, "Yorgan gitti sorun çözüldü" der (Neccar, 1978: 117).

FIKRA 68

Günlerden bir gün Cuha bir eşek çalıp satmak için pazara gider. Yoldayken de eşeği çaldırır. Cuha'yı gören bir arkadaşı ona sorar, "Eşeği kaçta sattın Cuha?". Cuha şöyle der, "Vallahi alış fiyatına gitti!" (Neccar, 1978: 117).

FIKRA 69

Cuha bir gün yolda yürürken acikir, ve yanındaki yemeği yemek üzere bir ağacın gölgesine oturur. O esnada önünden ilim sahibi olduğunu iddia eden ahmaktardan bir yolcu geçer, ona selam vermek yerine Cuha'yı iyice süzer ve "Bu halin nedir Cuha" der. Cuha, "Her insanın olduğu haldeyim" der. Adam "Yok hayır, sen insanların gittiği yoldan sapmışsın" der. Cuha "Nasıl yani?" der. Yolcu, "Böyle seni insanların gözünde küçük düşürecek şekilde yolda yemek yemek sana yaraşır mı hoca efendi?" der. Cuha alay ederek güler ve "Hani nerde o insanlar?" der. Adam, "Aha işte yoldan geçenler" der. Cuha "Onlar insan değil ki, onlar inekler" der. Adam Cuhanın bu söylemini kabul etmeyerek hiç iyi bulmaz. Cuha ise fazla münakaşa etmeyi istemez ve yerinden kalarak "Kardeş bekle" der. Ve sesinin tüm gücü ile, "Ey insanlar dinleyin" diye çağırır. Bunun üzerine insanlar her yönden akın ederek toplandıktan sonra Cuha öğütlerine şu konuşmasıyla başlar: "Ey adem oğulları, siz bir hayvan sürüsü gibisiniz, hatta tuttuğunuz yol bakımından daha da sapkınsınız.

Siz kıyamet günü cehennem odunusunuz”. Bunun üzerine yanağına gözünün yaşını akmayan kimse kalmamıştır. Cuha ezberlediği bütün söz ve hadisleri bitirene kadar konuşmasına devam eder ve der ki: “Kim dilini çıkarıp burunun ucuna değdirirse, Allah onun gelmiş geçmiş tüm günahlarını affeder”. Dilini çıkarmayan kimse kalmaz. Cuha onları bu halde bırakır ve sahibine dönerek, “Gördün mü ey ahmak, bunlar insan mı? yoksa inek mi?” der (Neccar, 1978: 125-126).

FIKRA 70

Cuha'nın kadın komşusunun bir zayıf hasta kuzusu vardır. Onu satmak ister ama başaramaz. Cuha ona acır ve “Yarın pazara git, ben gelir seninle pazarlık ederim ama sen kuzuyu 100 dinardan aşağı satma” der. Ertesi gün kadın kuzusunu pazara götürür, bu sırada Cuha satıcıların arasında gezinerek kadını bilmezmiş gibi yanına yaklaşır, ve kuzunun enini boyunu ölçer, onu gören insanlar kadının yanına yaklaştırmaya başlarlar. Cuha pazarlığa 10 dinardan başlayarak 20, 30 ve en sonunda 90 dinara kadar yükselir. Kadın ise teklifleri devamlı reddeder ve “100 dinardan aşağı asla satmam” der. Cuha 100 dinar parası olmadığından kadının yanından üzülerek ayrılır. Bunun üzerine tüccarların birisi bu kuzuda azim bir sır olsa gerek diyerek ilerler ve kuzuyu 100 dinara satın aldıktan sonra Cuha'nın yanına gider ve “Söyle hele alacak olup alamadığın bu kuzunun sırrı nedir?” der. Cuha oturur ve kuzuyu enine boyuna bir daha ölçmeye çalışır ve “Eğer boyu iki parmak, enide iki parmak daha uzun olsaydı derisinden çok güzel bir davul olurdu” der (Neccar, 1978: 127).

FIKRA 71

Cuha ahalisinin çok cimri olduğu bir köye gelir ve onları denemek ister. Köylülerin birine rastlar ve ondan içmek için bir şeyler talep eder, köylü ona bir kap dolusu ayran getirir, Cuha ayranı içer, adama teşekkür eder ve “Bak kardeşim duydum ki çok cimriymişsiniz ama ben sizi cömert buldum, bana su yerine ayran getirdin” der. Adam, “Eğer bu ayranın içine fare düşmüş olmasaydı sana getirmezdin” der. Cuha şiddetli öfkelenir ve kabı yere vurur. Adam, “Hayır yapma, kızımın çiş yaptığı kabı kırma” der (Neccar, 1978: 132).

FIKRA 72

Cuha bir gün vadi kenarından geçer iken bir çobana rastlar. Çoban, siz bilge mi siz efendim? Diye sorar. Cuha, evet der. Çoban, vadiye ve burada ölenlere bakın. İlim sahibi olduklarını iddia edip tek bir soruma cevap vermekten aciz kaldıkları için hepsini ben öldürdüm... der. Sorunuz neymiş diye Cuha sorar.

Ay hilal iken küçülür. Sonra büyür ve dolunay olur. Sonra kaybolana kadar yine küçülür. Eski ayları ne yaparlar? der. Çoban, bak sen cahillere. Eski ayların kışa saklanıp sonra ince ince öğütülüp şimşek yapıldığını bilmezler mi? der. Cuha, bunu duyan çoban eğilerek Cuha'nın ellerine kapanır. Ve çok doğru dediniz vallah'i..benim de tahminim bu idi. Der ve Cuha'ya bir kuzu armağan eder (Neccar, 1978: 226.227).

FIKRA 73

Cuha keliminde mübalağa ederdi ve arkadaşlarının biri “Ona eğer bir daha mübalağa ettiğinin farkına varır isem seni (ihim ihim) diyerek tenbih ederim” der. Cuha bir gün bazı insanlarla oturur ve “Şehirde 1000 metre uzunluğunda bir mescit yaptım” der. Arkadaşı onu (ihim) diyerek ikaz eder. Bunun üzerine Cuha susar. Orurlardan biri ona eni kaç metre diye sorar. Cuha, eni bir metre der. İnsanlar şaşırır ve “Ona neden böyle daralttın” derler. Arkadaşına döner ve “Şimdi ne yapacağız? Allah bize dar edene dar etsin” der (Ferrâc, 2000: 66).

FIKRA 74

Cuha bir beldede kadı görevini yürütmektedir. Bir kişi gelip kendisine şu soruyu sorar; “Köpek bir duvara işerse, o duvar nasıl temizlenir?” Cuha şu cevabı verir, “O duvarı yedi kez yıkmak, yedi kez de inşa etmek gerekir”. Adam, “Ancak bu duvar seninle benim aramdaki duvardır” der. Cuha, “Ha bu duvar mı? Bu duvarı azıcık bir su temizler” der (el-Tarabülsî, 2005: 72).

FIKRA 75

Günlerden bir Cuha'nın eşeği çalınır. Bu durumu duyan arkadaşları Cuha'nın başına toplanır. Biri, “Sen çok dikkatsiz bir adamsın. Kapının kapalı olduğundan emin değildin” der. Diğeri ise “Zaten evinin çitleri kısa” der. Bir başkası da “Sen kesin fena bir iş yaptın Allah da seni bununla cezalandırıyor” der. Cuha da “Kapımı kapatmıştım,

evimi de uzun çitlerle çevrelemiştim. Bunun yanı sıra da fenalıklardan kaçındım. Buna rağmen siz hırsız yerine beni suçluyorsunuz. Hırsızın hiç mi suçu yok?” der (Ferrâc, 2000: 101).

FIKRA 76

Bir gün Cuha'nın bir misafir gelecek olur. Cuha iki tavuk alır ve karısına “Şunları bize pişir” der. Karısı tavukları pişirir lakin misafir gelmeden evvel tavukları oynaşıyla birlikte yer. Misafir gelir, Cuha'nın karısı: “Git ekmek al da gel” der. Cuha çıkar, eşi ise misafirin yanına gelir ve: “Kocam delirmiş, hekimler ona iyileşmen için bir insan oğlunun kulağını yemen gerekir diye tavsiyede bulundular. Onun için seni çağırdı, kulağını kesip yemek için” der. Cuha gelir “Haydi yemeğimizi getir” der. Karısı: “Sen çıktın misafir tavukları alıp kaçtı” der. Cuha peşinden çıkar, misafirin var hızıyla koştuğunu görür. Karısı: “Bak senden utandığından koşuyor” der. Cuha bağırarak “Dur birini (tavukları kastediyor) al, birini bana bırak” der. Misafir ise: “Beni yakala ikisini de al” der (Ferrâc, 2000: 144).

FIKRA 77

Cuha'nın karısını bir kişi severmiş ve onun bir de yakışıklı bir hizmetçisi varmış. Hizmetçisine: “Git ona geleceğimi söyle” demiş. Hizmetçi gitmiş, Cuha'nın karısı hizmetçiyi görünce onu kucaklayıp sarılmış. Hizmetçi kadının yanında kalmış, hizmetçi gecikince efendisi Cuha'nın karısının evine gelmiş. Cuha'nın karısı geldiğini hissedince hizmetçiyi yatağın altına saklamış ve onu alelade karşılamış. Aniden Vuha eve gelmiş, karısı dostuna: “Bana küfrederek kılıcını çek” demiş. Dost, kadının dediğini yapmış ve kılıcını çekmiş. Cuha: “Bu adamın nesi var?” dediğinde, karısı: “Bu komşumuz, hizmetçisi kaçıp bize sığındı o da onu öldürmek istiyor ve bende mani olmak için onu yatağın altına sakladım” demiş. Cuha: “Kalk yavrum kalk, kalk da şu kadına sana iyilik yaptığı için dua et” demiş (Ferrâc, 2000: 147-148).

FIKRA 78

Bir gün bir köpek iki evin ortasındaki sokağa işer. Ev sahipleri bu pisliği kimin temizlemesi gerektiği konusunda anlaşmazlığa düşerler. Böylelikle kadıya başvururlar. Kadının huzurunda Cuha da vardı ve kadı hükmü Cuha'nın vermesini istedi. Cuha, iki

tarafı da dinledikten sonra şöyle der; “Durum oldukça açıktır. İkiniz de temizlemek zorunda değilsiniz. Pislik sokakta olduğu için bu sorumluluk çok saygı değer kadı hazretlerine aittir”. Bu cevap karşısında kadı ve adamlar gülmeye koyuldu ve sokağın temizlenmesi için yardımlaşıldı (Ferrâc, 2000: 148-149).

FIKRA 79

Bir çiftçinin devesi uyuz hastalığına yakalanmış. Alıp Cuha'ya götürmüş ve “Bu deveye biraz oku da şifa bulsun” demiş. Cuha, “Eğer devenin uyuzdan kurtulmasını istiyorsan, benim okuduğumun üzerine bir miktar zifir ekle” demiş (Ferrâc, 2000: 162).

FIKRA 80

Cuha'nın semiz bir koyunu vardı. Komşuları onu kesip yemek için kendisine ısrar ediyorlardı. Ancak Cuha bu işe pek yanaşmadı. Bunun üzerine koyunu bir gün çalıp güzelce yediler. Cuha durumun farkında olmasına rağmen hiç ses çıkarmaz. Hırsız araştırır ve tespit eder. Bir sene sonra o komşusu bir koyun satın alır. Cuha bu koyunu çalar ve ailesiyle bir güzel yer. Bu adam ise oldukça cimri biriydi. Koyunu bulamayınca insanların arasında güzel özelliklerini saymaya başlar (semiz, yünlü, büyük vs.). Cuha da adamı yalanlıyordu. Yine günlerden bir gün adam koyununu övgüyle anmaya başlayınca Cuha oğlunu çağırır ve “Git kilerde duran postu getir de görelim bu koyunun yünü ipek gibi mi değil mi? Büyüklüğü deve kadar mı kedi kadar mı?”. Adam bunu duyunca Cuha'nın kendisinden intikam aldığını anlar (Ferrâc, 2000: 162).

FIKRA 81

Cuha içinde para bulunan ceketini sıyırır ve uyur. Karısı elini ceketin cebine uzatır ve birkaç para çalar. Cuha sabah uyandığında paraları sayar, eksik olduğunu fark eder ve karısının çaldığını anlar. Ertesi gün Cuha ceketinin cebine bir akrep koyar, eve döndüğünde ceketini soyar ve uyumak üzere yatağına gider. Kendini uyuyormuş gibi gösterir. Karısı kalkar elini Cuha'nın cebine uzatır ve bu esnada elini akrep sokunca bağırır ve ağlar. Cuha yataktan kalkar ve: “Unutmuşum para yerine cebime akrep koymuşum” der (Ferrâc, 2000: 175).

FIKRA 82

Günlerden bir gün bir hırsız kasabın dükkânına gider ve bir parça et ister. Kasap siparişi hazırlamaya koyulur. Diğer yandan hırsız çekmeceye uzanır ve orada duran dinarları alır. Kasap bunu görünce hırsızın elinden tuttuğu gibi kadı Cuha'nın huzuruna götürür. Cuha durumu her iki taraftan da dinledikten sonra dinarları kaynar suyun olduğu bir kabın içine atar. Kabın yüzeyine ince bir yağ tabakası oluşunca da paraların kasaba ait olduğu ortaya çıkar ve onları kasaba iade eder. Hırsız da hapse gönderir (Ferrâc, 2000: 184).

FIKRA 83

Timurlenk; benim ne kadar mal edeceğimi bana söyleyebilir misin der. Cuha biraz tereddüt ettikten sonra, bin dinardan fazlasını edeceğimi sanmıyorum der. Buna karşılık Timur gülererek sadece kıyafetlerim o kadar eder diye cevap verir. Cuha, demek ki doğru tahmin etmişim senin kıyafetlerinin dışında bir ederinin olduğunu düşünmüyorum diye cevap verir (Ferrâc, 2000: 184).

FIKRA 84

“Cuha'ya hesabı öğrendin mi?” diye bir soru soruldu. “Evet, artık hiçbir zor gelmez bana” dedi. “Pekiye dört dirhemi üç kişiye paylaşır o zaman” denildi. “Tamam. İki kişiye ikişer dirhem, üçüncüye de hiçbir şey” dedi (el-Abî, 1997: 5-207).

FIKRA 85

el-Mehdi onu rahatsız etmek istedi ve kilim ile kılıcın getirilmesini emretti. Kilimin üzerine oturtulan Cuha'nın kellesine kılıcı çeker ve salları oldu. Cuha kafasını kaldırır ve “Dikkat edin kılıcı hacamatlı yerime değdirirsiniz, çünkü hacamat yaptırmıştım” dedi. el-Mehdi bunun üzerine güler ve onu affeder (el-Abî, 1997: 5-207).

FIKRA 86

Cuha bir gün pazardan bir dizi parmak sucuk almış. Yolda eve giderken bir kartal gelip sucuklara dadanmış, birkaçını koparıp havalanmış. Arkasından baka kalan Cuha “Aptal kuş” demiş, “Aşırdığın sucukları yemek için hardalın mı var ki? (Şahin, 2018: 155).

FIKRA 87

Adamın biri Cuha’ya gelerek “Evinizden bir feryat yükseldi, hayırdır?” diye sorunca Cuha “Elbisem yukarıdan düştü de!” demiş. Adam “O feryat sırf elbise yukarıdan düştüğü için miydi yani?” diye hayretini izhar edince de Cuha “Bre ahmak” demiş, “bana ait gömleğin içinde ben olacağıma göre elbette bendeniz de kapaklanmayacak mıydım?” (Şahin, 2018: 158).

FIKRA 88

Bir gün Cuha’nın katırı huysuzluk edip, gitmek istediği istikametini aksi yönünde ilerlemeye başlamış. Yolda bir arkadaşı kendisine rast gelip “Hayırdır Cuha nereye böyle?” diye sorunca, “Nereye olacak” demiş, “katırın istediği yere!” (Şahin, 2018: 161).

FIKRA 89

Cuha'ya karın aklını yitirmiş demişler. Cuha: “Hele durun neyi yitirdiğini hatırlayayım, çünkü onun akılsız olduğunu zaten bilirim” demiş (el-Akkad, 2016: 180).

FIKRA 90

“Ey Cuha! Babanın ineğini hırsızlar almış” demişler. “Ha hırsızların yanında ha babamın yanında fark etmez” demiş (Abdullatif, 1965: 14).

4.11. ATASÖZLERİ

- “Ey Cuha! Kıyamet ne zaman kopar?” demişler. “Ben ölünce” demiş (el-Tarabülisi, 2005: 85).
- Eşinin eti sevgilisiyle yiyip kedinin yediğini iddia ettiği fıkradan alınan: “Eğer bu bir kedi ise et nerde?!.. Yok bu et ise kedi nerededir?!” sözü gibi (Teymur, 1956: 395).
- “Ey Cuha! Koyunlarını say” dediler. “Birisini uyuyor, birisini uyumuyor” dedi (Teymur, 1956: 396).
- “Ey Cuha! Denizin dalgalarını say” dediler. “Gelenler gidenlerden daha çok” dedi (Teymur, 1956: 396).
- “Ey Cuha! Memleket neresi?” dediler... “Eşimin bulunduğu memlekettir” dedi (Teymur, 1956: 396).
- Cuha kendi öküzünün etine daha evladır, haklıdır (Teymur, 1956:174).
- Cuha mı büyük? Yoksa oğlu mu? (el-Tarabülisi, 2005: 67).
- “Ey Cuha! Babanın eşi seni seviyormuş” demişler. “Niye delirmiş mi?” demiş (Teymur,1956: 396).
- Cuha'nın kapısı gibi faydasız yere geniştir (Teymur, 1956: 339).
- Eğer bir iş seni ilgilendirmiyorsa...annenin kocasına tavsiyede bulun (Teymur, 1956: 187).

- Topal eŖeđin. Seni kurnaz birine el açmaktan vazgetirir (Teymur, 1956: 203).
- Kolum sen olmasan...ağzım sen yiyemezdin (Teymur, 1956: 454).
- Kavga yorgan içindir. Olay bitirmiŖtir gibi sytlemlerimiz (Teymur, 1956: 339).
- Eti kaçıran...suyuna ynellsin (Teymur, 1956: 192).
- Kim! Katırın ibrik içinde olduğunu söylemeye cüret edebilir? (Teymur, 1956: 192).

KAYNAKLAR

ABADÎ, E.F. (1987). el-Kamusu'l-Muhit, Nşr. el-Risale Yayınevi Kültürel Tahkik Ofisi, Er Risale baskı, Yayın ve Dağıtım Kurumu, Beyrüt.

ABDULLATİF, M, F. (1965). Muzakkarat Cuha. Dar el Kaumiye, Mısır.

AHMED, H.H. (1950). Nevadiru Cuha, Kahire.

AKKUŞ, M. (2003). Doğu Kültüründe Nasreddin Hoca Tipinin Benzerleri, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S 7.

BEİLK, İ. (2018). Hakikatu Hebeneka, El Arabiye Net, Riyad.

BAKSİR, A.M. (1952). Mesmar Cuha, Dar Mısır Yayınları, Kahire.

CİBAVİ, M. (2019). Türk ve Arap Toplumlarında Siyasi, Edebi ve Kültürel Bir Figür Olarak Nasreddin Hoca Yüksek lisan Tezi, İstanbul.

CİVELEK, Y. (1998). Ortak İslam Kültürünün Bilge ve Mizahi Kahramanı Cuhâ el- Arabi- Nasreddin Hoca, C:4 İstanbul.

ÇOBANOĞLU, Ö. (2015) Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara: Akçağ Yayınları, baskı 7, Ankara.

DUMAN, M. (2001). Bulgaristan'daki Nasreddin Hoca ve Kurnaz Peter, Yedi İklim (Nasreddin Hoca Özel Sayısı), C.14.

EL-ABÎ, M. (1997). en-Nesru'd-Durr fi'l-Muhadarat, Nşr. Halid Abdulğaniy Mahfuz, el-Kutub el-İlmiyye Yayınevi, Beyrüt.

EL-AKKAD, A, M. (2012).Cuha ed-dâhik el-Mudhik, Hindâvî Eğitim ve Kültür Kurumu Yayınları, Kahire.

EL-ASKALANÎ, A. (1971). Lisanu'l-Mîzân, Nşr. Hindistan el-Maarif el-Nizamiyye Dairesi Muessese el-Alemî kurumu, Beyrüt.

EL-CAHİZ, A. (2010). el-Kavl fil'l-Biğâl, Nşr. Şarl Bella, Halep Yayınevi, Beyrüt.

EL-DEMİRÎ, M. (1424). Hayatu'l- Hayavan el-Kübra, El Kurub'il ilmiyye yayınevi, Lübnan.

EL-HAMEVÎ, İ.H.T. (2005). Semerâtu'l-Evrak, el-Cumhuriyye el-Arabiyye Yayınevi, Kahire.

EL-KUTUBÎ, M. (1996). Uyûnü't-Tevârîh, Nşr. Afif Naif Hatum, el-Sâkâfa yayınevi, Beyrüt.

EL-TARABÜLSÎ, Ş.H. (Çev). (2005). Nevadir Cuha Elkübre Dar İbn-ü Hazım yayınevi Beyrüt.

EL-ZEBÎDÎ, M. (1984)Tâcu'l-Arus min Cevahiri'l-Kamus, Kuveyt Baskısı, Kuveyt.

FERRAC, A. (2000). Ahbar Cuha, Mısır Yayınevi, Kahire.

KANAT, Nigar Dilşat. (2017). Mizah Teorileri Bağlamında Bektaşî Fıkraları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KARA, A. (2008). Zaman ve Mekan Uluslararası Nasreddin Hoca Sempozyumundan İzlenimler, Konya.

KUZAYHA, K. (2003). el-Fukâhe ve'd-Dıhk, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrüt.

MATAR, A. (1996). Nevadirul ve Taraiful Arap, Dar Elkikap el Arabi, Mısır.

NECCAR, M, R. (1978). Cuha el-Arabî, Alem el-Marife Yayınları, S 10, Kültür Sanat ve Edebiyat Milli Kongresi, Kuveyt.

NUR, İ. (2017). Meşahirul Fukaha fil Edebul Arabi, Riyad.

POLAT, İ, E. (2008). Arap Kültüründe Nadire Ve Nasreddin Hoca Nükteleri, S 255.

SAKAOĞLU, S. (2013). Geleneksel Fıkra – Modern Fıkra Milli Folklor, S 97.

SOLMAZ, E. (2019) Özbek Mizahında Bektaşî Meşreb Bir Tıp: Meşreb. Uluslararası Folklor Akademi Dergisi, C:2. S. 89-102.

ŞAHİN, Ş. (2018). Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Nasreddin Hoca Fıkralarının Klasik Arap Mizahı Kaynaklarındaki İzdüşümleri Üzerine Değerlendirmeler, Bursa.

TEYMUR, A, P. (1956). Elemsal Elşabiye: ikinci basım Dar Elkutub EL Arabi, Mısır.

TÜRKMEN, F. (1996). Anadolu Mizahında Bazı İran ve Arap Kökenli Mizah Tipleri, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi S I, İzmir.

YILDIZ, M. (2016) Fıkralarla Arapça, Akdem Yayınları, İstanbul.

YILDIRIM, D. (1998). Fıkra Türü, Türk Bitiği Araştırma ve İnceleme Yazıları, Akçağ Yayınları, Ankara.

YUNUS, A. (1968). Difâ'un ani'l-Fulklur, Dar el Kavmiye, Mısır.

UYLAŞ, S. ve Abdulaziz M. AVADALLAH. (2010) Fıkra Türünün Arap ve Türk Edebiyatındaki Yeri, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum.

ÖZGEÇMİŞ

Obada JUBAEIL 1990 Halep'te Doğdu. Halep Üniversitesi Edebiyat ve İnsani Bilimler Fakültesi - Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 2013'te mezun Oldu. 2014 Yılında Türkiye'ye geldi. Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi Tömer mezun Oldu. 2015 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. Arapça ve Türkçe dillerini bilmektedir. Gaziantep Unicef Türkçe Öğretmeni olarak çalıştı. Gaziantep Unicef Al Farah Sosyal Uyum Uzmanı olarak çalışmaktadır.

VITAE

Obada JUBAEIL was born in 1990 in Aleppo province. Obada was graduated from Aleppo University faculty of Literature and humanities science , department of Turkish language in 2013. JUBAEIL departed to Turkey in 2014. He also graduated from Ankara University (Turkish and foreign language application and research) center TÖMER C1. Started his Master in 2015 at Gaziantep University at the Social Studies Institute department of Turkish Language and Literature Turkish Folk Literature. Speak both Arabic and Turkish. Besides, he is working in Unicef as a Turkish tutor, meanwhile, he is working in Unicef Al Farah as an Social Consensus Expert.